

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

**Vaiko garantijų sistemos
įgyvendinimo 2023–2030 metais
Lietuvoje veiksmų plano
vykdymo
1-oji ataskaita**

Vilnius, 2024

TURINYS

Įvadas.....	2
I. Bendroji informacija	3
II. Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano tikslinės grupės.....	11
III. Vaiko garantijų sritys: paslaugų ir kitų priemonių užtikrinimas ir plėtra	15
3.1. Vaiko garantijų sritis: kokybiškos ikimokyklinio (apimant priešmokyklinį) ugdymo ir vaikų priežiūros paslaugos.....	15
3.2. Vaiko garantijų sritis: kokybiškas švietimas, apimant popamokinę veiklą.....	20
3.3. Vaiko garantijų sritis: sveika mityba	27
3.4. Vaiko garantijų sritis: būstas	29
3.5. Vaiko garantijų sritis: kokybiškos sveikatos priežiūros paslaugos.....	31
IV. Tikslai, indikatoriai ir stebėsena	36
V. Lėšos.....	39
VI. Gerosios praktikos pavyzdžiai	39
VII. Pagrindinės išvados.....	42
Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo 2023–2030 metais Lietuvoje veiksmų plano ataskaitos Priedas ...	44

IVADAS

Vaikų skurdas ir socialinė atskirtis išlieka viena iš didžiausių šiuolaikinės Europos problemų, turinčių ilgalaikį poveikį vaikų raidai bei visuomenės ateičiai. Pastarųjų metų įvykiai Europoje ir pasaulyje – nereguliari migracija, Rusijos karas prieš Ukrainą, COVID-19 (koronaviruso ligos) pandemija, kt. – taip pat prisidėjo prie gilėjančių problemų vaiko teisių ir teisėtų interesų užtikrinimo srityje, ir pareikalavo naujų sprendimų, užtikrinančių sąlygas saugiai vaikų vaikystei. Atsižvelgiant į vaikų gerovės situaciją, 2021 m. kovo 24 d. Europos Komisija paskelbė pirmąją išsamią Europos Sąjungos (toliau – ES) vaiko teisių strategiją ir pateikė pasiūlymą dėl Tarybos rekomendacijos, kuria nustatoma Europos vaiko garantijų sistema, skirta skatinti lygias galimybes vaikams, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis. Rekomendacija dėl ES vaiko garantijų sistemos priimta 2021 m. birželio 14 d. Remiantis nurodyta rekomendacija, ES valstybės narės buvo įpareigosios parengti nacionalinius veiksmų planus, numatančius tikslines priemones kovai su vaikų skurdu ir socialine atskirtimi, iki 2030 metų.

Europos vaiko garantijų iniciatyva yra svarbus ES įrankis, skirtas kovoti su vaikų skurdu bei užtikrinti, kad visi vaikai, nepriklausomai nuo jų socialinės padėties ar kitokių aplinkybių, galėtų gauti pagrindines paslaugas penkiose srityse. Ši iniciatyva siekia užtikrinti, kad kiekvienas vaikas ES, ypač tie, kurie susiduria su didžiausia skurdo ir socialinės atskirties rizika, turėtų prieigą prie kokybiškų paslaugų – sveikatos priežiūros paslaugų, ankstyvojo ugdymo ir vaikų priežiūros paslaugų, švietimo (apimant popamokinę veiklą, laisvalaikį), tinkamo būsto ir sveikos mitybos. Vaiko garantijų tikslas – spręsti ne tik materialinius poreikius, bet ir skatinti lygybę, siekiant mažinti skurdą bei socialinę nelygybę tarp skirtingų vaikų grupių. Svarbus aspektas yra tai, kad visų vaikų gyvenimo pradžia yra skirtinga, ir tam tikri skirtumai gali labai stipriai įtakoti vaiko galimybes pilnai realizuoti savo teises, turėti prieigą prie visų priemonių, resursų, kurios būtinos jo teisių ir teisėtų interesų įgyvendinimui. Tokie skirtumai turi būti kompensuojami (pvz., plėtojant ir įgyvendinant tikslines programas, orientuotas į labiausiai pažeidžiamų vaikų grupių galimybių gauti vienas ar kitas paslaugas didinimą, priemones, skirtas suteikti pažeidžiamoms vaikų grupėms papildomą paramą realizuoti savo teises konkrečioje srityje ir pan.), kad vaikai turėtų vienodas galimybes tobulėti ir vystyti savo potencialą.

Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo 2023–2030 metais Lietuvoje veiksmų planas (toliau – Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje planas) buvo patvirtintas 2023 m. birželio 13 d. socialinės apsaugos ir darbo ministro, sveikatos apsaugos ministro ir švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu Nr. A1-388/V-678/V-821 „Dėl Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo 2023–2030 metais Lietuvoje veiksmų planas patvirtinimo“. Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano tikslai atitinka Lietuvos nacionalinius tikslus ir Vyriausybės veiksmų programoje numatytus siekius, taip pat kitus nacionalinius strateginius dokumentus. Šiame plane yra numatytos 38 priemonės, skirtos kovoti su vaikų skurdu ir socialine atskirtimi, užtikrinant, kad vaikai turėtų prieigą prie pagrindinių paslaugų, akcentuojamų Vaiko garantijose. Iš šių priemonių: 24 priemonės yra socialinės srities priemonės, 10 – sveikatos srities, 1 – švietimo srities, 3 – susijusios su kitomis sritimis. Plačiau informacija apie kiekvienos priemonės įgyvendinimo eigą ir pasiektus rezultatus yra pateikiama šios ataskaitos Priede.

Remiantis rekomendacija dėl ES vaiko garantijų sistemos, ES valstybės narės privalo kas dvejus metus teikti ataskaitas Europos Komisijai dėl Vaiko garantijų įgyvendinimo. Ši pirmoji Lietuvos ataskaita dėl Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje parengta Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, kartu su Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, taip pat informaciją apie priemonių, numatytų Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plane, pateikta Lietuvos kalėjimų tarnybos, Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento, Asmens su negalia teisių apsaugos agentūros prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Ataskaita parengta vadovaujantis Europos Komisijos valstybėms narėms pateikta pirmojo etapo dvimečių ataskaitų dėl Europos vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo siūloma struktūra, kurioje išdėstoma, kokia informacija turi būti pateikta ataskaitoje, kokie klausimai (atskirtos ataskaitos dalys) turi būti aptarti.

I. BENDROJI INFORMACIJA

Bendras nacionalinis požiūris į kovą su vaikų skurdu ir socialine atskirtimi

Lietuva, reaguodama į vaikų skurdo ir socialinės atskirties iššūkį, pastaraisiais metais stiprina savo socialinės politikos priemones, siekdama sukurti palankesnę aplinką vaikų gerovei. Nacionalinis požiūris grindžiamas visapusišku požiūriu į vaikų skurdo mažinimą, apimančiu tiek materialinės/finansinės pagalbos teikimą, tiek paslaugų skirtingose srityse užtikrinimą. Šalies strateginiuose dokumentuose, įskaitant **Lietuvos pažangos strategiją „Lietuva 2050“**, aiškiai įvardijamas tikslas mažinti socialinę nelygybę, ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamiausioms visuomenės grupėms. Šioje strategijoje aiškiai įvardijama, kad vienas iš svarbiausių siekių yra kova su skurdu, nes Lietuvoje santykinai daug skurdą ir socialinę atskirtį patiriančių žmonių, didelė pajamų nelygybė, žemi socialinio kapitalo rodikliai. Be kitų ko, akcentuojamas siekis užtikrinti kokybišką ugdymą vaikams, apimant ikimokyklinio ugdymo kokybės gerinimą, savalaikį ir tinkamą vaikų individualiųjų poreikių nustatymą ir priemones, skirtas šiems poreikiams atliepti, reikalingos paramos vaikų ugdymui šeimose teikimą. Taip pat, akcentuojamas poreikis teikti paramą ir kitas pagalbos priemones šeimoms, auginančioms vaikus, pvz., sudaryti palankesnes sąlygas kurti šeimoms Lietuvoje ir auginti vaikus (didinti būsto ir paslaugų šeimoms prieinamumą, daugiau dėmesio skirti daugiavaikėms šeimoms ir šeimoms su individualiųjų poreikių turinčiais vaikais, kt.).

Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje kova su skurdu taip pat įvardijama kaip vienas iš prioritetų. Vienas iš sėkmės rodiklių, kurių siekiama įgyvendinti iki 2030 m. yra bendro skurdo rizikos lygio sumažėjimas iki 14 proc. Programoje numatyta, kad to bus siekiama numatant ir įgyvendinant kompleksines mokesčines ir finansines priemones, sistemingai didinant išlaidas socialinei apsaugai, ypač mažiausias išmokas gaunantiems asmenims, taikyti kitas priemones, prisidedančias prie skurdo, ekonominės ir socialinės nelygybės panaikinimo. Dėmesys skiriamas ir vaikams, kaip vienai iš pažeidžiamų visuomenės grupių, kuriai turi būti skirtas deramas prioritetas – akcentuojamos priemonės, kurios turi užtikrinti vaikų teisę į švietimą, aktyvų dalyvavimą ikimokykliniame ugdyme, galimybes gauti kokybišką išsilavinimą nepaisant vaiko gyvenamosios vietos, socialinės padėties ar specialiųjų poreikių. Ypatingas dėmesys skiriamas įtraukiamam ugdymui ir priemonėms, kurios užtikrintų tokio ugdymo sėkmę. Taip pat, numatoma gerinti vaikų ir šeimų, auginančių vaikus, galimybes naudotis būtinomis socialinėmis paslaugomis, stiprinti paslaugų prieinamumą šeimoms, auginančioms vaikus, turinčius negalią. Akcentuojama, kad svarbu tobulinti pagalbos sistemą labiausiai pažeidžiamoms vaikų grupėms, kaip pavyzdžiui, vaikai, išėję iš globos sistemos ar iš socialinę riziką patiriančių šeimų, skatinant jų socializaciją, sėkmingą savarankiško gyvenimo pradžią ir taip užkertant kelią naujoms socialinėms problemoms. Pabrėžiamas poreikis toliau kurti ir tobulinti priemones, skirtas kovai su smurtu prieš vaikus, skatinti vaikų institucinės globos alternatyvas, kt.

Kova su skurdu, apimant ir vaikų skurdą aiškiai įvardijama **2021–2030 metų Šeimos politikos stiprinimo plėtros programoje**. Ši programa prisideda prie 2021-2030 metų Nacionalinio pažangos plano uždavinio „Gerinti aplinką šeimai, siekiant didinti gimstamumą ir gyvenimo kokybę bei sudaryti sąlygas derinti darbo ir šeiminius įsipareigojimus“ įgyvendinimo, o vienas iš siektinų rodiklių yra namų ūkių su vaikais skurdo rizikos lygio mažinimas (siekiama, kad iki 2030 m. skurdo rizikos lygis šiuo atveju sumažėtų iki 12 proc.). Ši programa yra susijusi ir su kitomis plėtros programomis, kuriose numatomos priemonės kovai su skurdu ir socialine atskirtimi (apimant ir vaikus) – tai 2021-2030 metų Pajamų nelygybės mažinimo plėtros programa ir 2021-2030 metų Socialinės sutelkties plėtros programa.

Lietuvos kovos su vaikų skurdu politika yra glaudžiai susijusi ir su **Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų planu** (toliau – ESTR planas), kuris iki 2030 m. siekia iš skurdo ir socialinės atskirties ištraukti mažiausiai 5 mln. vaikų visoje Europos Sąjungoje. Vertinant Lietuvos progresą, šalis sėkmingai įgyvendina ESTR plane numatytus rodiklius – 2023 m. Lietuvoje pagerėjo tokių rodiklių kaip iš švietimo ir mokymo sistemos pasitraukusių asmenų dalis, nedarbo lygis, ilgalaikio nedarbo lygis, skurdo ir socialinės atskirties

rizikoje esančių asmenų dalis, kt. vertinimas. Įvertinus Socialinių rodiklių švieslentėje (*Social Scoreboard*)¹ esančius duomenis, galima pastebėti, kad Lietuvos pažanga geriausiai gali būti vertinama tokiose srityse kaip vaikų (0-17 metų) skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis, kuris nuo 2015 m. iki 2023 m. sumažėjo nuo 34,8 proc. iki 21,7 proc., ir šiuo metu yra mažesnis nei ES vidurkis (2023 m. – 24,8 proc.). Reikšmingas pagerėjimas matomas vertinant ir tokius rodiklius kaip užimtumo lygis ir nedarbo lygis, kas taip pat įtakoja vaikų skurdo situaciją (turint omenyje, kad gerėjant vaikų šeimų užimtumo, nedarbo situacijai, atitinkamai gerėja šeimos materialinė padėtis, kas veikia ir vaikų skurdą). Tuo pačiu, lieka sričių (susijusių ir su Vaiko garantijų sistemos sritimis), kuriose Lietuvos situacija yra prastesnė nei ES vidurkis. Pvz., vertinant vaikų iki 3 metų, gaunančių ankstyvojo ugdymo ir priežiūros paslaugas įstaigoje procentą, galima pastebėti, kad situacija ES lygmeniu gerėja (tokių vaikų procentas nuo bendro vaikų iki 3 metų skaičiaus padidėjo nuo 27,1 proc. 2015 m. iki 37,5 proc. 2023 m.). Tuo tarpu Lietuvoje šis skaičius išlieka žemas ir 2023 m. siekė tik 19,9 proc. Nors situacija yra geresnė nei 2015 m. (tuo metu vaikų iki 3 metų, gaunančių ankstyvojo ugdymo ir priežiūros paslaugas įstaigoje procentas Lietuvoje siekė 8,3 proc.), tačiau prastesnė nei 2021 m. ir 2022 m. (kai atitinkamai, vaikų iki 3 metų, gaunančių ankstyvojo ugdymo ir priežiūros paslaugas įstaigoje procentas siekė 21,4 proc. ir 22,8 proc.).

Svarbi kovos su vaikų skurdu dalis yra socialinės apsaugos priemonių stiprinimas. Didelis dėmesys skiriamas šeimos paramai – vaiko pinigai ir kitos socialinės išmokos per pastaruosius metus buvo padidintos, siekiant sumažinti vaikų, augančių skurde, skaičių. Taip pat numatomos priemonės, skirtos didinti šeimų, auginančių vaikus ir vaikų galimybes gauti paslaugas, kurios taip pat prisideda prie kovos su skurdu ir socialine atskirtimi. Pvz., yra užtikrinamos kompleksinės paslaugos šeimoms visose Lietuvos savivaldybėse, siekiama diegti įrodymais grįstas programas ir paslaugas (kaip pvz., Multidimensinė šeimos terapijos programa, Šeimos konferencija, kt.), didinti paslaugų vaikams su negalia prieinamumą, kt. Tai atitinka ESTR veiksmų plano principus, kurie skatina ne tik materialinę pagalbą, bet ir holistinį požiūrį į vaikų ir šeimų gerovę.

Vykdomos arba planuojamos reformos, skirtos kovoti su vaikų skurdu ir socialine atskirtimi bei suteikti paramą labiausiai pažeidžiamoms vaikų grupėms

Siekiant ir toliau stiprinti kovą su vaikų skurdu ir socialine atskirtimi, Lietuvoje yra įgyvendinti ir įgyvendinami įvairūs nauji sprendimai vaiko gerovės srityje. Svarbu pastebėti, kad reikšmingai prie vaikų skurdo mažinimo prisidėjo piniginės socialinės paramos, teikiamos vaikams auginančioms šeimoms, augimas. Nuo 2018 m. visiems vaikams Lietuvoje mokama universali išmoka vaikui („vaiko pinigai“). Iki tol įvairios išmokos vaikams buvo mokamos tik socialiai remtiniams asmenims, tačiau nuo 2018 m. nuspręsta mokėti visiems vaikams nepriklausomai nuo šeimos pajamų, taip prisidedant prie vaikų gerovės. 2018 m. išmoka vaikui siekė 30,02 euro per mėnesį (vaikams iš gausių ir nepasiturinčių šeimų – vidutiniškai iki 51,87 euro). Vėliau ši suma nuosekliai didėjo: 2019 m. ji padidėjo iki 50,16 euro, (vaikams, turintiems negalią – iki 69,92 euro (vaikams iš gausių ar nepasiturinčių šeimų – iki 70,3 euro), 2020 m. – iki 60,06 euro (vaikams, turintiems negalią ir vaikams iš gausių bei nepasiturinčių šeimų – iki 100,23 euro), 2021 m. – iki 70 eurų (vaikams, turintiems negalią ir vaikams iš gausių bei nepasiturinčių šeimų – iki 111,20 euro), 2022 m. – iki 80,50 euro (vaikams, turintiems negalią ir vaikams iš gausių bei nepasiturinčių šeimų – iki 127,88 euro), o 2023 m. – iki 85,75 euro (vaikams, turintiems negalią ir vaikams iš gausių bei nepasiturinčių šeimų – iki 136,22 euro). 2024 m. vaiko pinigai siekia 96,25 euro už kiekvieną vaiką (o vaikams, turintiems negalią ir vaikams iš gausių bei nepasiturinčių šeimų – 152,90 euro). Lyginant su pradine 2018 m. suma, universali išmoka vaikui iki 2024 m. padidėjo 3,2 karto 220% (nuo 30 iki 96 eurų). Vaiko pinigai mokami iki vaikas sulaukia 18 metų. Išmoka gali būti mokama ir ilgiau, tai yra iki 23 metų, jeigu vaikas mokosi pagal bendrojo ugdymo programą, įskaitant ir besimokančius profesinio mokymo įstaigose, kai į mokymąsi įtraukta bendrojo ugdymo programa.

¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/dashboard/social-scoreboard/>

Kitas svarbus žingsnis – globos (rūpybos) išmokų didėjimas. Nuo 2022 m. sausio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo pakeitimai, kuriais padidintas ir diferencijuotas globos (rūpybos) išmokos dydis pagal vaiko amžių ir poreikius (t. y., skirtingas išmokos dydis mokamas vaikams iki 6 metų, nuo 6 iki 12 metų, nuo 12 iki 18 metų bei tais atvejais, kai vaikas turi negalią). Anksčiau šios išmokos buvo vienodos, nepriklausomai nuo globojamo (rūpinamo) vaiko amžiaus ir negalios, tačiau tokia situacija neatliepė tikrųjų globojamų (rūpinamų) vaikų poreikių, kurie ženkliai auga, augant vaikui. Papildomai, padidintas bei pratęstas globos (rūpybos) išmokos tikslinio priedo mokėjimas buvusiam globėjui (rūpintojui) – šeimai, šeimynai, globos centrui, jeigu pasibaigus vaiko globai (rūpybai)² jis lieka gyventi ir yra išlaikomas³ šeimoje, šeimynoje ar globos centre, kuriuose jam buvo nustatyta globa (rūpyba), ir mokosi pagal bendrojo ugdymo programą⁴, bet ne ilgiau, iki jam sukaks 23 metai, įskaitant atvejus, kai asmuo išlaikomas⁵ ir bendrojo ugdymo mokyklos, profesinio mokymo teikėjo bendrabutyje ar vaikų socializacijos centre. Šiai dienai globos (rūpybos) išmokų dydis siekia:

- vaikams iki 6 metų – 286 eurai
- vaikams nuo 6 iki 12 metų – 330 eurų
- vaikams nuo 12 iki 18 metų – 357,50 eurų
- vaikams su negalia, nepriklausomai nuo jų amžiaus, bei buvusiems globotiniams (rūpintiniams) iki 24 metų, kurie mokosi ar studijuoja – 357,50 eurų.

Globos (rūpybos) išmokos tikslinis priedas siekia 220 eurų. Ši priemonė prisideda prie kovos su vienos iš labiausiai pažeidžiamų vaikų grupių – vaikų globos (rūpybos) sistemoje – skurdu.

Vaikų globos srityje įvyko ir kiti svarbūs pasikeitimai, kurie prisideda prie šios vaikų grupės gerovės. 2022 m. buvo priimti Lietuvos Respublikos šeimynų įstatymo pakeitimai, kurie įsigaliojo 2023 m. sausio 1 d. – padidėjo šeimynos dalyvio išlaikymo pajamų, finansuojamų iš savivaldybės biudžeto lėšų, dydis, taip pat sudaryta galimybė šeimynai turėti iki 3 šeimynos dalyvių, jeigu šeimynoje globojami (rūpinami) ir (ar) prižiūrimi daugiau kaip 6 vaikai. Šiai dienai šeimynos dalyvio išlaikymo pajamų, finansuojamų iš savivaldybės biudžeto lėšų, dydis negali būti mažesnis negu 3,5 Vyriausybės patvirtintos minimaliosios mėnesinės algos⁶, jeigu šeimynoje yra vienas šeimynos dalyvis, arba mažesnis negu 2,4 Vyriausybės patvirtintos minimaliosios mėnesinės algos, jeigu šeimynoje yra 2 šeimynos dalyviai, arba mažesnis negu 1,8 Vyriausybės patvirtintos minimaliosios mėnesinės algos, jeigu šeimynoje yra 3 šeimynos dalyviai.

Toliau plėtojamas profesionalios globos modelis. Nuo 2017 m. Lietuvoje jau veikia budintys globotojai, kurie savo šeimose laikinai prižiūri vaikus, netekusius tėvų globos. Tačiau vertinant situaciją, buvo pastebėta, kad kai kurioms vaikų grupėms yra didesnė rizika iš budinčių globotojų šeimų ar bendrai, iš laikinosios globos (rūpybos) toliau keliauti į institucinę globą – tai yra, vaikams, turintiems negalią (ypač sunkią negalią), vaikams, turintiems didelių elgesio iššūkių, didelėms brolių/seserų grupėms, vaikams, kurie turi ankstesnę nesėkmingą įvaikinimo ar globos (rūpybos) patirtį (kai vaikai jau buvo grąžinti pvz., iš globėjų (rūpintojų) šeimos atgal į instituciją) ir vaikams, vyresniems nei 10 metų yra didesnė rizika, kad nuolatinė globa (rūpyba) jiems bus nustatyta šeiminiuose namuose. Nepaisant to, kad šeiminiuose namuose vaikų globa (rūpyba) turi būti organizuojama pagal šeimai artimą modelį, visgi, tai nėra šeimos aplinka. Todėl buvo nuspręsta toliau plėtoti profesionalios globos modelį Lietuvoje, siekiant užtikrinti, kad kuo daugiau vaikų, netekusių tėvų globos, galėtų augti šeimai artimoje aplinkoje. Šiuo tikslu buvo atlikti Socialinių paslaugų įstatymo pakeitimai, dėka kurių nuo 2024 m. liepos 1 d. Lietuvoje pradėjo veikti nuolatinio globotojo institutas. Nuolatiniai globotojai nuolatinėje globoje (rūpyboje) rūpinsis vaikais, kuriems reikia daugiau dėmesio, laiko, pagalbos – tai vaikai, turintys nesėkmingą globos ar įvaikinimo

² Dėl pilnametystės, emancipacijos ar santuokos sudarymo.

³ Tai yra, nemokamai gauna nakvynę, maistą ir kitas paslaugas.

⁴ Įskaitant asmenis, kurių mokymą pagal bendrojo ugdymo programą ir pagal bendrojo ugdymo programą kartu su profesinio mokymo programa vykdo profesinio mokymo teikėjai, iki šie asmenys baigs bendrojo ugdymo programą, taip pat akademinį atostogų, profesinio mokymo teikėjų suteiktų dėl ligos, nėštumo ar vaiko priežiūros, laikotarpį.

⁵ Tau yra, nemokamai gauna nakvynę, maistą ir kitas paslaugas.

⁶ Nuo 2025 m. sausio 1 d. minimali mėnesinė alga (MMA) Lietuvoje sieks 1038 eurus. 2024 m. MMA dydis – 924 eurai.

patirtį, sunkiai išgydomų ar nepagydomų raidos ar psichikos sutrikimų, turintys daugiau nei tris brolius ar seseris, vaikai, vyresni nei 10 metų amžiaus, nepilnamečiai su gimusiais kūdikiais.

Toliau plėtojamos paslaugos, skirtos pasiekti labiausiai pažeidžiamas vaikų grupes, ir užtikrinti skurdo ir socialinės atskirties mažinimą ne tik finansinių priemonių, bet ir paslaugų bei kitų paramos priemonių pagalba. Pvz., tęsiamas integralios pagalbos teikimas Lietuvos savivaldybėse. Integrali pagalba – dienos socialinės globos ir slaugos paslaugos, teikiamos vaikams su negalia, suaugusiems asmenims su negalia ir senyvo amžiaus asmenims. Integralią pagalbą teikia mobiliosios komandos, t. y. socialinių paslaugų srities ir slaugos specialistai (socialinis darbuotojas, individualios priežiūros darbuotojas, slaugytojas, slaugytojo padėjėjas, prireikus – psichologas, reabilitacijos specialistas ir kt.). 2023 m. integrali pagalba buvo teikiama 52 (iš 60) Lietuvos savivaldybėse. Siekiant gerinti vaikus su negalia prižiūrinių tėvų situaciją, Integralios pagalbos plėtros 2022-2029 metų veiksmų plane⁷ numatyta, kad integrali pagalba vaikams su negalia gali būti teikiama ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose, t. y. integralios pagalbos mobiliosios komandos integralią pagalbą vaikui su negalia gali suteikti ir nuvykę į ikimokyklinio ugdymo įstaigą, kas didina paslaugų prieinamumą vaikams. 2021–2027 m. integralios pagalbos teikimui skiriamos lėšos – 43,9 mln. eurų, priemonė finansuojama ES struktūrinių fondų lėšomis.

Stiprinamas paslaugų prieinamumas vaikams ir šeimoms, auginančioms vaikus, su tikslu suteikti reikalingą pagalbą kuo anksčiau, ir tokiu būdu, užkirsti kelią galimoms krizinėms situacijoms ar sudėtingoms socialinėms problemoms ateityje. Šiuo tikslu savivaldybėse toliau finansuojamos kompleksinės paslaugos šeimai – tai prevencinė socialinė paslauga, skirta asmenims (šeimoms), patyrusio (-ios) sunkumų, gebėjimams savarankiškai spręsti iškilusias problemas stiprinti, siekiant ateityje išvengti galimų didesnių socialinių problemų ir (ar) socialinės rizikos. 2023 m. plėtojamas kompleksinių paslaugų šeimai (asmeniui) teikimas visose savivaldybėse per bendruomeninius šeimos namus. Kompleksinių paslaugų šeimai gavėjais gali būti visos šeimos (asmenys). Nuo 2023 m. birželio mėn. kompleksinės paslaugos šeimai teikiamos įgyvendinant ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamą projektą „Kompleksinės paslaugos (KOPA)“. Nuo 2023 m. įsigaliojo nauja Kompleksinių paslaugų šeimai sudėtis, numatyta Socialinių paslaugų kataloge⁸. Kompleksinės paslaugos šeimai susideda iš tokių paslaugų, kaip: individualios ir (ar) grupinės konsultacijos, savitarpio pagalbos grupės asmenims, patyrusiems sunkumų asmeniniame gyvenime ir (ar) šeimoje, socialinių įgūdžių grupės vaikams ir paaugliams, tėvystės mokymai, šeimos mediacija, šeimos konsultavimas asmens (šeimos) namuose gimus kūdikiui, nustačius neįgalumą ir (ar) specialiuosius poreikius asmeniui ir kt., pavėžėjimas ir (ar) vaikų priežiūros paslaugos. Kompleksinės paslaugos šeimai finansuojamos iš ES struktūrinių fondų lėšų, 2023-2029 m. skirtas biudžetas – virš 60 mln. eurų. Bendruomeniniai šeimos namai organizuoja kompleksinių paslaugų šeimai teikimą. 2023 m. Lietuvos savivaldybėse buvo 61 bendruomeniniai šeimos namai ir juose dirbo 91 bendruomeninių šeimos namų darbuotojas, kurių pareigybių aprašymuose nustatytos su kompleksinių paslaugų šeimai organizavimu susijusios funkcijos. Lėšos kompleksinių paslaugų šeimai organizavimui – bendruomeninių šeimos namų funkcijų įgyvendinimui – skiriamos iš valstybės biudžeto, 2023 m. skirta – 1 493 098 eurai.

Švietimo srityje taip pat yra svarbių pokyčių, kuriais siekiama geresnės vaikų iš pažeidžiamų grupių integracijos į ugdymą(si). Vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 7 straipsnio 3 dalies nuostatomis (kurios įsigalioja 2023, 2024 ir 2025 m.), 2023 m. reglamentuotas ir įsigaliojęs visuotinis ikimokyklinis ugdymas vaikams nuo 4 metų, 2024 m. galioja nuo 3 metų, o 2025 m. įsigalios nuo 2 metų. Tai reiškia, kad jei tėvai (globėjai, rūpintojai) pageidauja vaikus vesti į ikimokyklinio ugdymo įstaigas, tai valstybė ar savivaldybės privalo užtikrinti visiems šiems vaikams vietas. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2023 m. birželio 7 d. nutarimu Nr. V-447 pakeistas ir patvirtintas „Vaikų, kuriems skirtas privalomas ugdymas pagal ikimokyklinio ugdymo programą, ugdymui, maitinimui ir vežiojimui skiriamų papildomų lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašo“ pakeitimas. Vadovaujantis

⁷ Patvirtintas 2022 m. rugpjūčio 24 d. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu Nr. A1-552 „Dėl Integralios pagalbos plėtros 2022-2029 metų veiksmų plano patvirtinimo“.

⁸ Patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 5 d. įsakymu Nr. A1-93 „Dėl Socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo“.

šiuo aprašu savivaldybių lėšos vaikams, kuriems yra skirtas privalomas ikimokyklinis ugdymas, bus perskaičiuojamos ne vieną kartą per metus, kaip buvo anksčiau, o atitinkamai pagal įtrauktų vaikų į ugdymą skaičių – devynis kartus per metus.

Taip pat, 2022 m. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos užsakymu atlikta „Ikimokyklinio ugdymo infrastruktūros plėtros Lietuvos savivaldybėse galimybių studija“⁹. Šios studijos metu surinkta bei apibendrinta informacija iš savivaldybių dėl vaikų nuo gimimo iki priešmokyklinio ugdymo galimybių ugdytis pagal ikimokyklinio ugdymo programas, pateiktos rekomendacijos savivaldybėms¹⁰. Studijoje analizuojami tokie aspektai kaip: Lietuvos savivaldybių infrastruktūros galimybės įgyvendinti visuotinį ikimokyklinį ugdymą; įtaką ikimokyklinio ugdymo įstaigų plėtrai darantys veiksniai. Taip pat, vertinama, kokios pagalbos reikia, kad būtų galima padėti visiems įvairiose Lietuvos savivaldybėse gyvenantiems šalies vaikams pasiekti ir pasinaudoti kokybiškais ikimokyklinio ugdymo paslaugomis. Parengtas ikimokyklinio ugdymo programą įgyvendinančių įstaigų žemėlapis.

Nuo 2023 m. rugsėjo 1 d. pradėtas įgyvendinti atnaujintas ugdymo turinys (*Curriculum*) nelyginėse klasėse (1, 3, 5, 7, 9, 11), o nuo 2024 m. rugsėjo 1 d. visose klasėse mokomasi pagal atnaujintas bendrąsias programas. Naujas turinys yra orientuotas į kompetencijas. Išskirtos 7 kompetencijos, kurias naudojant yra apibūdinami mokinių pasiekimų lūkesčiai kas dvejus metus – nuo priešmokyklinio ugdymo iki vidurinio ugdymo pabaigos. Programose yra palikta galimybė mokytojams pasirinkti iki 30 proc. mokymosi turinio atsižvelgiant į klasės kontekstą, mokinių poreikius ir galimybes, mokyklos specifiškumą. Dalykų programos atnaujintos orientuojantis į gilesnį dalykų mokymąsi, tarpdalykinių ryšių formavimą, praktinį išmuktų žinių taikymą. Atsižvelgiant į atnaujintą ugdymo turinį atlikti ir kiti susiję pokyčiai, atsirado Gyvenimo įgūdžių programa 1–10 klasių mokiniams, viduriniame ugdyme perkonstruota dalykų sandara, atsirado nauji dalykai, privaloma socialinė ir pilietinė veikla, keitėsi pasiekimų vertinimas. Pamažu atnaujinamos mokymosi priemonės, atnaujinamos ir kuriamos naujos skaitmeninės priemonės, daug dėmesio skiriama jų pritaikymui prie įvairių mokymosi poreikių turinčių mokinių.

Užtikrinama, kad į Lietuvą atvykę migrantų vaikai taip pat aktyviai įsitrauktų į ugdymo sistemą – pagal Lietuvos teisės aktus, kiekvienas į Lietuvą atvykęs mokyklinio amžiaus vaikas privalo ugdytis nuo priešmokyklinio ugdymo pakopos (5–6 metų) iki 16 metų. Kiekvienam asmeniui, atvykusiam į Lietuvos Respubliką ir priimtam mokytis į bendrojo ugdymo mokyklą, papildomai mokslo metams skiriama (priklausomai nuo ugdymo įstaigos) 671 euro suma. Šią sumą bendrojo ugdymo mokykla naudoja atliepdama į atvykusio mokinio poreikius, švietimo pagalbai teikti, lietuvių kalbos konsultacijoms apmokėti. Siekiant sudaryti tinkamas sąlygas integracijai į visuomenę bei išmokti valstybinę lietuvių kalbą mokiniams rekomenduojama dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose.

Viena iš svarbiausių priemonių, užtikrinančių vaikų iš pažeidžiamų grupių įtraukimą į švietimą yra įtraukiojo ugdymo plėtra. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija vykdo pažangos priemonę Nr. 12-003-03-02-01 „Įgyvendinti įtraukijį švietimą“ (toliau – Pažangos priemonė), kurios aprašas patvirtintas 2023 m. kovo 1 dieną. Ši Pažangos priemonė prisideda prie Nacionalinio pažangos plano uždavinio 3.2. „Didinti švietimo įtrauktį ir prieinamumą, užtikrinti saugią aplinką kiekvienam asmeniui“ ir prie Jungtinių Tautų darnaus vystymosi darbotvarkės 2030 m. 4 tikslo „Užtikrinti visa apimančią ir lygiavertę kokybišką švietimą ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi“. Pažangos priemonei įgyvendinti skirta ES ir Lietuvos Respublikos valstybės lėšų – 115 086 tūkst. eurų. Pažangos priemonės tikslas yra iki 2030 m. kiekvienoje Lietuvos savivaldybėje sudaryti sąlygas visiems mokiniams gauti veiksmingą švietimo pagalbą ir užtikrinti didesnės vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių (toliau – SUP), dalies ugdymą bendrojo ugdymo mokyklose įtraukiuoju būdu bei gauti kokybiškas švietimo pagalbos paslaugas, nepriklausomai nuo šeimos

⁹ Studijos turinys prieinamas internete, adresu: <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2022/08/Ikimokiklinio-ugdymo-infrastrukturos-pletra-studija-2022-08-12.pdf>

¹⁰ Atsižvelgiant į tai, kad už ugdymo institucinę plėtrą yra atsakingos savivaldybių atstovaujamoji ir vykdomoji institucijos, t. y., savivaldybės taryba formuoja ikimokyklinio ugdymo programas teikiančių mokyklų tinklą savivaldybėje, o savivaldybės administracija organizuoja ikimokyklinį ugdymą savivaldybėje.

gyvenamosios vietos ar finansinių galimybių; sukurti Lietuvos Respublikos įtraukties švietime ir regioninių specialiojo ugdymo centrų (regioniniai švietimo pagalbos centrai) tinklą, kuris užtikrins metodinę ir konsultacinę pagalbą mokykloms, pedagoginėms psichologinėms / švietimo pagalbos tarnyboms, įgalins mokyklų specialistų komandas dirbti su SUP turinčiais mokiniais. 2022 m. spalio 6 d. patvirtintas Regioninių specialiojo ugdymo centrų, kurie teiks konsultacijas SUP poreikių turinčių vaikų ugdymo klausimais priskirto regiono mokykloms, kūrimo ir jų veiklos aprašas. Atrinktos 9 mokyklos, teikiančios konsultacinę regioninę pagalbą mokykloms. Nuo 2023 m. sausio 1 d. veiklą pradėjo Lietuvos įtraukties švietime centras, kuris veikia kaip nacionalinė ekspertinė įstaiga, ieškanti naujovių, siūlanti įtraukiojo ugdymo inovacijas, teikianti metodinę pagalbą švietimo pagalbos specialistams. Keturi nacionaliniai centrai – Lietuvos įtraukties švietime centras, Lietuvos aklųjų ir silpnaregių ugdymo centras, Lietuvos kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centras bei „Diemedžio“ ugdymo centras – nuo 2023 m. rudens kartą per mėnesį kviečia šalies mokytojus, mokyklų vadovus, švietimo pagalbos specialistus, mokytojų padėjėjus į nemokamas nuotoline konsultacijas dėl SUP turinčių mokinių ugdymo.

Bendrojo ugdymo mokykloms, rengiantis priimti mokytis daugiau įvairių poreikių vaikų, parengtos rekomendacijos dėl atnaujinto ugdymo turinio programų pritaikymo SUP turintiems mokiniams ir parengti savivaldybių konsultantai. Mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų komandoms vykdyti mokymai, kaip bendrojo ugdymo mokykloms įgyvendinti atnaujintas bendrąsias ugdymo programas, įskaitant mokinius, turinčius didelių ir labai didelių SUP. Iki 2023 m. vidurio apmokyta daugiau kaip 5 000 mokytojų. 2022 m. gruodžio mėnesį įtraukties tema patvirtinta kaip viena iš nacionalinių 2023–2025 m. pedagogų kvalifikacijos tobulinimo prioritetų. Patvirtintos regioninės priemonės „Padidinti ugdymo prieinamumą atskirtį patiriantiems vaikams“ finansavimo gairės. 2023–2029 m. laikotarpiu suplanuotos 150,875 mln. Eur investicijos. Lėšos numatytos ugdymosi aplinkai pritaikyti, vertinimo ir ugdymo metodikoms įsigyti ir diegti, specialistams pritraukti ir jų kompetencijoms tobulinti, naujiems ugdymo organizavimo modeliams išbandyti, švietimo pagalbai plėsti.

15-oje savivaldybių įsteigtos 103 bendrosios paskirties klasės¹¹, kuriose nuo 2023 m. rugsėjo pradėti ugdyti iki 3 didelių ir labai didelių SUP turintys mokiniai, ugdymo procese dalyvauja antras mokytojas, mokytojo padėjėjas. Parengti (atnaujinti) švietimo pagalbos, t. y. psichologinės pagalbos, socialinės pedagoginės pagalbos, specialiosios pedagoginės pagalbos, teikimo mokykloje aprašų projektai.

Sveikatos srityje Vaiko garantijų kontekste yra aktuali Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo plėtros programa 2022-2030 metams. Šios programos kontekste vykdomos kelios pažangos priemonės, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai prisideda prie vaikų situacijos gerinimo. Pvz., patvirtintos¹² regioninės pažangos priemonės Nr. 11-001-02-10-03 (RE) „Gerinti kokybiškų visuomenės sveikatos paslaugų prieinamumą regionuose“ finansavimo gairės, pagal kurias suplanuotos veiklos orientuotos į vaikus bei į socialiai pažeidžiamus, socialinę riziką (atskirtį) patiriančius asmenis, kt. Taip pat, patvirtintas¹³ projektų finansavimo sąlygų aprašas veiklai „Sveikatos stiprinimo programų tėvams „Neįtikėtini metai“ ir / ar „Augame žaisdami“ organizavimas“. Įgyvendinant šią pažangos priemonę numatoma skatinti vaikų socialines ir emocines kompetencijas ir užkirsti kelią jų elgesio problemoms, naudojant mokslo įrodymais pagrįstus metodus ir suteikiant vaikams, jų tėvams, tėviams, globėjams (rūpintojams) ir kitiems ugdyme dalyvaujantiems asmenims daugiau žinių.

¹¹ Šios klasės įsteigtos vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023 m. gegužės 2 d. įsakymu Nr. V-615 patvirtintu „Mokinių įvairovei atvirų grupių, klasių sudarymo ir ugdymo organizavimo jose tvarkos ir finansavimo sąlygų aprašu“.

¹² Patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2023 m. gegužės 30 d. įsakymu Nr. V-627 „Dėl Regioninės pažangos priemonės Nr. 11-001-02-10-03 (RE) „Gerinti kokybiškų visuomenės sveikatos paslaugų prieinamumą regionuose“ finansavimo gairių patvirtinimo“.

¹³ Patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2023 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. V-599 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2022 m. birželio 16 d. įsakymu Nr. V-1082 „Dėl 2022–2030 metų Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo plėtros programos pažangos priemonės Nr. 11-001-02-10-01 „Gerinti grėsmių bei rizikos sveikatai veiksnių valdymą“ aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“.

Daugiau informacijos apie socialines, švietimo ir sveikatos priemones žr. šios ataskaitos skyriuje „III. Vaiko garantijų sritys: paslaugų ir kitų priemonių užtikrinimas ir plėtra“. Taip pat, šios ataskaitos Priede.

Institucinis Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo Lietuvoje kontekstas, pilietinės visuomenės į(si)traukimas

Pagal Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 48 straipsnį, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau – SADM) dalyvauja formuojant vaiko teisių apsaugos politiką, atsako už ją ir koordinuoja jos įgyvendinimą, formuoja šeimos politiką ir koordinuoja jos įgyvendinimą. Atitinkamai, SADM nuostatuose¹⁴ SADM tikslai apima socialinės įtraukties ir lygių galimybių politikos formavimą, jos organizavimą, koordinavimą ir jos įgyvendinimo kontroliavimą, sprendžiant socialiai pažeidžiamų grupių asmenų problemas bei šeimos ir vaiko teisių apsaugos politikos formavimą, jos organizavimą, koordinavimą ir jos įgyvendinimo kontroliavimą, sudarant sąlygas užtikrinti šeimos gerovę ir vaiko teisių apsaugą. Įgyvendinant šiuos veiklos tikslus, SADM yra priskirti klausimai, susiję ir su skurdo problemos sprendimu (pvz., skurdo situacijos analizė, pažeidžiamų grupių skurdo situacijos analizė, skurdui mažinti skirtų priemonių siūlymas, vaiko gerovei skirtų priemonių plėtra ir finansavimas, kt.). Atsižvelgiant į tai, Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo Lietuvoje koordinavimas priskirtas SADM.

Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. spalio 17 d. nutarimą Nr. 1043 „Dėl Pavyzdinės ministerijos administracijos struktūros ir Pavyzdinės įstaigos prie ministerijos administracijos struktūros patvirtinimo“, ministerijų struktūroje gali būti departamentai (skyriai) ir grupės. Pagal šį nutarimą, grupė – tai ministerijos administracijos padalinys, kurio paskirtis – spręsti sudėtingus, kompleksinius, su politikos formavimu susijusius ministerijos uždavinius. SADM struktūroje viena iš tokių turinio grupių yra Šeimos ir vaiko teisių apsaugos grupė (toliau – ŠVTAG). Pagrindinis ŠVTAG tikslas yra formuoti šeimos politiką ir vaiko teisių apsaugos politiką, koordinuoti šių politikų įgyvendinimą ir vykdyti nuolatinę jų stebėseną, siekiant užtikrinti, kad jos atitiktų geriausius vaiko interesus, kurtų tinkamas sąlygas vaikų ir šeimų gerovei. Atsižvelgiant į tai, Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo Lietuvoje koordinavimas SADM yra priskirtas prie ŠVTAG atsakomybių. Nacionaliniu Vaiko garantijų sistemos koordinatoriumi (koordinavimas yra priskirtas specialistei kaip viena iš vykdomų funkcijų) yra paskirta ŠVTAG vadovė Kristina Stepanova. Turint omenyje tai, kad Vaiko garantijos akcentuoja poreikį apjungti socialinės, sveikatos ir švietimo sistemų priemones į nuoseklią ir suderintą pagalbą vaikams, Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje planas – kaip ir minėta – patvirtintas bendru trijų ministrų (socialinės apsaugos ir darbo, sveikatos apsaugos bei švietimo, mokslo ir sporto) įsakymu. Atitinkamai, Sveikatos apsaugos ministerija ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerija dalyvauja įgyvendinant Vaiko garantijų sistemą Lietuvoje, ir atsako už priemonių savo srityje plėtrą, įgyvendinimą ir vertinimą, kurios prisidėtų prie galimybių vaikams pilnai realizuoti savo teises švietimo ir sveikatos srityje.

2020-2021 m. Lietuva buvo viena iš valstybių narių, dalyvavusių ES parengiamųjų veiksmų III etape „Vaiko garantijų išbandymas ES valstybėse narėse“. Šiame etape kartu su Jungtinių Tautų vaikų fondo (UNICEF) Lietuvos nacionaliniu komitetu ir Jungtinių Tautų vaikų fondo Europos ir Vidurio Azijos regioniniu biuru buvo atlikta Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo Lietuvoje giluminė analizė (toliau – VG giluminė analizė). Siekiant aktyvaus pilietinės visuomenės į(si)traukimo į Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimą, buvo užtikrintas nevyriausybinių organizacijų, akademinės bendruomenės dalyvavimas rengiant nurodytą VG giluminę analizę. Šiame etape sutelktųjų grupių diskusijose dalyvavo nevyriausybinių organizacijos, dirbančios tiek vietiniu, tiek nacionaliniu lygmeniu su vaikais ir dėl vaikų, ir su jų šeimomis, taip pat, nevyriausybinių organizacijos, vykdančios advokaciją vaiko teisių srityje (pvz., visuomeninė organizacija „Gelbėkit vaikus“, NVO vaikams konfederacija, Romų bendruomenės centras, Lietuvos neįgaliųjų forumas, Lietuvos autizmo asociacija „Lietaus vaikai“, jaunimo centrai, kt.). Taip pat, į diskusijas buvo įtrauktos vietos savivaldybės bei jų įstaigos, valstybės institucijos, siekiant užtikrinti

¹⁴ Patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 7 d. nutarimu Nr. 892 „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo“.

požiūrio visapusiškumą. Parengus Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje planą, šis planas buvo pristatytas Tarpžinybinei vaiko gerovės tarybai prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Taryba).

Tarybą sudaro pagrindinių ministerijų, savivaldybių, nevyriausybinų organizacijų ir vaikų (Lietuvos moksleivių sąjungos) atstovai. Jos pirmininkas yra socialinės apsaugos ir darbo ministras. Pagrindinis Tarybos tikslas – analizuoti vaiko teisių apsaugos situaciją šalyje ir teikti pasiūlymus dėl vaiko teisių apsaugos politikos priemonių gerinimo, dėl įstatymų ir kitų teisės aktų projektų, reglamentuojančių vaiko teisių bei interesų apsaugą, rengimo ar galiojančių teisės aktų pakeitimo, teikti pasiūlymus ir sprendimus vaiko gerovės klausimais. Tarybos sudėtyje dalyvauja pagrindinių ministerijų (Socialinės apsaugos ir darbo, Švietimo, mokslo ir sporto, Sveikatos apsaugos, Teisingumo, Vidaus reikalų) politinės vadovybės atstovai (viceministrai, ministrų patarėjai arba kancleriai), Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos, Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovai, taip pat, nevyriausybinių organizacijų atstovai (šiai dienai Tarybos sudėtyje yra šios nevyriausybines organizacijos: visuomeninė organizacija „Gelbėkit vaikus“, NVO vaikams konfederacija, Lietuvos autizmo asociacija „Lietaus vaikai“, VšĮ „Paramos vaikams centras“, Nacionalinė šeimų ir tėvų asociacija, Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacija, Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas). Taip pat, Taryboje dalyvauja ir vaikų atstovai – Lietuvos moksleivių sąjungos atstovai (kurie pagal Tarybos veiklą reglamentuojančius nuostatus turi būti iki 18 metų). Vieno iš Tarybos posėdžių metu buvo priimtas sprendimas, kad Taryba atliks Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano stebėsenos funkciją – todėl Taryba priskirtina prie Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje institucinės sąrangos.

Paminėtina, kad Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje klausimui aptarti per Tarybos posėdžius – tam buvo skirtas vienas posėdis 2022 m. ir vienas – 2023 m. Tuo tarpu 2024 m. iš 5 Tarybos posėdžių Vaiko garantijų ir (ar) su jomis susijusių klausimų aptarimui buvo skirti 3 posėdžiai, o dar vienas posėdis skirtas Vaiko garantijoms planuojamas 2024 m. lapkričio mėn.

Informacija apie Vaiko garantijas taip pat aktyviai pristatoma įvairių renginių (konferencijų, apskrito stalo susitikimų, mokymų, kt.) metu, šis klausimas pristatytas ir Lietuvos Respublikos Seimo Socialinių reikalų ir darbo komiteto, Žmogaus teisių komiteto posėdžių metu. Informacija apie Vaiko garantijas yra prieinama ir nuolat atnaujinama SADM puslapyje. Papildomai, yra parengtas vaikams draugiško leidinio projektas, kuriame yra pateikiama pagrindinė informacija apie tai, kas yra Vaiko garantijos, kuo jos svarbios vaikams, kokias priemones Vaiko garantijų kontekste numatyta įgyvendinti Lietuvoje. Šio leidinio projektą buvo planuojama derinti su Vaikų taryba, veikusią prie Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos, siekiant užtikrinti, kad leidinio turinys yra suprantamas ir patrauklus vaikams. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad Vaikų tarybos projektas užbaigė veiklą 2023 m., svarstomos kitos galimybės suderinti leidinio turinį su vaikais. Atitinkamai, vaikams draugiškos versijos apie Vaiko garantijas išleidimas perkeltas 2025 m.

Planuojami Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano pakeitimai

Per ataskaitinį Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano vykdymo laikotarpį, šio plano pakeitimų atlikta nebuvo. Visgi, paminėtina, kad vienas iš Tarpžinybinės vaiko gerovės tarybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės posėdžių buvo skirtas išsamiai pristatyti ir aptarti Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano rodiklius ir rodiklių stebėseną. Nutarta, kad Taryba šiam klausimui skirs didesnę dėmesį – planuojama kartu su Tarybos nariais peržvelgti visus rodiklius iš naujo, įvertinti, ar visi jie yra tinkami ir geriausiai atspindi Vaiko garantijų siekius, ir atitinkamai, koreguoti rodiklius. Aktyvus darbas su šiuo klausimu planuojamas 2025 m. pradžiai. Su Taryba buvo pasidalinta ir Europos Komisijos pastabomis, pateiktomis Lietuvai dėl Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano turinio. Europos Komisijos pastabose tam tikri rodikliai yra įvertinti teigiamai (kaip tinkami ir atitinkantys ES bendruosius siekius, pvz., deinstitutionalizacijos srityje). Kitiems rodikliais yra pateiktos pastabos dėl poreikio juos tobulinti, geriau paaiškinti ar įvertinti jų atitikimą Vaiko garantijų siekiams. Dirbant su Taryba ties rodiklių

tobulinimu, bus atsižvelgta ir į šias Europos Komisijos pastabas. Peržvelgus ir patobulinius rodiklių dalį, atitinkamai bus tikslinama ši Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano dalis.

Taip pat, Europos Komisijos pastabose dėl Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano yra pateikiamos ir kitos rekomendacijos, susijusios su plane numatytais priemonėmis. Pabrėžiama, kad tam tikrose srityse būtų tikslinga pagalvoti apie papildomas priemones, kurios tikslingiau atlieptų konkrečių pažeidžiamų vaikų grupių poreikius. Primintina, kad 2024 m. spalio mėn. Lietuvoje vyks Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai, todėl planuojama, kad išsamesnė Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano peržiūra bus atlikta 2025 m., remiantis ir Europos Komisijos pateiktomis pastabomis. Bus siekiama įvertinti, kurias pastabas įmanoma atliepti ir kokių konkrečių priemonių pagalba – šioje veikloje dalyvaus ir Taryba. Identifikavus galimas papildomas priemones, kurios atlieptų identifikuotas Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano tobulintinas sritis, šios priemonės bus įtrauktos į planą (t. y., bus inicijuoti atitinkami plano pakeitimai). Atnaujintas planas bus pateiktas Europos Komisijai.

II. VAIKO GARANTIJŲ ĮGYVENDINIMO LIETUVOJE PLANO TIKSLINĖS GRUPĖS

Valstybės duomenų agentūros duomenimis, 2024 m. pradžioje vaikų (0-17 metų amžiaus) skaičius Lietuvoje siekė 503 510 vaikų, iš kurių 346 567 vaikai gyvena mieste ir 156 943 vaikai – kaime.

Primintina, kad labiausiai pažeidžiamos vaikų grupės Lietuvoje, kurios yra išvardintos ir Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plane buvo identifikuotos atlikus dvi išsamias analizes. Kaip jau buvo paminėta, 2020-2021 m. buvo atlikta Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo Lietuvoje giluminė analizė, kurios vienas iš tikslų buvo nustatyti, kurios vaikų grupės Lietuvoje yra ypatingai pažeidžiamos skurdo ir socialinės atskirties kontekste. Šios analizės metu buvo nustatyta, kad prie tokių vaikų grupių galima priskirti:

- vaikus globos sistemoje, taip pat vaikus institucijose (apimant ne tik globos sistemą, bet ir kitas galimas formas, kaip pavyzdžiui, socializacijos centrai);
- vaikai, turintys negalią;
- vaikai, gyvenantys šeimose, kuriose nepalankios sąlygos;
- tautinių mažumų vaikai / vaikai migracijoje.

2021 m. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu buvo atliktas tyrimas „Paslaugų šeimoms prieinamumo analizė“. Nors bendras šio tyrimo tikslas buvo išanalizuoti paslaugų skirtingo tipo šeimoms (ne tik auginančioms vaikams) poreikį, pasiūlą, efektyvumą, prieinamumą, kokybę bei jų atitikimą individualiems šeimų poreikiams, tyrimo metu gauti duomenys leido pamatyti ir tai, kurios šeimos susiduria su didesniais iššūkiais. Prie tokių šeimų galima priskirti ir kelis tipus šeimų, auginančių vaikus – tyrimas parodė, kad labiausiai paslaugų trūksta šeimoms, kuriose auga:

- vaikai, turintys negalią ar raidos sutrikimų;
- vaikai, kurie linkę į teisės pažeidimus, turi elgesio sunkumų, patiria mokymosi sunkumus;
- vaikai, kuriuos augina vienas iš tėvų;
- vaikai, gyvenantys šeimose, kuriose žemas pajamų lygis.

Galima pastebėti, kad šios vaikų grupės didžiąja dalimi atitinka ir VG giluminės analizės metu nustatytas pažeidžiamas vaikų grupes.

Rengiant Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje planą, buvo įtraukti statistiniai duomenys, susiję su nurodytomis pažeidžiamomis vaikų grupėmis. Toliau teikiama atnaujinta statistinė informacija apie kiekvieną iš tikslinių grupių (žr. 1 lentelė).

1 lentelė. Statistiniai duomenys apie vaikus, priskirtinus labiausiai pažeidžiamoms vaikų grupėms

Vaikų grupės	Duomenys, pateikti Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plane	Naujausi turimi duomenys
<p>Globojami (rūpinami) vaikai</p> <p>Duomenų šaltinis: Socialinės paramos šeimai informacinė sistema (toliau – SPIS)</p>	<p>2022 m. (duomenys 2022-11-14 dienai)</p> <p>Be tėvų globos Lietuvoje yra likę 6939 vaikai, iš jų – 1873 vaikams yra nustatyta laikinoji globa (rūpyba) (iš jų 1006 vaikai iš Ukrainos) ir 5066 vaikams yra nustatyta nuolatinė globa (rūpyba).</p> <p>Iš jų globojami (rūpinami):</p> <ul style="list-style-type: none"> • globėjų (rūpintojų) šeimose (apimant tiek giminaičius, tiek giminystės ryšiais nesusijusius asmenis) – 5062 vaikai; • globos centre (pas budinčius globotojus) – 234 vaikai; • šeimynose – 261 vaikas; • globos įstaigose – 537 vaikai; • bendruomeniniuose vaikų globos namuose (šeiminiuose namuose) – 845 vaikai. 	<p>Duomenys 2024-09-30 dienai</p> <p>Be tėvų globos Lietuvoje yra likę 6076 vaikai, iš jų – 1348 vaikams yra nustatyta laikinoji globa (rūpyba) (iš jų 511 vaikų iš Ukrainos) ir 4728 vaikams yra nustatyta nuolatinė globa (rūpyba).</p> <p>Iš jų globojami (rūpinami):</p> <ul style="list-style-type: none"> • globėjų (rūpintojų) šeimose (apimant tiek giminaičius, tiek giminystės ryšiais nesusijusius asmenis) – 4373 vaikai; • globos centre (pas budinčius globotojus) – 278 vaikai; • šeimynose – 264 vaikai; • globos įstaigose – 136 vaikai; • šeiminiuose namuose – 1025 vaikai.
<p>Vaikai, turintys negalią</p> <p>Duomenų šaltinis: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija</p>	<p>2022 m.</p> <p>Vaikų su negalia skaičius 2021 m. siekė 15,2 tūkst. Vaikų su negalia skaičius 2022 m., palyginti su 2021 m., šiek tiek padidėjo ir siekė 16 tūkst.</p> <p>Vaikų pagrindinė negalios priežastis – psichikos ir elgesio sutrikimai, įgimtos formavimosi ydos, deformacijos ir chromosomų anomalijos bei nervų sistemos ligos.</p>	<p>2023 m.</p> <p>Vaikų su negalia skaičius 2023 m., palyginti su 2022 m., šiek tiek padidėjo ir siekė 16,9 tūkst.</p> <p>Vaikų pagrindinė negalios priežastis – psichikos ir elgesio sutrikimai, įgimtos formavimosi ydos, deformacijos ir chromosomų anomalijos bei nervų sistemos ligos.</p>
<p>Vaikai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių ir negalią</p>	<p>2020-2021 m. m.</p> <p>24 962</p> <p>Duomenų šaltinis: Europos vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo Lietuvoje giluminė analizė: Literatūros apžvalga.</p> <p><i>Patikslintina, kad remiantis Švietimo valdymo informacinės sistemos (toliau – ŠVIS) duomenimis, 2020-2021 m. mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių (ugdymų integruotai) skaičius siekė 38 046, o negalią turinčių mokinių dalis nuo mokinių, turinčių specialiųjų</i></p>	<p>2023-2024 m. m.</p> <p>Mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių (ugdymų integruotai): 2023-2024 m.m. – 42 372, iš jų vaikai, turintys negalią – 5053</p> <p>Duomenų šaltinis: ŠVIS</p>

	<i>ugdymosi poreikių, ugdomų integruotai bendrosios paskirties mokyklose – 4105.</i>	
Vaikai iš šeimų, kurioms taikoma socialinė priežiūra Duomenų šaltinis: Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos renkami duomenys iš savivaldybių	2022 m. 11 479 šeimos, kuriose auga 20 138 vaikai (iš jų 1628 vaikai, turintys negalią)	2024 m. II ketv. 11 411 šeimų, kuriose auga 19 433 vaikai (iš jų 1651 vaikas, turintis negalią).
Vaikai migracijoje Duomenų šaltinis: Oficialios statistikos portalas	2021 m. Vaikai imigrantai – 4543 Vaikai emigrantai – 1047 Vaikai, kuriems suteiktas prieglobstis Lietuvos Respublikoje – 184 Vaikai, kuriems išduoti/pakeisti leidimai gyventi – 2408	2023 m. Vaikai imigrantai – 5749 Vaikai emigrantai – 4352 Vaikai, kuriems suteiktas prieglobstis Lietuvos Respublikoje – 102 Vaikai, kuriems išduoti/pakeisti leidimai gyventi – 4099
Tautinių mažumų vaikai	31 502 (2020-2021 m.m., duomenų šaltinis: ŠVIS) Romų vaikų skaičius – 1036 (2016 m., duomenų šaltinis: Romų situacijos Lietuvoje apžvalga)	38 253 (2023-2024 m.m., duomenų šaltinis: ŠVIS) Remiantis Lietuvos gyventojų surašymo duomenimis Lietuvoje 2021 m. sausio 1 dienai gyveno 2251 romų tautybės gyventojas. 41,2 proc. visų romų tautybės žmonių sudaro vaikai ir jaunimas iki 20 metų, t. y., 930 asmenų.
Vaikų nusikalstamumas Duomenų šaltinis: Oficialios statistikos portalas	2021 m. Įkalinti nepilnamečiai įkalinimo įstaigose – 17 Nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas, skaičius – 704	2023 m. Įkalinti nepilnamečiai įkalinimo įstaigose – 10 Nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas, skaičius – 677
Vaikai iš nepasiturinčių šeimų Duomenų šaltinis: Eurostat	2020 m. 23,7 proc. vaikų iki 18 metų patiria skurdo arba socialinės atskirties riziką.	2023 m. 21,7 proc. vaikų iki 18 metų patiria skurdo arba socialinės atskirties riziką.

<p>Ukrainos vaikų skaičius Lietuvoje</p>	<p><i>Šis vaikų grupė įtraukta į Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje planą nebuvo, tačiau šis skaičius įtraukiamas į šią ataskaitą, atsižvelgiant į Europos Komisijos pastabas, pateiktas Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje planui (pastabose nurodoma, kad trūksta iš Ukrainos į Lietuvą atvykusių vaikų skaičiaus).</i></p>	<p>2024 m. spalį</p> <p>Iš viso į Lietuvą per visą laikotarpį yra atvykę 90 696 Ukrainos piliečiai, iš kurių 27 094 yra vaikai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5121 vaikas – iki 6 metų • 21 973 vaikai – 6-17 metų. <p>Iš šių vaikų 511 vaikų yra priskirtini prie nelydimų nepilnamečių grupės, tačiau visiems jiems yra nustatyta laikinoji globa (rūpyba) šeimos aplinkoje. Dar 59 vaikai yra vaikai grupėse (pavyzdžiui, atvykę iš Ukrainos vaikų globos namų). Šiems vaikams yra nustatyta institucinė globa (rūpyba).</p>
--	---	--

Rengiant Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano turinį, buvo siekiama atsižvelgti į tai, kad plane būtų kuo daugiau priemonių, tikslingai nukreiptų į paramą ir pagalbą pirmiausia pažeidžiamoms vaikų grupėms, siekiant atliepti Vaiko garantijų tikslą priemonių pagalba pirmiausia pasiekti vaikus, kuriems yra didžiausia skurdo ir (ar) socialinės atskirties rizika. Todėl dalis priemonių plane yra nukreipta tikslingai į konkrečias vaikų grupes, kurios buvo identifikuotos kaip labiausiai pažeidžiamos vaikų grupės Lietuvoje. Pavyzdžiui, Multidimensinė šeimos terapijos programa yra skirta vaikams ir jauniems žmonėms, kuriems yra būdingi rimti elgesio iššūkiai. Ši vaikų grupė identifikuota kaip viena iš patiriančių didžiausią socialinės atskirties riziką (vaikai, kurie linkę į teisės pažeidimus, turi elgesio sunkumų, patiria mokymosi sunkumus; vaikai, gyvenantys šeimose, kuriose nepalankios sąlygos) – dėl patiriamų elgesio iššūkių šie vaikai dažniau iškrenta iš švietimo sistemos arba sunkiai joje adaptuojasi, yra linkę žalingai vartoti alkoholį ir kitas psichoaktyvias medžiagas, sunkiai integruojasi bendruomenėje ir pan. Kitas pavyzdys – vaikai iš globos sistemos, apimant institucinę globą. Šiai vaikų grupei, kuri taip pat identifikuota kaip viena iš patiriančių didelę skurdo ir (ar) socialinės atskirties grėsmę taip pat numatytos tikslinės priemonės plane, siekiant atliepti jų poreikius. Todėl plane pvz., yra numatyta stiprinti globos (rūpybos) sistemos kokybę, apimant finansinės paramos globėjų (rūpintojų) šeimoms didinimą, toliau plėtoti profesionalios globos Lietuvoje modelį, kt. Atliekant VG giluminę analizę, buvo nustatyta, kad vaikų, augančių šeimose, patiriančiose socialinę riziką, integracija į švietimo sistemą yra prastesnė nei kitų vaikų – šių vaikų įsitraukimas į ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą yra vienas iš žemiausių, lyginant su kitomis vaikų grupėmis. Identifikuotos galimos tokios problemos priežastys ir plane numatyta priemonė, skirta specifiskai šiai situacijai spręsti. Dalis priemonių yra numatyta visiems vaikams, nepriklausomai nuo jų socialinės padėties ar patiriamų iššūkių.

Bendrai, Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plane visos priemonės yra suskirstytos grupėmis (kurios atitinka anksčiau paminėtų analizų metu identifikuotas labiausiai pažeidžiamas vaikų grupes) – daugiau informacijos žr. šios ataskaitos Priede. Todėl priemonės išsidėtos sekančiai – skirtos:

- vaikams, turintiems negalią, specialiųjų poreikių (apimant ir dėl sveikatos būklės kylančius poreikius) ir (ar) raidos sutrikimų
- globojamiems (rūpinamiems) vaikams
- vaikams, pasižymintiems aukštos rizikos elgesiu (turintys elgesio problemų)
- vaikams migracijoje / migrantų kilmės / tautinių mažumų vaikams
- bendrojo pobūdžio priemonės (t. y., skirtos visiems vaikams, nepriklausomai nuo jų pažeidžiamumo ar patiriamų iššūkių).

Toliau yra teikiama informacija apie vaikų situaciją pagal atskiras Vaiko garantijų sistemos sritis.

III. VAIKO GARANTIJŲ SRITYS: PASLAUGŲ IR KITŲ PRIEMONIŲ UŽTIKRINIMAS IR PLĖTRA

3.1. Vaiko garantijų sritis: kokybiškos ikimokyklinio (apimant priešmokyklinį) ugdymo ir vaikų priežiūros paslaugos

2023–2024 m. m. (išankstiniais) duomenimis, vaikų, ugdomų pagal ikimokyklinio ugdymo programas, iš viso yra 102 077, iš jų, turinčių negalią – 2 805 ir turinčių SUP – 18 121 (žr. 2 lentelę ir 3 lentelę). 2023–2024 m. m. (išankstiniais) duomenimis, romų tautybės vaikų, ugdomų pagal ikimokyklinio ugdymo programas yra 32, iš jų vaikų ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programas įgyvendinančiose įstaigose – 13, o bendrojo ugdymo mokyklose – 19.

2 lentelė. Vaikai, ugdomi pagal ikimokyklinio ugdymo programas (2023–2024 m. m. (išankstiniai) duomenys)

Programa	0–2 m.	0–2 m., turintys SUP	Dalis SUP proc., 0–2 m.	3–6 m.	3–6 m., turintys SUP	Dalis SUP proc., 3–6 m.
Ikimokyklinio ugdymo programa	27 425	239	0,87 proc.	74 645	17 882	23,96 proc.

3 lentelė. Vaikai, ugdomi pagal ikimokyklinio ugdymo programas mieste ir kaime (2023–2024 m. m. (išankstiniai) duomenys)

Programa	Vaikų skaičius	Kaime	Mieste	Dalis proc., kaime	Dalis proc., mieste
Ikimokyklinio ugdymo programa	101 753	15 293	86 445	15,03 proc.	84,96 proc.

2023–2024 m. m. (išankstiniais) duomenimis, vaikų, ugdomų pagal ikimokyklinio ugdymo ir priešmokyklinio ugdymo programas, iš viso yra 132 073, iš jų, turinčių SUP vaikų, – 29 967 ir tai sudaro 22,69 proc.

Siekiant užtikrinti romų vaikų teisę į ugdymąsi, stiprinamas šviečiamasis darbas su ikimokyklinio amžiaus vaikų turinčiomis romų šeimomis. Mokyklose tikslingai organizuoti susitikimai su ikimokyklinio amžiaus vaikus auginančiomis šeimomis, aptariamoms galimybės kasdien palydėti vaikus į ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programas įgyvendinančias įstaigas, pagal galimybes organizuotas vaikų pavėžėjimas iki šių įstaigų ir namo (pvz., mokykliniais autobusais). Šeimos informuojamos ir supažindinamos su palankiomis sąlygomis visapusiškam asmenybės vystymuisi: saugi aplinka, kūrybingi, atsakingi mokytojai, švietimo pagalbos specialistai, maitinimas, gebėjimų ugdymas (muzikinių, sportinių, meninių, kt.). Viena iš pasiteisinusių šviečiamojo pobūdžio priemonių įstaigose – skatinimas naudotis teise į ikimokyklinį ir priešmokyklinį institucinį ugdymą – individualūs pokalbiai su romų šeimomis, turinčiomis ikimokyklinio amžiaus vaikų. Mokyklos atstovai susitikimuose su tėvais atkreipia dėmesį, kad iki 6 metų amžius – pats imliausias, šiuo periodu formuojasi asmenybės pagrindiniai socialiniai įgūdžiai, todėl labai svarbu vaikams skirti itin didelį dėmesį ugdant jų fizinius, emocinius ir kt. poreikius, formuoti tinkamo elgesio įgūdžius. Vyksta šviečiamasis darbas – stiprinama informacijos sklaida (lankstinukai) apie ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programas įgyvendinančias įstaigas arčiausiai gyvenamosios vietos, vykdomi socialinių paslaugų centrų socialinių darbuotojų ir atvejo vadybininkų apsilankymai romų šeimose, kt. Ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programas įgyvendinančios įstaigos taip pat užmezga ryšius su romų bendruomenės lyderiais ir palaiko nuolatinį kontaktą su jais. Skatinimas naudotis teise į ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą vyksta atvejo vadybos posėdžių metu, socialinių darbuotojų, ugdymo įstaigų specialistų apsilankymų šeimose metu. Ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programas įgyvendinančių įstaigų darbuotojai individualiai bendrauja su šeimomis, kurios augina mažamečius vaikus, pateikdamos pavyzdžius apie ugdomus romų tautybės vaikus įstaigose ir jų padarytą

individualią pažangą bei sėkmingai pasiektą mokyklinę brandą. Kai kurių savivaldybių vadovų teigimu, romų tautybės tėvai suinteresuoti, kad jų vaikai lankytų ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programas įgyvendinančias įstaigas ar ugdytųsi pagal priešmokyklinio ugdymo programą. Beveik visoms romų šeimoms reikalinga pagalba įregistruojant vaikus į Elektroninę vaikų priėmimo į ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programas įgyvendinančias įstaigas sistemą. Tai atlikti padeda atitinkamų savivaldybių administracijų švietimo padalinių specialistai. Atskirais atvejais su romų šeimomis bendrauja ir teikia rekomendacijas leisti ikimokyklinio amžiaus vaikus į ikimokyklinį ugdymą / priešmokyklinio ugdymo grupes įstaigų vadovai, socialiniai pedagogai, seniūnijų socialiniai darbuotojai. Kitais atvejais, siekiant užtikrinti nuolatinį vaikų dalyvavimą pamokose, kai kuriose savivaldybėse romų vaikų lankomumas ir nepateisinamas pamokų praleidimas siejamas su tėvams mokamomis socialinėmis išmokomis. Pažymėtina ir tai, kad vaikai, kurie ugdomi pagal ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas tautinių mažumų ikimokyklinio / priešmokyklinio ugdymo programas vykdančiose ugdymo įstaigose (toliau – IUI), vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (toliau – ŠĮ) nuostatomis, yra ugdomi 5 val. per savaitę pagal ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas lietuvių kalba. Vilniaus lietuvių namai vykdo mokymus, skirtus mokytojams, kurie vaikus, dalyvaujančius tautinių mažumų ikimokyklinio / priešmokyklinio ugdymo programose, moko lietuvių (valstybinės) kalbos. Tokiu būdu taip pat siekiama mažinti vaikų, priklausančių tautinių mažumų grupėms, socialinę atskirtį.

Ikimokyklinis ugdymas finansuojamas vadovaujantis ŠĮ 67 straipsnio 9 dalimi, kurioje sakoma, kad „Ikimokyklinio ugdymo ir neformaliojo vaikų švietimo mokykloms, neformaliojo švietimo programoms teisės aktų nustatyta tvarka skiriama lėšų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, taip pat Vyriausybės nustatyta tvarka gali būti skiriama lėšų iš Lietuvos Respublikos atitinkamų metų valstybės biudžeto specialiųjų tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams.“. Priešmokyklinis ugdymas finansuojamas vadovaujantis ŠĮ 67 straipsnio 2 dalimi, kurioje nustatyta, kad „Mokymo lėšos savivaldybių ir nevalstybinėms mokykloms priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programoms, taip pat formaliojo švietimo programoms papildantiems ir mokinių saviraiškos poreikius tenkinantiems šių programų moduliams vaikų neformaliojo švietimo mokyklose finansuoti skiriamos iš Lietuvos Respublikos atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu tvirtinamų savivaldybių biudžetams valstybės biudžeto specialiųjų tikslinių dotacijų, valstybinėms mokykloms – iš valstybės biudžete numatytų asignavimų.“. Vadovaujantis šiuo metu galiojančio ŠĮ atitinkamomis nuostatomis ikimokyklinis ugdymas ir priešmokyklinis ugdymas iš dalies yra finansuojami valstybės vadovaujantis „Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašu“ (toliau – Mokymo lėšų aprašas): nuo 2024 m. sausio 1 d. yra finansuojamas 44,11 val. per savaitę ikimokyklinio ugdymo procesas (tai sudaro 2696 eurus metams vidutiniškai vienam vaikui), o priešmokyklinio ugdymo – 46,20 val. per savaitę (2793 eurai). Jei ikimokyklinio / priešmokyklinio ugdymo grupės dirba / vykdo ikimokyklinio / priešmokyklinio ugdymo programas daugiau kaip 44,11 ar 46,20 val. per savaitę, tai ugdymo procesui reikalingas lėšas skiria savivaldybės (o jei IUI yra valstybinė, tai prisideda valstybė, jei nevalstybinė, tuomet – tėvai (globėjai, rūpintojai) ar nevalstybinės IUI savininkai ar kt.). Kadangi ikimokyklinis ugdymas – tai savarankiška savivaldybių funkcija, lengvatas dėl užmokesčio už vaikų ikimokyklinį ugdymą ar pirmumo galimybes patekti į IUI nustato kiekviena savivaldybė individualiai. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymo atitinkama nuostata, priešmokykliniame ugdyme dalyvaujantys vaikai visi gauna nemokamus pietus nevertinant šeimos gaunamų pajamų¹⁵.

Vadovaujantis Mokymo lėšų aprašu mokiniams, besimokantiems pagal ikimokyklinio / priešmokyklinio ugdymo programas specialiosiose mokyklose arba specialiosiose grupėse, bazinės ugdymo lėšos didinamos 2 kartus; didelių arba labai didelių SUP turinčių mokinių, besimokančių pagal ikimokyklinio / priešmokyklinio ugdymo programas bendrosios paskirties grupėse, skaičius mokinių sraute didinamas 2 kartus; mokiniams, besimokantiems pagal ikimokyklinio / priešmokyklinio ugdymo programą tautinės mažumos kalba (kalbos pagal švietimo, mokslo ir sporto ministro tvirtinamą mokyklų sąrašą),

¹⁵ Nuo 2021 m. liepos 1 d. visiems priešmokyklinukams nemokami pietūs skiriami be atskiro tėvų (globėjų) prašymo, taip pat nemokamus pietus gauna ir visi pirmokai bei antrokai.

apskaičiuotos bazinės ugdymo lėšos didinamos 6,25 proc.; mokiniams, kurie ugdomi (ugdosi) šeimoje pagal priešmokyklinio ugdymo programą, bazinės ugdymo lėšos apskaičiuojamos taikant 0,25 koeficientą.

Kalbant apie įstaigų pritaikymą vaikų poreikiams, visos IUĮ privalo atitikti Higienos normų reikalavimus. Juose yra reglamentuota, kokios patalpos, kokie plotai jose skiriami vienam vaikui, turinčiam SUP, kokia įranga ar kaip ji turi būti pritaikyta SUP vaikams, kt. Jei ikimokyklinio / priešmokyklinio ugdymo grupėse ugdomi vaikai, turintys vidutinių, didelių ar labai didelių SUP, gali būti skirtas mokytojo padėjėjas, vadovaujantis Specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarkos aprašu. Šis dokumentas galioja visoms mokykloms, vykdančioms ikimokyklinio / priešmokyklinio ugdymo, pradinio ir bendrojo ugdymo programas, išskyrus aukštąsias mokyklas, ir jame yra reglamentuota, kokia kita specialioji pagalba gali būti teikiama, pvz., gestų kalbos vertėjas ar kt. Specialiosios pagalbos teikimą organizuoja ir koordinuoja savivaldybių administracijų švietimo padaliniai, pedagoginės psichologinės tarnybos, kiekvienos mokyklos vaiko gerovės komisija, mokyklos vadovas ar vadovo įgaliotas asmuo. Taip pat, pagal ikimokyklinio / priešmokyklinio ugdymo programas ugdomam vaikui ir jo tėvams (globėjams, rūpintojams) koordinuotai teikiamos švietimo pagalba, socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos. Visos šios paslaugos teikiamos pagal švietimo, mokslo ir sporto ministro, socialinės apsaugos ir darbo ministro ir sveikatos apsaugos ministro patvirtintą Koordinuotai teikiamų švietimo pagalbos, socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų tvarkos aprašą. Aprašas reglamentuoja koordinuotai teikiamų švietimo pagalbos, socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų teikimą vaikams nuo gimimo iki 18 metų (o turintiems didelių ir labai didelių SUP – iki mokslo metų, kuriais jiems sueina 21 metai, pabaigos, o tiems, kurie dėl ligos mokėsi su pertraukomis ir pateikė tokių pertraukų priežastį pagrindžiančius dokumentus, – iki mokslo metų, kuriais jiems sueina 23 metai, pabaigos), ugdomiems (mokomiems) pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, bendrojo ugdymo, pirminio profesinio mokymo programas, ir jų tėvams (globėjams, rūpintojams).

Nuo 2023 m. sausio 1 d. mokiniui skiriamos švietimo pagalbos lėšos – 130 eurų metams (išskyrus SUP turinčius mokinius). Mokiniams, kuriems dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų yra nustatyti SUP, švietimo pagalbos lėšos skaičiuojamos atsižvelgiant į SUP lygį. 2023 m. patvirtintos atnaujintos bendrosios programos (tarp jų ir priešmokyklinio ugdymo programa), taip pat patvirtintos Ikimokyklinio ugdymo programos gairės. Parengtos rekomendacijos, kaip dirbti su SUP vaikais, jos parengtos pagal sutrikimus. Jei mokiniui yra nustatyti SUP, ugdymo programos pritaikomos pagal pedagoginės psichologinės tarnybos rekomendacijas. Kitu atveju mokytojai vadovaujasi atitinkama ugdymo programa planuodami ugdymą / mokymą. Siekiant padėti ikimokyklinio ugdymo mokytojams ir kitiems ugdytojams geriau pažinti vaikų ugdymosi poreikius ir padėti jiems optimaliai augti, atsižvelgiant į jų fizinę, emocinę, socialinę, tautinę raidą, aplinką, parengtos metodinės rekomendacijos: „Žaismė ir atradimai“, metodinė medžiaga „Pažinkime vaikystę“ ir kitos rekomendacijos.

Taip pat, yra planuojamos ir naujos veiklos, skirtos didinti pažeidžiamų vaikų geresnę įtrauktį į ikimokyklinio / priešmokyklinio ugdymo programas. Tokios veiklos numatytos pagal Švietimo plėtros programos pažangos priemonę Nr. 12-003-03-02-01 „Įgyvendinti įtraukijį švietimą“ – šioje priemonėje planuojamos veiklos yra skirtos tam, kad, sustiprinus įtraukijį ugdymą mokykloje, visi vaikai gautų išsilavinimą, kuris jiems padėtų plėtoti santykius ir pasiruošti įprastam gyvenimui. Taip pat, numatytos veiklos, skirtos gerinti įvairių poreikių asmenų, patiriančių atskirtį, ugdymo sąlygas teikiant švietimo pagalbą ir koordinuotai teikiamas paslaugas ir užtikrinti vienodas starto švietime galimybes, padidinti IUĮ ir visos dienos mokyklos prieinamas paslaugas asmenims, patiriantiems atskirtį. Vienos iš šių veiklų metu planuojama konkurso būdu finansuoti savivaldybių projektus, skirtus didinti koordinuotai teikiamų švietimo pagalbos, socialinės, sveikatos priežiūros paslaugų ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams ir jų tėvams (globėjams, rūpintojams), taip pat, bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokiniams ir jų tėvams (globėjams, rūpintojams) pasiūlą, prieinamumą, pasitelkiant nevalstybinio sektoriaus paslaugų teikėjus Sostinės, Vidurio ir Vakarų Lietuvos regionuose. Dar kitos veiklos vykdymo metu planuojama konkurso būdu finansuoti savivaldybių, mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų projektus, skirtus sukurti ir įdiegti priemonių įtraukiajam ugdymui ir švietimo pagalbai mokyklose, įgyvendinančiose ikimokyklinio / priešmokyklinio ugdymo ir bendrojo ugdymo programas, paketą, užtikrinantį didesnę

švietimo prieinamumą, visos dienos mokyklos paslaugas, aprūpinimą reikalingomis specialiojo ugdymo priemonėmis SUP turintiems vaikams.

Rūpinamasi ne tik fizine, bet ir psichologine vaikų aplinka. Ikimokyklinio ugdymo gairėse¹⁶ pateikiamos pamatinės vertybės, kuriomis grindžiamas visas ikimokyklinio ugdymo programos turinys. Vaikų ugdymasis grindžiamas požiūriu į vaiką ir jo ugdymą(si) sąlygotomis vertybėmis, tarp kurių yra tokios vertybės kaip vaiko orumas, vaiko gerovė, saviraiškos laisvė, lygiateisiškumas ir teisingumas, pagarba, tolerancija ir atvirumas įvairovei. Ikimokyklinio ugdymo pagrindas – visuminis ugdymas(is), universalus dizainas mokymuisi, vaiko žaidimas ir kita patirtinė veikla. Juo vadovaujamosi kuriant ar atnaujinant ikimokyklinio ugdymo programą, išlaikant ir plėtojant savitą mokyklos ugdymo(si) modelį:

1. visuminis ugdymas(is) yra pagrindinė ikimokyklinio ugdymo kryptis, kuri lemia vaikų emocijų, socialinių, fizinių, pažinimo, kalbos, kūrybos potencialių galių harmoningą plėtojimąsi. Programoje modeliuojamas integralus, vientiso pasaulio vaizdo kūrimąsi sąlygojantis vaikų ugdymosi procesas, užtikrinamas balansas ir dermė tarp atskirų ikimokyklinio ugdymo(si) sričių, tarp ugdymosi ir ugdymo procesų;

2. universalus dizainas mokymuisi yra kiekvieno vaiko sėkmingą ugdymąsi laiduojanti įtraukiojo ugdymo organizavimo prieiga. Visavertę įtrauktį užtikrina prigimtinių kiekvieno vaiko ugdymosi skirtumų pripažinimas ir kokybiškai įgyvendinamos esminės ugdymo(si) proceso modeliavimo kryptys – vaiko įsitraukimas į ugdymąsi veiklą, gilėjantis supratimas, gaunant ir tyrinėjant informaciją įvairiais būdais, įgytos patirties raiška pagal savo potencines galias.

Kuriant ar atnaujinant ikimokyklinio ugdymo programą, susitariama dėl paramos vaikų ugdymui(si), mokytojams ir šeimoms sistemos, komandinio mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų darbo – apimamos šios paramos teikimo kryptys (kas ypatingai svarbu vaikams, patiriantiems įvairių apribojimų ar iššūkių / vaikams iš pažeidžiamų grupių):

1. mokytojai veikia iš anksto numatydami galimas kliūtis konkrečioms vaikams dalyvauti bendrai planuojamoje veikloje, kliūčių prevencijai iš anksto parinkdami vaikų ugdymosi poreikius atitinkančias priemones ir būdus, kad pašalintų atskirties tikimybę;

2. švietimo pagalbos specialistų pagalba vaikams orientuojama į fizinių funkcijų lavinimą, pažinimo bei mąstymo operacijų ir kalbos vystymą, jeigu vaikai patiria savitų ugdymosi sunkumų arba jų raida neatitinka amžiaus;

3. švietimo pagalbos specialistai teikia mokytojui pagalbą, orientuotą į ugdymo(si) proceso optimizavimą, kartu aptardami vaikų poreikius, ugdymo(si) galimybes ir planuodami ugdymosi aplinką ir procesą, kad vaikai nepatirtų dalyvavimo ir ugdymo(si) kliūčių;

4. mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai įtraukia tėvus (globėjus, rūpintojus) į bendradarbiaujančią komandą, juos konsultuoja, padėdami suprasti vaiko ugdymosi poreikius, veiksmingus, vaikui tinkamiausius ugdymo(si) būdus ir dalyvauti savo vaiko ugdyme šeimoje ir mokykloje;

5. spręsdama sudėtingus ugdymo(si) atvejus, plėtodama ugdytojų kompetencijas, aprūpindama mokyklos bendruomenę ir šeimas reikalingais ištekliais, mokykla inicijuoja bendradarbiavimą su išorinėmis vaikų ugdymo, švietimo pagalbos teikimo, išteklių institucijomis, centrais, nevyriausybinėmis organizacijomis, tarpininkauja šeimoms ir kitoms institucijoms sprendžiant vaikų teisių, ugdymo ir pagalbos vaikams klausimus.

Kalbant apie priešmokyklinį ugdymą, šio ugdymo tikslas – atsižvelgiant į kiekvieno vaiko patirtį, galias, ugdymo poreikius, vadovaujantis humanistinėmis, demokratinėmis vertybėmis, užtikrinti palankias asmenybės raidos ir ugdymo sąlygas, padėti pasirengti sėkmingai pradėti mokytis mokykloje. Priešmokyklinio ugdymo programoje taip pat nemažai akcentuojamas poreikis pritaikyti ugdymosi aplinką prie individualių vaiko poreikių, kylančių iš asmenybės raidos tarpsnio, individualių raidos ypatumų, prigimtinių gebėjimų visumos ir sociokultūrinės aplinkos.

¹⁶ Patvirtintos Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023 m. rugsėjo 4 d. įsakymu Nr. V-1142 „Dėl Ikimokyklinio ugdymo programos gairių patvirtinimo“.

Verta pažymėti tai, kad Lietuvoje vaikų priežiūros paslaugos nėra siejamos su švietimu, ir nėra laikomos ugdymo dalimi. 2023 m. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu buvo atliktas tyrimas „Vaikų priežiūros paslaugos Lietuvoje“. Šis tyrimas atskleidė tokius iššūkius kaip pvz., tai, kad visuotinai prieinamos vaikų priežiūros paslaugos Lietuvoje nėra reglamentuotos teisės aktuose taip išsamiai kaip pvz., yra reglamentuotas ikimokyklinis ugdymas. Atskirų paslaugų reglamentavimo nepakanka, kad būtų galima teigti, jog Lietuvoje yra sukurta ir veikia vaikų priežiūros paslaugų sistema. Šiuo metu Lietuvoje teikiamos vaikų priežiūros paslaugos daugiausiai orientuojamos į šeimas, kurių vaikai turi SUP ar esančias socialinėje atskirtyje, tačiau ir šioms šeimoms paslaugos prieinamos ne visur. Geriau išvystytas paslaugų tinklas didžiuosiuose miestuose, o kaimuose ir miesteliuose paslaugų vis dar kritiškai mažai. Pagrindinės nepakankamo priežiūros paslaugų prieinamumo problemos: finansavimo stoka ir kompetentingų specialistų nebuvimas. Lietuvoje taip pat nėra išvystytas priežiūros paslaugų tinklas vaikams nuo 0 m. iki 3 m., kai vaiko priežiūros atostogos baigiasi, o ikimokyklinio ugdymo įstaigas pradėti lankyti galima tik pradėdant naujuosius mokslo metus arba vietų jose visai nėra. Dirbantys tėvai ar globėjai susiduria su visą dieną trunkančių ikimokyklinio amžiaus vaikų priežiūros paslaugų poreikiu. Trūksta tiek kompleksinių paslaugų visai šeimai, tiek paslaugų ikimokyklinio amžiaus vaikų užimtumui vasarą ir po užsiėmimų ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Tėvai, globėjai, rūpintojai turi labai ribotas vaikų priežiūros paslaugų pasirinkimo galimybes, tiek finansine, tiek paslaugų įvairovės prasme. Vaikų priežiūros paslaugų kontekste Lietuvoje teikiamos paslaugos esmingai skiriasi nuo užsienio šalyse teikiamų ankstyvojo ugdymo ir priežiūros paslaugų (angl. *early childhood care and education*). Užsienio šalyse ankstyvojo ugdymo ir priežiūros sistema dažniausiai veikia kaip vientisa, ugdymo ir priežiūros aspektus apjungianti sistema. Lietuvoje vis dar didžiausias dėmesys skiriamas ugdymui pagal ikimokyklinio ugdymo programą privačiose ar valstybinėse ugdymo įstaigose. Galimybės gauti tik vaikų priežiūros paslaugas yra labai ribotos.

Siekiant spręsti nurodytas problemas, nuo 2023 m. sausio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimai, pagal kuriuos visos valstybės ir kitos įstaigos, kuriose yra patvirtinta 100 ir daugiau valstybės tarnautojų ar darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, pareigybių ir tie valstybės tarnautojai ar darbuotojai dirba viename ar šalia esančiuose pastatuose, privalo įrengti vaikų kambarius trumpalaikiai priežiūrai. Privačiame sektoriuje, kitose įstaigose ar organizacijose įsirengti vaikų kambarius rekomenduojama pagal poreikį. Vaikų kambariai gali būti ypač praktiški ir naudingi tada, kai pvz., vaikų pamokos baigiasi anksčiau, nei tėvų darbo valandos – tokiu atveju vaikai gali atvykti po pamokų ir pasibaigiant mamos ar tėčio darbo dienai tame kambaryje palaukti, paruošti namų darbus.

Taip pat, siekiant spręsti vaikų priežiūros paslaugų prieinamumo problemą, 2023 m. gruodžio 21 d. priimti Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo pakeitimai, kuriais nuo 2025 m. sausio 1 d. įteisinta nauja išmokų vaikams rūšis – vaiko priežiūros kompensacinė išmoka, kurios dydis yra 5,2 bazinės socialinės išmokos (toliau – BSI) ¹⁷ dydžio per mėnesį. Vaiko priežiūros kompensacinė išmoka bus skiriama už kiekvieną ikimokyklinio amžiaus vaiką, kuris nelankys ikimokyklinio ugdymo įstaigos ir už atlyginimą bus prižiūrimas fizinio asmens (auklės). Vienas iš priimto įstatymo tikslų – suteikti tėvams, globėjams galimybę derinti darbą, karjerą ir vaikų auginimą, anksčiau grįžti į aktyvią darbo rinką, todėl vaiko priežiūros kompensacinė išmoka bus mokama tik dirbantiems vaiko tėvams ar globėjams, išskyrus atvejus, kai tai darbingo amžiaus asmenys, kuriems nustatytas 0–25 procentų dalyvumo (iki 2024 m. sausio 1 d. – darbingumo) lygis. Vaiko priežiūros kompensacinė išmoka nebus skiriama, jei fizinis asmuo prižiūrės savo, sutuoktinio ar sugyventinio vaiką. Planuojama, kad šią išmoką gaus apie 2500 vaikų.

Kitos priemonės, susijusios su šia Vaiko garantijų sritimi – žr. šios ataskaitos Priedo lentelės 19, 36 priemonės. Taip pat, šios anketos skyriuje „I. Bendroji informacija“ (dalis – *Vykdomos arba planuojamos reformos, skirtos kovoti su vaikų skurdu ir socialine atskirtimi bei suteikti paramą labiausiai pažeidžiamoms vaikų grupėms*).

¹⁷ BSI nuo 2024 m. sausio 1 d. – 55 eurai.

3.2. Vaiko garantijų sritis: kokybiškas švietimas, apimant popamokinę veiklą

2023–2024 m. m. (išankstiniais) duomenimis, vaikų (mokinių), ugdomų bendrojo ugdymo mokyklose, yra:

4 lentelė. Vaikai (mokiniai), ugdomi bendrojo ugdymo mokyklose
2023–2024 m. m. (išankstiniai) duomenys

Bendrojo ugdymo mokyklos	2023–2024 m. m.											
	6 m.	7 m.	8 m.	9 m.	10 m.	11 m.	12 m.	13 m.	14 m.	15 m.	16 m.	Iš viso
	381	7 260	7 024	6 394	5 466	4 000	3 415	3 353	3 451	2 437	2 054	45 235

Vaikai Lietuvoje privalo mokytis pagal priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo programas iki 16 metų. Valstybinėse ir savivaldybių IUĮ priešmokyklinis ugdymas ir bendrojo ugdymo mokyklų mokinių mokymas yra nemokamas ir finansuojamas iš Lietuvos Respublikos valstybės lėšų vadovaujantis Mokymo lėšų aprašu. Šeimos, auginančios mokyklinio amžiaus vaikus, gali gauti nemokamą maitinimą (daugiau žr. 3.3 dalis „Vaiko garantijų sritis: sveika mityba“) ir paramą mokinio reikmenims įsigyti prasidedant naujiems mokslo metams (110 eurų per kalendorinius metus). Išimties atvejais nemokamas maitinimas ir parama mokinio reikmenims įsigyti gali būti skiriama ir esant didesnėms pajamoms, tai yra tuomet, kai pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį neviršija 314 eurų. Tokiems atvejams priskiriami, pvz., liga, nelaimingas atsitikimas, netekus maitintojo, kai motina ar tėvas vieni augina vaiką, kai bendrai gyvenantys asmenys augina tris ir daugiau vaikų ar bent vienas iš bendrai gyvenančių asmenų ar vienas gyvenantis asmuo turi negalią (vertinant šeimos pajamas, neįskaitomi vaiko pinigai, dalis su darbo santykiais susijusių pajamų ir dalis nedarbo socialinio draudimo išmokos (priklausomai nuo vaikų skaičiaus ir šeimos sudėties – nuo 20 iki 40 proc.). Socialinė parama mokiniams skiriama mažas pajamas gaunančių šeimų vaikams, kurie mokosi pagal priešmokyklinio ugdymo programą ar bendrojo ugdymo programas.

Kalbant apie aplinką, visos bendrojo ugdymo mokyklos privalo vadovautis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 21:2017 „Mokykla, vykdanči bendrojo ugdymo programas. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, kurioje reglamentuotos nuostatos įpareigoja bendrojo ugdymo mokyklas sudaryti tinkamas sąlygas SUP turintiems vaikams, kurie mokosi tose mokyklose, pilnavertiškai įsilieti į mokymo procesą. Mokiniai, kurie turi didelių ar labai didelių SUP, turi mokytis pagal pritaikytas ugdymo programas.

Bendrojo ugdymo programose dalyvaujantys mokiniai vadovėliais naudojami nemokamai. 2023 m. vadovėliams ir kitoms mokymo priemonėms iš mokymo lėšų skirta 10,5 mln. eurų (21,87 euro kiekvienam mokiniui metams); papildomai 2023 m. vadovėliams ir mokymo priemonėms įsigyti iš ES struktūrinių fondų ir kitų šaltinių skirta 13,5 mln. eurų. 2024 m. vadovėliams ir mokymo priemonėms įsigyti skirta 12,1 mln. eurų arba 26,37 euro vienam mokiniui metams. Taip pat 2024 m. vadovėliams įsigyti bus skirta 10 mln. eurų iš ES struktūrinių fondų lėšų. Bendrojo ugdymo dalykų spausdintų ir įvairių interaktyvumo lygių virtualių vadovėlių ir mokymo(si) priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašas nustato bendruosius ir specialiuosius reikalavimus bendrojo ugdymo dalykų vadovėliams ir mokymo priemonėms, aprūpinimo vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarką. Šiame apraše nustatyta, kad vadovėlis, skirtas SUP turintiems mokiniams, turi atitikti specialiuosius reikalavimus, vadovėlio turinys turi būti parengtas atsižvelgiant į konkrečios mokinių, turinčių SUP, grupės pažinimo, informacijos priėmimo ir jos supratimo ypatumus (visi reikalavimai aptarti su specialiojo ugdymo specialistais).

Įgyvendinamas projektas „Skaitmeninė švietimo transformacija („EdTech“)\", skirtas skatinti švietimo inovacijų, grįstų skaitmeninėmis technologijomis, diegimą. Įgyvendinant projektą sudarytos galimybės pedagogams įgyti papildomą dalykinę kompetenciją. Taip pat mokyklos aprūpinamos hibridiniam mokymui skirta įranga, pvz., vaizdo konferencijų kameromis, projektoriais. Nacionalinės švietimo agentūros „EdTech“ centras bendrojo ugdymo ir aukštosios mokykloms perduoda per 620 hibridinio mokymo įrangos komplektų, kuriems įsigyti skyrė 3,5 mln. eurų. Bendrojo ugdymo mokyklos gaus 500

hibridinio mokymo įrangos komplektų, aukštosios mokyklos – 121 komplektą. Kompiuterizuotos mokytojų ir dėstytojų darbo vietos suteiks galimybę vienu metu vesti kontaktines ir nuotolines pamokas ar paskaitas. „EdTech“ projekte yra rengiami nuotolinio, mišraus ir hibridinio ugdymo prototipai, kuriuos sudaro skaitmeniniai veiklų pavyzdžiai su didaktiniais modeliais ir metodika bendrajam ugdymui, kurie parengti remiantis sisteminė pasaulinės mokslinės literatūros analize. Šiuos pavyzdžius mokytojai galės naudoti / adaptuoti organizuodami ir kitas pamokas, jei ugdymo procesą įgyvendina nuotoliniu, mišriu arba hibridiniu būdu. Įvykdyti skaitmeninių kompetencijų tobulinimo mokymai pedagogams (2200 asmenų), ir dar mokomasi. Informatikos mokomojo dalyko modulio ir magistrantūros studijose studijuoja 433 pedagogai ir jau yra baigę studijas 142 pedagogai.

2022 m. duomenimis, iš 1097 švietimo įstaigų (kartu su jų padaliniais ir nevalstybinėmis mokyklomis):

- 76,75 proc. yra iš dalies arba visiškai pritaikytos asmenims, turintiems judėjimo negalia;
- 5,28 proc. įstaigų visiškai pritaikytos žmonėms su regėjimo negalia;
- 53,50 proc. įstaigų pritaikytas patekimas į valgyklos patalpas žmonėms su negalia;
- 27,16 proc. įstaigų žmonės su negalia gali laisvai judėti tarp aukštų;
- 61,53 proc. įstaigų koridoriai yra pritaikyti asmenims, judantiems neįgaliojo vežimėlyje.

Nacionaliniais duomenimis, dvidešimtyje savivaldybių 41 įstaiga, 2020 m. buvusi nepritaikyta arba iš dalies pritaikyta, 2022 m. jau buvo pritaikyta žmonėms su judėjimo negalia. Trylikoje savivaldybių 18 bendrosios paskirties mokyklų yra visokeriopai pritaikytos žmonėms su judėjimo ir regos negalia, 25 savivaldybėse žmonėms su judėjimo negalia visokeriopai pritaikyta 61 įstaiga. Visiškai pritaikytomis įstaigos laikomos tuomet, jeigu žmogus su negalia gali laisvai patekti ir judėti visame pastate ir teritorijoje.

Pagal priemonę 12-003-03-02-17 (RE) „Plėtoti įvairialypį švietimą vykdant visos dienos mokyklų veiklą“ visos dienos mokyklos erdvėms sukurti ir pritaikyti įvairių poreikių mokiniams (įskaitant ir SUP turintiems) planuojama skirti 29,4 mln. eurų. Pagal priemonę 12-003-03-01-23 (RE) „Padidinti ugdymo prieinamumą atskirtį patiriantiems vaikams“, planuojama skirti 17,65 mln. eurų, iš kurių bus finansuojama universalus dizaino elementų ir kitų inžinerinių priemonių (pandusai, keltuvai, liftai, taktiliniai ir kiti sprendimai) įrengimas bendrojo ugdymo mokyklose, bei 10 mln. eurų tikslinėms transporto priemonėms (geltoniesiems autobusiukams), lengvai pritaikomoms vežti ir neįgaliuosius. Taip pat, patvirtintos regioninės priemonės „Padidinti ugdymo prieinamumą atskirtį patiriantiems vaikams“ finansavimo gairės. 2023–2029 m. laikotarpiu suplanuotos 150,875 mln. eurų investicijos. Lėšos numatytos ugdymosi aplinkai pritaikyti, vertinimo ir ugdymo metodikoms įsigyti ir diegti, specialistams pritraukti ir jų kompetencijoms tobulinti, naujiems ugdymo organizavimo modeliams išbandyti, švietimo pagalbai plėsti.

2022 m. vasario 1 d. patvirtinta „Tūkstantmečio mokyklų“ programa. Šia programa siekiama iki 2030 m. sukurti vientisas, optimalias ir kokybiškas ugdymosi sąlygas kiekvienoje Lietuvos savivaldybėje, siekiant sumažinti mokinių pasiekimų spragas. Programa skirta visoms savivaldybėms, visoms mokykloms. Programos tikslas – užtikrinti geriausias sąlygas mokytis visiems vaikams, kad ir kur jie gyventų. Siekiama sumažinti mokymosi sąlygų ir pasiekimų atotrūkį tarp savivaldybių ir tarp skirtingų tos pačios savivaldybės mokyklų, atnaujinti ir stiprinti esamas mokyklas. Programoje gali dalyvauti pradinės mokyklos, pagrindinės mokyklos, progimnazijos ir gimnazijos, kurios turi ne mažiau kaip 200 mokinių. Taip siekiama užtikrinti investicijų prieinamumą didžiausiam vaikų skaičiui. Projektu siekiama stiprinti vidutinio dydžio mokyklas, jose dirbančių vadovų ir mokytojų kompetencijas, mokyklų infrastruktūrą (laboratorijas, mokymosi priemones). Neformaliojo švietimo veikla taps prieinama kitų savivaldybės mokyklų mokiniams ir mokytojams. Vienas iš pagrindinių programos principų yra tinklų kūrimas: bendradarbiavimas ir dalijimasis ištekliais. Atsinaujinusios mokyklos, gavusios programos investicijas, su kitomis savivaldybės mokyklomis dalinsis atnaujintomis pedagoginio personalo žiniomis, naujais veiklos modeliais, mokymosi priemonėmis, atnaujinta infrastruktūra, pvz., laboratorijomis. Didžiausias dėmesys skiriamas keturioms sritims: lyderystei, įtraukiamam ugdymui, kultūriniam ugdymui ir STEAM ugdymui. Vykdamą programą savivaldybės konsultuoja „Tūkstantmečio mokyklų“ akademija. Tai skatina mokyklas kurti tinklus ir kurti naujus tarpusavio ryšius. Programos metu sukurti intelektualiniai ir infrastruktūriniai ištekliai yra prieinami kitų mokyklų mokiniams ir mokytojams. Taip pat buvo sukurtos universalios dizaino gairės, padedančios

mokykloms įgyvendinti inkluziją. Bendras šios programos biudžetas: 210 mln. eurų, jame dalyvaujančių savivaldybių – 58, o dalyvaujančių švietimo įstaigų – 270.

Rūpinamasi ir paslaugų bei kitų pagalbos priemonių vaikams prieinamumu, kurios skirtos padėti vaikams tinkamai spręsti jiems kylančias problemas ugdymo procese. Bendrojo ugdymo programose mokytojui palikta nemažai lankstumo, pvz., 30 proc. pasirenkamo turinio, tai laikas, kurį mokytojai gali išnaudoti medžiagai įtvirtinti, pakartoti, arba atsižvelgdami į mokinių poreikius pasiūlyti kažkokių veiklų. Bendrojo ugdymo programoje fiksuoti keturi pasiekimų lygiai, kurie padeda mokytojui planuoti mokinių mokymąsi atsižvelgiant į jų turimas žinias ir gebėjimus, leidžia diferencijuoti turinį, užduočių sunkumą, savarankiškumą, laiką.

Siekiant įtraukiojo ugdymo, 2022 m. parengti savivaldybių konsultantai dėl atnaujinto ugdymo turinio programų pritaikymo SUP turintiems mokiniams (parengti 99 konsultantai 42 savivaldybėse). Parengti metodiniai leidiniai autizmo spektro sutrikimą turintiems vaikams ir jų socialinėms kompetencijoms ugdyti. Iš viso parengta 13 leidinių, kurie skelbiami viešai. Leidiniai skirti tėvams (globėjams, rūpintojams), auginantiems autizmo spektro sutrikimų turinčius vaikus, bei ikimokyklinio ugdymo ir bendrojo ugdymo pedagogams. Leidinių temos: individualaus pagalbos plano vaikui rengimas, funkcinio elgesio vertinimas, pozityvaus elgesio palaikymo sistemos diegimas, nepageidaujamo elgesio apraiškų mažinimas, lytiškumo, žaidimo ir komunikacijos įgūdžių, savarankiškumo ugdymas, sensorinių veiklų namuose organizavimas, emocinė perkrova, bendradarbiavimas su tėvais, kaip pristatyti autizmo spektro sutrikimą turintį vaiką bendrakaišiams. 2023 m. parengtas rekomendacijų projektas tėvams (globėjams, rūpintojams) supažindinti su vaiko ugdymosi sunkumais, SUP įvertinimo ir nustatymo procedūromis (kur ir kada kreiptis, ką daryti, gavus išvadas, kur gauti pagalbą, kt.). Parengtos gairės „Įtraukties link, ką turi žinoti mokykla“. Gairės grindžiamos įtraukties principu, įpareigojančiu sudaryti sąlygas kiekvienam asmeniui ugdytis, plėtoti savo galias ir gebėjimus, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę mokantis, socialinėje, kultūrinėje ir (ar) kitose veiklose ir būti nediskriminuojamam dėl ugdymosi poreikių įvairovės ir (ar) švietimo pagalbos reikmės.

Rengiant pedagogus pedagogikos krypties studijų programose yra pedagogikos studijų ar pedagoginės specializacijos (ikimokyklinis ugdymas, pradinis ugdymas, socialinė pedagogika, specialioji pedagogika, logopedija, surdopedagogika, tiflopedagogika) modulis, kurį sudaro ne mažiau kaip 60 studijų kreditų studijų dalykų, būtinų pedagogo kvalifikacijai įgyti (pedagogikos, psichologijos, didaktikos, ugdymo filosofijos, pedagoginės psichologijos, ugdymosi aplinkų, įtraukties principai ugdymo procese). Iš šių studijų kreditų ne mažiau kaip 30 studijų kreditų yra skiriama pedagoginei praktikai. Dalyko ir (ar) pedagoginės specializacijos didaktikai skiriama ne mažiau kaip 12 studijų kreditų, kurie turi būti realizuojami siejant teoriją ir pedagoginę praktiką. Norint suteikti papildomų kompetencijų mokytojams darbui su SUP ir įvairių poreikių vaikais ir sklandžiai vykdyti įtraukįjį ugdymą pradėtos vykdyti ir įgyvendinti nacionalinės kvalifikacijos tobulinimo programos. Kvalifikacijos tobulinimo programas koordinuoja Nacionalinė švietimo agentūra, šias programas rengė ir įgyvendina (Vilniaus universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto) pedagogų rengimo centrai įtraukties švietime klausimu. Jos pradėtos vykdyti nuo 2023 m. rudens ir vyks iki 2026 m. (dalyvavimas šiose programose yra nemokamas).

Informacija apie vykdomus kvalifikacijos tobulinimo kursus teikiama 5 lentelėje.

5 lentelė. Vykdomi pedagogų kvalifikacijos tobulinimo kursai

Programos pavadinimas ir trukmė	Planuojamas dalyvių skaičius	Šiuo metu programoje mokosi	Baigusių programą dalyvių skaičius
„Įtraukusis ugdymas universalaus dizaino ugdymui prieigose“ (270 akad. val.), Vytauto Didžiojo universitetas	510	136	
„Įtraukusis meninis ugdymas“ (135 akad. val.), baigė viena Vilniaus universiteto grupė	180		29
„Įtraukiosios mokyklos kūrimo strategijos“ (267 akad. val.), Vilniaus universitetas	300	90	

Taip pat, teisės aktais užtikrinama, kad savivaldybėje mokiniams ir jų šeimoms būtų prieinamos koordinuotai teikiamos švietimo pagalbos, socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugos (aprašytos prie ikimokyklinio / priešmokyklinio ugdymo). Šių paslaugų koordinavimą užtikrina savivaldybėse veikiantys tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriai (toliau – TBK). TBK koordinuoja koordinuotai teikiamas švietimo pagalbos, socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas vaikams ir jų atstovams pagal įstatymą savivaldybėje, nustato šios pagalbos ir paslaugų poreikį; inicijuoja ir kartu su savivaldybės administracijos struktūriniais padaliniais, kitomis institucijomis ir organizacijomis rengia koordinuotai teikiamų švietimo pagalbos, socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų plėtros planą, buria specialistų grupę, teikiančią šias paslaugas; atlieka šių paslaugų prieinamumo ir kokybės stebėseną; informuoja vietos bendruomenę apie vaikų ir jų atstovų pagal įstatymą galimybes gauti paslaugas.

Bendrojo ugdymo mokyklose ugdymo procesas stebimas, ir ugdymo įstaiga pastebėjusi, kad mokinio mokymosi pasiekimai prastėja, siekia mokiniams suteikti pagalbą laiku, kad mokiniai neprarastų mokymosi žinių. Mokymosi pagalbą gali siūlyti dalyko mokytojas, pastebėjęs blogėjančius mokymosi rezultatus. Mokinys gali pats pareikšti norą, esant neaiškumams mokymosi turinyje, išsiaiškinti papildomai. Mokykla turi galimybes skirti konsultacijas. Jos organizuojamos įvairiomis formomis. Dažniausiai skiriamos mokiniams, grįžusiems po ligos, atsirandant mokymosi spragoms. Į konsultacijas nukreipiami mokiniai, kurių kelių iš eilės atsiskaitomųjų darbų mokymosi rezultatai yra žemi. Mokiniai, nepasiekusiam patenkinamo pasiekimų lygio dalyvaujant nacionaliniuose mokinių pasiekimų patikrinimuose ar pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimuose ir nepasiekusiam vertinto dalyko patenkinamo pasiekimų lygmens, sudaromas individualių mokymosi pasiekimų gerinimo planas ir skiriama papildoma mokymosi pagalba – 20 val. konsultacijų, kurios organizuojamos ne didesnėse kaip 5 mokinių grupėse. Jei mokinys pasiekimų patikrinimų metu nepasiekė kelių vertintų dalykų patenkinamo pasiekimų lygio, reikalinga mokymosi pagalba skiriama kiekvienam dalykui atskirai. Mokiniai teikiama trumpalaikė ir ilgalaikė mokymosi pagalba. Mokykla siekia užtikrinti ne tik vienkartinę, bet sisteminę mokymosi pagalbą teikimą apimdama pasiekimų žemėjimo prevenciją, intervenciją sprendžiant iškilusias problemas ir kompensacinių priemonių taikymą, kai suteikiama pagalba ar mokymosi priemonės, kurių mokiniai negali gauti namuose, sąlygų sudarymą išskirtinių gabumų mokinių mokymuisi ir pan.

Lietuvoje beveik visi jaunuoliai įgyja pradinį ir vidurinį išsilavinimą (privalomas ugdymas yra iki 16 metų). 2022 m. rugpjūčio 24 d. buvo patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Profesinio orientavimo (karjeros orientavimo) sistemą reglamentuojančių procedūrų. Nutarimo tikslas – nustatyti profesinio orientavimo teikimo, karjeros specialistų skyrimo mokyklose ir kitose ugdymo įstaigose planavimo ir koordinavimo, organizavimo ir administravimo tvarką. Nutarime nustatyta, kad profesinis orientavimas yra įgyvendinamas remiantis aktualia ir patikima informacija apie situaciją darbo rinkoje, naudojant Nacionalinės žmogiškųjų išteklių stebėsenos duomenis. Siekiant stiprinti kompetentingą karjeros specialistų veiklą lyčių lygybės ir stereotipų mažinimo temomis, vykdoma papildoma veikla. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija surengė kasmetinę profesinio orientavimo konferenciją, kurioje viena iš pristatytų temų ir seminarų buvo konkrečiai susijusi su profesijų stereotipais („Stereotipai, lemiantys profesiją“). Ateityje planuojama ir toliau plėtoti tokio tipo renginius, kuriuose dalyvautų karjeros

specialistai. Planuoja parengti kompetencijų ugdymo modulius karjeros specialistams, kur viena iš temų galėtų būti susijusi su lyčių stereotipų įveikimu. 2023 m. sausio–birželio mėn. vykusios kvalifikacijos tobulinimo mokymų karjeros specialistams metu, remiantis Lietuvos neformaliojo švietimo agentūros parengta technine specifikacija, metodinėje medžiagoje ir mokymuose yra teminių aspektų ir modulių įtraukties didinimo temomis. 2023 m. rugsėjo mėn. atnaujinta Mokinių ugdymo karjerai informacinė sistema www.mukis.lt. Karjeros specialistai bei mokiniai kartu su savo tėvais (globėjais, rūpintojais) platformoje gali gauti įvairiapusę pagalbą ir konsultacijas norimos karjeros klausimais, stebėti šios srities naujienas, sužinoti apie karjeros renginius ir kitas galimybes siekti karjeros tam tikroje profesijoje ar srityje. Ateityje numatoma ir toliau plėtoti metodinę medžiagą, organizuoti renginius, kurie įtrauktų karjeros specialistus, taip pat Lietuvos neformaliojo švietimo agentūra rengia papildomus nuotolinius kompetencijų tobulinimo modulius, skirtus karjeros specialistams, dirbantiems su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais, kurie bus pasiekiami nurodytame interneto puslapyje.

Kaip jau buvo paminėta, bendrojo ugdymo mokykla, kuri priima iš užsienio atvykusį mokinį mokytis bendrojo ugdymo sistemoje, mokslo metams gauna 671 eurą mokinio integraciniams poreikiams tenkinti. Lietuvoje veikiančioms tautinių mažumų bendrojo ugdymo mokykloms, kuriose įteisintas mokymas tautinių mažumų kalba (lenkų, rusų, baltarusių, vokiečių) – teikiamas trečdaliu didesnis finansavimas nei bendrojo ugdymo mokykloms, kuriose ugdymas vyksta lietuvių kalba. Įgyvendinant tautinių mažumų integraciją į Lietuvos visuomenę, ugdat toleranciją, nuo 2017 m. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos lėšomis organizuojamas „Kultūrų rato“ festivalis. Jo tikslai – supažindinti mokinius su tautų, gyvenančių Lietuvoje, savitumu, tradicijomis kultūrų įvairove; ugdyti socialinius įgūdžius, reikalingus bendradarbiavimui tarpkultūrinėje erdvėje; skatinti įvairiausių mokinių bendravimą; skatinti domėjimąsi Lietuvos tautų kultūriniu palikimu ir ugdyti kūrybiškumą. Šiuo renginiu mažinama socialinė atskirtis, mažinamos tarpkultūrinės bendravimo kliūtys.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerija taip pat dalyvauja Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės parengtame 2023 m. „Romų įtraukties iki 2030 metų veiksmų plane“. Ministerijos iniciatyva parengtas leidinys „Romų vaikų ugdymo patirtis Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose“ (2023 m.). Atnaujintose istorijos bendrosiose programose daug dėmesio skiriama Lietuvos tautinei ir religinei įvairovei, tautinių mažumų plėtrai istorijos raidoje. Greta kitų tautinių mažumų minimi ir romai. Atskirai aptariamas romų ir kitų etninių, religinių ar socialinių grupių naikinimas nacių laikais. Dorinio, kalbinio, socialinio ugdymo programose ugdomos kompetencijos yra skirtos įvairioms prevencijoms, tarp jų ir neapykantos nusikaltimams. Informatikos bendrojoje programoje kalbama apie etišką bendravimą ir bendradarbiavimą, el. patyčias. Žmogaus orumas, pagarba ir kitokio asmens priėmimo tematika dorinio ugdymo srityje yra esminė. Menų dalykuose akcentuojamas Lietuvos daugiakultūriškumas. Lietuvių kalbos ir literatūros pagrindinio ugdymo programoje vienas uždavinių – padėti mokiniams, remiantis kalba ir literatūra, ugdyti sąžiningumą, teisingumą, ištikimybę, gebėjimą sugyventi bendruomenėje, stiprinti pilietinio tapatumo ir pilietinės galios jausmą.

Kiekvienoje savivaldybėje esančios ugdymo įstaigos siekiant užkirsti kelią ankstyvam pasitraukimui iš bendrojo ugdymo sistemos, užtikrinti romų tautybės mokinių mokyklos lankymą taiko įvairias priemones. Savivaldybės įdarbina asmenis, kurie palaiko nuolatinį ryšį su romų bendruomene sprenddami su ugdymu susijusius klausimus. Mokyklose, kuriose mokosi romų tautybės mokiniai, kuriama mokiniams palanki, draugiška emocinė aplinka. Pedagogai dirbdami su romų tautybės mokiniais pirmiausia stengiasi užkirsti kelią patyčiomis dėl tautybės. Ugdymo įstaigose romai puikiai įsilieja į klasės kolektyvą, yra mėgstami draugų, žaidžia pertraukų metu bendrus žaidimus.

Siekdami sukurti palankią mokymo(si) aplinką su romų tautybės mokiniais dirbantys pedagogai 2022 m. naudojo įtraukiojo ugdymo metodus, kūrybingai naudoja metodus (dainavimas romų kalba, romų šokiai ar kt.), kuriais siekia pritraukti romų mokinius lankyti mokyklą, ir taip kovoja su ankstyvu romų tautybės mokinių pasitraukimu iš švietimo sistemos. Romų mokiniai kartu su visos klasės mokiniais vyksta į ekskursijas taip kurdami palankias ugdymosi nuostatas, užkirsdami kelią romų tautybės mokiniams

pasitraukti iš švietimo sistemos. Pagal poreikį romų tautybės mokiniams po pamokų organizuojamos konsultacijos, nes ne visi romų tautybės tėvai turi tinkamą išsilavinimą ir geba padėti vaikams, kai jiems reikalinga pagalba (pvz., ruošiant namų darbus). Tokiose mokyklose pastebimai pasikeitė romų tėvų požiūris į išsilavinimą, nesudaroma kliūčių vaikams siekti išsilavinimo.

Siekiant geresnių ugdymo rezultatų ugdymo įstaigose, kuriose mokosi romų tautybės mokiniai, ypač svarbus bendruomenės telkimas. Bendraudami su tėvais pedagogai skatina romų tautybės tėvus kuo anksčiau pradėti ugdyti vaikus pasinaudojant teise į ikimokyklinį ir priešmokyklinį institucinį ugdymą. Bendraujant su jau lankančių ugdymo įstaigas vaikų tėvais pedagogai nuolat informuoja apie pasiektą individualią pažangą, pateikiama romų tautybės mokinių sėkmės pavyzdžių. Siekiant mažinti ankstyvą romų mokinių pasitraukimą iš švietimo sistemos skatinamas nuolatinis bendravimas su šeimomis, teikiama patarimai, vyksta individualūs pokalbiai, organizuojami renginiai tik romų tautybės tėvams ir mokyklų mokytojams, romų vaikų tėvų susitikimai su atitinkamų rajonų romų bendruomenės atstovais ar kt.

Lietuvoje romų vaikams SUP srityje nėra taikomos kokios nors specialios sąlygos ar išimtys. Vertinant jų ugdymosi poreikius taikomos tos pačios procedūros ir kriterijai kaip ir kitiems vaikams. Pertvarkant specialiojo ugdymo mokyklų tinklą ir siekiant įtraukiojo ugdymo plėtros, vadovaujantis ŠĮ atitinkamomis nuostatomis bus inicijuojamas mokinių, kurie mokosi specialiojo ugdymo įstaigose, ugdymosi poreikių pervertinimas.

Mokyklose, kuriose ugdymas pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas organizuojamas tautinių mažumų kalbomis, iš valstybės biudžeto skiriamas trečdaliu didesnis finansavimas nei mokykloms, kuriose ugdymas organizuojamas valstybine – lietuvių kalba. Didesnis finansavimas įgalina mokyklos bendruomenę priimti tinkamus sprendimus, kaip efektyviau organizuoti ugdymo procesą siekiant geresnių rezultatų. Mokyklose, kuriose ugdymas organizuojamas tautinių mažumų kalbomis, numatyta galimybė, mokantis lietuvių – valstybinės kalbos, dalinti klasę per pusę ir taip pagerinti lietuvių kalbos mokymąsi. Taip pat atsižvelgiant į mokinių pasiekimus galima koreguoti kai kurių pamokų skaičių, skiriant daugiau pamokų tiems dalykams, kurių besimokant patiriama didžiausių sunkumų

Kalbant plačiau apie tautinių mažumų vaikus, vaikus, esančius migracijoje, svarbu paminėti tai, kad siekiant geriau integruoti vaikus, esančius migracijoje į Lietuvos visuomenę, Lietuvoje sukurtas mokyklų tinklas. Šiuo metu tinklui priklauso 97 mokyklos. Šiame tinkle esančios mokyklos moko iš užsienio atvykusius mokyklinio amžiaus vaikus bei teikia metodinę pagalbą kitoms mokykloms, kurios susiduria su sunkumais mokant iš užsienio atvykusius mokyklinio amžiaus vaikus lietuvių kalbos, teikia rekomendacijas, susijusias su integracija ir adaptacija. Vilniaus lietuvių namai koordinuoja anksčiau minėtą mokyklų tinklą, ši įstaiga organizuoja mokymus, kaip dirbti su iš užsienio atvykusiais mokyklinio amžiaus vaikais, kurie nemoka lietuvių kalbos. 2021 m. organizuoti 6 val. trukmės seminarai mokykloms, dirbančioms su į Lietuvą grįžtančiais / atvykstančiais, migrantų, ukrainiečių vaikais: „Įtraukusis ugdymas – mokykla kiekvienam“ (27 dalyviai); „Kūrybinis mąstymas. Įvairios kūrybinio mąstymo lavinimo technikos“ (35 dalyviai); „Lietuvių kalbos metodika ir praktika. Logopedinė patirtis lavinant foneminę klausą“ (77 dalyviai). Iš viso įvyko 3 seminarai, juose dalyvavo 139 mokyklų atstovai. 2022 m. organizuoti nuo 6 iki 30 val. trukmės seminarai mokykloms, dirbančioms su į Lietuvą grįžtančiais / atvykstančiais, ukrainiečių vaikais: „Interaktyvios mokymo(si) priemonės ir platformos dirbant su iš užsienio grįžusiais / atvykusiais ir ukrainiečių vaikais“ (34 dalyviai); „Pamokų receptai ugdant grįžusius / atvykusius iš užsienio vaikus“ (56 dalyviai); „Kaip mokyti integruoti kitakalbį lietuviškoje klasėje“ (46 dalyviai); „Pirmieji 10 žingsnių mokant lietuvių kalbos užsieniečius vaikus“, 4 seminarai (86 dalyviai); „Pamokos struktūra ir vertinimas. Įvairūs darbo metodai“ (60 dalyvių). Iš viso organizuota 19 seminarų, kuriuose dalyvavo 709 mokyklų atstovai. Taip pat, Vilniaus lietuvių namai įgyvendino šias veiklas, kuriomis siekta suteikti metodinę pagalbą dirbant su mokiniais, nemokančiais lietuvių kalbos: 2022 m. siekiant pagerinti ukrainiečių ir kitų atvykusių iš užsienio atvykusių integraciją tinklo mokykloms Vilniaus lietuvių namai suorganizavo 11 nuotolinių seminarų, kuriuose dalyvavo 411 dalyvių (174 akad. val., 34 d.). 8 seminarai buvo finansuoti Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos lėšomis. 2022 m. pravestos 233 konsultacijos

mokyklų mokytojams, dirbantiems su iš užsienio grįžusiais / atvykusiais mokiniais, bei mokiniais, atvykusiais dėl karo veiksmų Ukrainoje.

Vaiko garantijos pabrėžia, kad vaikų dalyvavimas švietimo sistemoje privalo apimti ne tik formalias ugdymosi programas, bet ir popamokinę veiklą, vaiko laisvalaikį. Vadovaujantis Mokymo lėšų aprašu, visiems ikimokykliniame / priešmokykliniame ugdyme dalyvaujantiems vaikams yra skiriamos lėšos pažintinei veiklai, šios lėšos gali būti panaudotos tiek veikloms, vykstančioms IUI, tiek ir išvykoms už IUI ribų. Analogiškos lėšos yra skiriamos ir bendrojo ugdymo mokyklose besimokantiems moksleiviams. Taip pat, vaikų, patiriančių socialinę riziką, turinčių SUP, romų ar kt., išlaidų (ekskursijoms, spektakliams ar kt.) kompensavimas yra vietinio (įvairių ugdymo įstaigų ar savivaldos) lygmens galimybė – tai yra, vietiniu lygmeniu nusprendžiama, kokias priemones taikyti. Pvz., bendrojo ugdymo mokyklos, savivaldybės, siekdamos stiprinti šviečiamąjį darbą su šeimomis, kurios augina vaikus nuo gimimo iki privalomojo ugdymo, bendradarbiauja su nevyriausybinėmis organizacijomis, atvirais jaunimo centrais, vykdo bendras veiklas, skirtas mažinti romų vaikų socialinę atskirtį (organizuojami įvairūs užsiėmimai, mokymai, sporto renginiai, kuriuose dalyvauja įvairių tautybių vaikai, tarp jų ir romų tautybės).

Taip pat, socialinei atskirčiai mažinti Lietuvoje buvo įdiegtos tokios priemonės kaip:

1. neformaliojo vaikų švietimo (toliau – NVŠ) krepšelis, kuris iš dalies finansuoja mokinių, kurie ugdomi pagal bendrojo ugdymo programas (pradinio, pagrindinio ir vidurinio) ir pageidauja papildomai dalyvauti NVŠ programose (pvz., plaukimas, meninis ugdymas, krepšinis ar kt.), išlaidas. NVŠ finansavimas skiriamas teikėjams, akreditavusiems NVŠ programoms bet kurioje Lietuvos savivaldybėje. NVŠ lėšomis gali būti finansuojama tik viena vaiko pasirinkta NVŠ programa, kuriai NVŠ lėšas skiria ta savivaldybė, kurioje vaikas mokosi pagal NVŠ programą, nepriklausomai, kurioje savivaldybėje jis gyvena ir mokosi pagal bendrojo ugdymo programą. NVŠ lėšų suma skiriama vienam NVŠ programoje dalyvaujančiam vaikui mėnesiui 2023–2024 m. m. gali būti 15–25 Eur.

2. Kultūros pasas – tai priemonė mokinių kultūros pažinimo įpročiams ugdyti ir jų kultūros patirčiai plėsti, teikiant jiems tam tikras kultūros ir meno paslaugas. Laikomasi nuostatos, kad mokinių kultūrinių įpročių formavimas turi būti nuoseklus ir sisteminis, pritaikant kultūros ir meno paslaugas prie kiekvienos amžiaus grupės poreikių, žinių, galimybių priimti ir suvokti informaciją. Atnaujinus sistemą, kiekvienam vaikui, besimokančiam pagal bendrojo ugdymo programas (pradinio, pagrindinio ir vidurinio), yra automatiškai sukurta virtuali piniginė, ją jis su savimi galės išsinešti ir perėjęs į kitą ugdymo įstaigą.

Kultūros pasas įgyvendinamas vadovaujantis šiais principais:

- **prieinamumo:** Kultūros pasas turi pasiekti kiekvieną mokinį, kuriam, atsižvelgiant į nustatytą Kultūros paso įgyvendinimo modelį ir pasirinktus įgyvendinimo etapus, yra skirtos Kultūros paso lėšos;
- **įtraukties:** Kultūros pasas stiprina mokinių, kurie dėl savo gyvenamosios vietos specifikos, socialinės padėties, negalios turi ribotas galimybes pasinaudoti Kultūros pasu, galimybes pasinaudoti pasirinktomis kultūros ir meno paslaugomis;
- **savarankiškumo:** siekiant skatinti savarankišką apsisprendimą rinktis kultūros ir meno paslaugą kaip laisvalaikio praleidimo formą, mokiniams suteikiamos galimybės atrasti jų individualius poreikius atitinkančias kultūros ir meno paslaugas bei sukuriamos papildomos paskatos mokiniui atskleisti savo kūrybiškumą;
- **atvirumo:** dalyvavimas Kultūros paso veiklose yra atviras visoms šalies kultūros ir meno įstaigoms, menininkams bei kultūros edukatoriams, galintiems suteikti kokybiškas kultūros ir meno paslaugas.

Kultūros paso paslaugose mokiniai gali dalyvauti su klase ar grupe, o mokiniai nuo 16 metų paslaugas gali užsisakyti ir dalyvauti individualiai. 2023 m., 2024 m. vienam mokiniui skiriama 11 eurų metams (iš viso, vieniems metams Kultūros paso veikloms finansuoti Kultūros ministerija yra numatę skirti 4 mln. Eur).

Reikšmingai prie vaikų užimtumo, ypatingai kalbant apie vaikus, patiriančius įvairius iššūkius (pvz., vaikai iš šeimų, patiriančių socialinę riziką, iš šeimų, turinčių žemas pajamas) prisideda vaikų dienos centrai. Vaikų dienos centruose dažniausiai teikiamos paslaugos – popamokinis vaikų užimtumas, pamokų ruošia, ugdoma saviraiškos, socialiniai, higienos įgūdžiai, fizinis lavinimas, sportinė veikla, kompiuterio

raštingumo ugdymas, suteikiamos maitinimo paslaugos, organizuojami renginiai, kultūrinis ugdymas, ekskursijos, stovyklos, logopedo, psichologo paslaugos, paslaugos ir materialinė pagalba šeimos nariams (informacijos teikimas, konsultacijos, individualūs pokalbiai, šeimos lankymas namuose, užsiėmimai grupėse, paskaitos, bendri renginiai su vaikais, kt.). 2023 m. finansuoti 482 vaikų dienos centrai, paslaugos suteiktos 13 689 vaikams iš 10 332 šeimų. Skirta 8,5 mln. eurų. (87,0 tūkst. eurų skirta faktinėms išlaidoms organizuojant ir teikiant vaikų dienos socialinę priežiūrą dėl karinių veiksnių iš Ukrainos atvykusiems vaikams, kompensuoti). 2024 m. finansavimas paskirstytas 508 vaikų dienos centrims. Lėšų poreikis paslaugai teikti, organizuoti ir administruoti – apie 9,0 mln. eurų. Siekiant užtikrinti, kad visuose vaikų dienos centruose vaikams ir šeimoms būtų teikiamos vienodai kokybiškos paslaugos, vaikų dienos centrai gautų tvaresnę ir stabilesnę finansavimą, nuo 2021 m. teikiama tik akredituota vaikų dienos socialinė priežiūra. Todėl papildomai prie anksčiau minėtų lėšų, skiriamų iš valstybės biudžeto, savivaldybės kiekvieno vaiko akredituotai vaikų dienos socialinei priežiūrai teikti ir organizuoti 2021 m. skyrė ne mažiau nei po 27,50 euro per mėnesį, 2022 m. – ne mažiau nei 30 eurų per mėnesį, 2023 m. kiekvieno vaiko su negalia ir (ar) vaiko, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių skyrė ne mažiau nei po 60 eurų per mėnesį, kitų vaikų – ne mažiau nei po 32,50 euro per mėnesį, 2024 m. - kiekvieno vaiko su negalia ir (ar) vaiko, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių turėtų skirti ne mažesnę nei 1,5 BSI dydžio sumą per mėnesį, kitiems vaikams – ne mažesnę nei 0,7 BSI dydžio sumą per mėnesį.

Kitos priemonės, susijusios su šia Vaiko garantijų sritimi – žr. šios ataskaitos Priedo lentelės 17, 19, 23, 24, 35 priemonės. Taip pat, šios anketos skyriuje „I. Bendroji informacija“ (dalis – *Vykdomos arba planuojamos reformos, skirtos kovoti su vaikų skurdu ir socialine atskirtimi bei suteikti paramą labiausiai pažeidžiamoms vaikų grupėms*).

3.3. Vaiko garantijų sritis: sveika mityba

Lietuvoje visi priešmokyklinukai, pirmokai ir antrokai turi teisę į nemokamus pietus mokykloje nevertinant šeimos pajamų. Vyresnių klasių mokiniai turi teisę į nemokamus pietus, jeigu vidutinės pajamos vienam šeimai nariui per mėnesį yra mažesnės nei 264 eurai. Taip pat ir teisę į maitinimą mokyklų organizuojamose vasaros poilsio stovyklose ir 110 eurų dydžio paramą mokinio reikmenims įsigyti turi mokiniai, jeigu vidutinės pajamos vienam šeimai nariui per mėnesį yra mažesnės nei 264 eurai. Į vidutines pajamas neįskaitomi vaiko pinigai, dalis su darbo santykiais susijusių pajamų, dalis nedarbo socialinio draudimo išmokos (priklausomai nuo vaikų skaičiaus ir šeimos sudėties – nuo 20 iki 40 proc.).

2022 m. nemokamus pietus mokykloje vidutiniškai per mėnesį gavo apie 122,4 tūkst. mokinių (32,9 proc. visų mokinių, besimokančių pagal bendrojo ugdymo ar priešmokyklinio ugdymo programas), iš kurių 90,4 tūkst. mokinių taikoma visuotinio nemokamo maitinimo forma – nemokami pietūs skiriami be atskiro prašymo nevertinant pajamų. Iš nemokamą maitinimą gavusių mokinių skaičiaus 43,7 tūkst. mokinių (11,7 proc. nuo visų mokinių) yra iš nepasiturinčių šeimų, iš jų 11,7 tūkst. mokinių taikoma visuotinio nemokamo maitinimo forma – nemokami pietūs skiriami be atskiro prašymo nevertinant pajamų, 32 tūkst. mokinių – vertinant pajamas. 2023 m. nemokamus pietus mokykloje vidutiniškai per mėnesį gavo apie 123,3 tūkst. mokinių (32,9 proc. visų mokinių, besimokančių pagal bendrojo ugdymo ar priešmokyklinio ugdymo programas), iš kurių 90,9 tūkst. mokinių taikoma visuotinio nemokamo maitinimo forma – nemokami pietūs skiriami be atskiro prašymo nevertinant pajamų. Iš nemokamą maitinimą gavusių mokinių skaičiaus 44,2 tūkst. mokinių (11,8 proc. nuo visų mokinių) yra iš nepasiturinčių šeimų, iš jų 11,8 tūkst. mokinių taikoma visuotinio nemokamo maitinimo forma – nemokami pietūs skiriami be atskiro prašymo nevertinant pajamų, 32,4 tūkst. mokinių – vertinant pajamas.

Pagrindinis dokumentas, kuriame nustatyti vaikų maitinimo, įskaitant ir mokinių nemokamą maitinimą, organizavimo reikalavimai, yra Vaikų maitinimo organizavimo tvarkos aprašas¹⁸ (toliau – Maitinimo tvarkos aprašas). Maitinimo tvarkos aprašo reikalavimai parengti vadovaujantis sveikatai palankios

¹⁸ Patvirtintas Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. lapkričio 11 d. įsakymu Nr. V-964.

mitybos principais. Asmens sveikatos priežiūros įstaigose atliekami kasmetiniai vaikų sveikatos patikrinimai¹⁹. Jei yra nustatoma, kad dėl sveikatos būklės vaikui reikalingas maitinimo koregavimas (pritaikytas maitinimas), jį privalomai turi organizuoti ugdymo įstaiga. Maitinimo tvarkos apraše nustatyta, kad pritaikytas maitinimas (toks maitinimas, kuris užtikrina tam tikro sveikatos sutrikimo (alergija tam tikriems maisto produktams, virškinimo sistemos ligos ar remisinės jų būklės ir kt.) nulemtus, vaiko individualius maistinių medžiagų ir energijos poreikius, parenkant toleruojamus maisto produktus, jų gamybos būdą, konsistenciją ir valgymo režimą, ir yra raštiškai rekomenduojamas gydytojo) turi būti organizuojamas pagal gydytojo raštiškus nurodymus.

Maitinimo tvarkos apraše taip pat nustatyta, kad karantino, ekstremaliosios situacijos, ekstremalaus įvykio laikotarpiu, gali būti išduodami maisto daviniai, vaikams, kuriems skirtas nemokamas maitinimas. Apibrėžta maisto davinio sąvoka, nustatyta rekomenduojama maisto davinio sudėtis, rekomendacija maisto davinų organizavimo sąlygas įtraukti į maitinimo paslaugos sutartis. Taip pat privalomas informacijos skelbimas apie davinų išdavimo tvarką ugdymo įstaigų interneto svetainėse. Maitinimo tvarkos aprašas nustato reikalavimus kaip turi būti organizuojamas vaikų maitinimas (0-18 metų) ugdymo įstaigose, poilsio stovyklose ir socialinės globos namuose.

Siekiant apriboti reklamą ir riboti maisto produktų, kurių sudėtyje yra daug riebalų, druskos ir cukraus, prieinamumą ikimokyklinio ugdymo ir kitose švietimo įstaigose, Maitinimo tvarkos apraše yra nustatytas draudžiamų tiekti maisto produktų sąrašas, kurių tarpe yra ir maisto produktai, kurių sudėtyje yra daug riebalų, druskos ir cukrų. Be to, nustatytas leidžiamas druskos ir cukrų kiekis vaikų maitinimui tiekiamuose maisto produktuose ir patiekaluose. Maitinimo tvarkos aprašas nustato, kad ugdymo įstaigose negali būti reklamuojami ir naudojami tokie maisto produktai, kaip: bulvių, kukurūzų ar kitokie traškučiai, kiti riebaluose virti, skrudinti ar spraginti gaminiai; saldainiai; šokoladas ir šokolado gaminiai; valgomieji ledai; pieno produktai ir konditerijos gaminiai su glajumi, glaistu, šokoladu ar kremu; pieno produktai su alyvpalmių aliejumi; kramtomoji guma; gazuoti gėrimai; energiniai gėrimai; maisto produktai, papildyti B grupės vitaminais; nealkoholinis alus, sidras ir vynas; gėrimai ir maisto produktai, pagaminti iš (arba kurių sudėtyje yra) kavamedžio pupelių kavos ar jų ekstrakto; cikorijos, gilių ar grūdų gėrimai (kavos pakaitalai); kisieliai; arbata, kurioje yra pluoštinių kanapių dalių (išskyrus sėklas); sultinių, padažų koncentratai; padažai su spirgučiais; šaltai, karštai, mažai rūkyti mėsos gaminiai ir mėsos gaminiai, kurių gamyboje buvo naudojamos rūkymo kvapiosios medžiagos (jie leidžiami bendrojo ugdymo įstaigose organizuojamų vasaros stovyklų metu ar sudarant maisto davinius); rūkyta žuvis; konservuoti mėsos ir žuvies gaminiai (jie leidžiami bendrojo ugdymo įstaigose organizuojamų vasaros stovyklų metu ar sudarant maisto davinius); strimelės, pagautos Baltijos jūroje; nepramoninės gamybos konservuoti gaminiai; mechaniškai atskirta mėsa, žuvis ir maisto produktai, į kurių sudėtį įeina mechaniškai atskirta mėsa ar žuvis; subproduktai ir jų gaminiai (išskyrus liežuvius ir kepenis); džiūvėsėliuose voliuti ar džiūvėsėliais pabarstyti kepti mėsos, paukštienos ir žuvies gaminiai; maisto papildai; maisto produktai, pagaminti iš genetiškai modifikuotų organizmų (toliau – GMO), arba maisto produktai, į kurių sudėtį įeina GMO; maisto produktai, į kurių sudėtį įeina iš dalies hidrinti augaliniai riebalai; kt.

Siekiant sveikos gyvenimo pradžios, vaikų mityba pradedama rūpintis dar negimus. Sveikatos apsaugos ministerija kartu su kompetentingomis medikų asociacijomis yra parengusi Nėščiujų ir žindyvių mitybos rekomendacijas²⁰. Yra remiamas ir skatinamas kūdikių žindymas. Žindymo skatinimo komitetas yra parengęs lankstinuką „Sėkmingo žindymo žingsniai“, kuris buvo išsiųstas į visas asmens sveikatos priežiūros įstaigas, turinčias gimdymo stacionarus. Tikrinama nėščiujų ir motinų, iki vaikui sukaks vieneri

¹⁹ Vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakymu Nr. 301 „Dėl profilaktinių sveikatos tikrinimų sveikatos priežiūros įstaigose“ ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2004 m. gruodžio 4 d. įsakymu Nr. V-951 „Dėl elektroninės statistinės apskaitos formos Nr. E027-1 „Mokinio sveikatos pažymėjimas“ patvirtinimo“.

²⁰ Rekomendacijos prieinamos internete, adresu: https://sam.lrv.lt/uploads/sam/documents/files/Veiklos_sritys/visuomenes-sveikatos-prieziura/mityba-ir-fizinis-aktyvumas/Rekomendacijos%20skelbimui_20210204.pdf

metai, sveikata²¹. Yra konsultuojama vaikų mitybos klausimais (žindymas, papildomo maitinimo įvedimas, sveikatai palankios mitybos principai). Savivaldybių visuomenės sveikatos biurai, vadovaudamiesi Sveikos mitybos ir sveikatinamojo fizinio aktyvumo skatinimo tvarkos aprašu²², šeimoms teikia šias paslaugas: didina gyventojų mitybos ir fizinio aktyvumo raštingumą, organizuoja gyventojų sveikos mitybos bei fizinio aktyvumo mokymus. Ugdymo įstaigose visuomenės sveikatos biurų specialistai vykdo sveikatai palankios mitybos užsiėmimus. Visos šios priemonės taikomos visiems vaikams ir šeimoms, nepriklausomai nuo jų pažeidžiamumo, patiriamų rizikų ar kitų aspektų.

Kitos priemonės, susijusios su šia Vaiko garantijų sritimi – žr. šios ataskaitos Priedo lentelės 18, 29 priemonės.

3.4. Vaiko garantijų sritis: būstas

Kita svarbi Vaiko garantijų sritis – tinkamas būstas. Lietuvoje tarp didžiausių skurdo riziką patiriančių socialinių grupių yra ir vieniši tėvai, auginantys vaikus. Pagal Valstybės duomenų agentūros 2022 m. statistinius duomenis, vienišų tėvų šeimų skurdo rizika siekė 35,6 proc. Atsižvelgiant į tai, nuo 2022 m. sausio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo pakeitimams, tėvams, vieniems augintiems vaikams, skiriama 30 proc. (vietoj 10 ir 20 proc.) dydžio subsidija būstui įsigyti. Be to, savivaldybės sprendimu, socialinis būstas anksčiau minėtai tikslinei grupei gali būti suteikiamas ne eilės tvarka.

Subsidijų dydžiai paramai būstui įsigyti taip pat buvo padidinti jaunoms šeimoms, auginančioms vaikus (skiriama nuo 20 iki 30 proc. dydžio subsidija vietoje 10 proc.), ir šeimoms, auginančioms tris ar daugiau vaikų (nevertinant suaugusių šeimos narių amžiaus) (skiriama 30 proc. dydžio subsidija vietoje 20 proc.). Nuo 2023 m. sausio 1 d. įsigaliojo Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo nuostatos, nustatančios, kad savivaldybės administracija privalo asmenims ir šeimoms, kurie laukia socialinio būsto nuomos (taip pat ir tiems, kuriems išnuomotas socialinis būstas), planuoti ir organizuoti socialines paslaugas, siekiant skatinti šių asmenų ir šeimų socialinį ir ekonominį aktyvumą ir savarankiškumą pagal jų poreikius ir galimybes. Taip pat savivaldybės administracija privalo socialinio būsto nuomos laukiantiems asmenims ir šeimoms pagal poreikį organizuoti pagalbą siekiant jiems gauti būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją.

Taip pat svarbu paminėti, kad, siekiant išvengti benamystės rizikos, jeigu planuojama nutraukti socialinio būsto nuomos sutartį tam tikrais Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatyme numatytais atvejais, iki asmens ar šeimos, neturinčių nuosavybės teise kito būsto, iškeldinimo savivaldybės administracija planuoja ir organizuoja socialines paslaugas Socialinių paslaugų įstatymo ir kitų teisės aktų, reguliuojančių laikiną apgyvendinimą ar apgyvendinimą nakvynės namuose, nustatyta tvarka – padeda asmeniui ar šeimai susirasti kitas gyvenamąsias patalpas arba organizuoja pagalbą jiems išsinuomojant būstą ir gaunant būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją, jeigu šis asmuo ar šeima negali apsirūpinti būstu savarankiškai.

2021–2027 m. laikotarpiu suplanuotos ES struktūrinių fondų investicijos į socialinio būsto fondo plėtrą, be kita ko, šeimoms, auginančioms tris ar daugiau vaikų. Nuomojamo būsto rinka daugelyje savivaldybių nėra pakankama gausioms šeimoms dėl per mažų ekonominės klasės būstų rinkoje. 2021–2027 m. periodu būtų siekiama, kad minėtos grupės socialinio būsto nuomos laukimo trukmė būtų ne ilgesnė kaip 3 metai. Planuojama, kad pirmieji socialinio būsto fondo plėtros projektai bus pradėti įgyvendinti 2024 m. (projektai bus įgyvendinami regioniniu principu).

Lietuva toliau plėtoja paslaugas ir vaikams globos sistemoje, kas irgi gali būti siejama su šia Vaiko garantijų sritimi (t. y., tinkamas būstas), turint omenyje tai, kad globos sistemoje augantys vaikai yra labiau

²¹ Vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakymu Nr. 301 „Dėl profilaktinių sveikatos tikrinimų sveikatos priežiūros įstaigose“.

²² Patvirtintas Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2020 m. spalio 22 d. įsakymu Nr. V-2330 „Dėl Sveikos mitybos ir sveikatinamojo fizinio aktyvumo skatinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

pažeidžiami lyginant su palankiomis sąlygomis gyvenančiais vaikais. Įvairiose šalyse atlikti tyrimai rodo, kad vaikai iš globos sistemos, pradėdantys savarankišką gyvenimą dažniausiai susiduria su įvairiomis socialinėmis rizikomis, tame tarpe ir sudėtinga būsto situacija. Todėl svarbu teikti paslaugas ir kitokią pagalbą šiems vaikams savarankiško gyvenimo pradžioje, užtikrinant jų sėkmingesnę integraciją. Šioje srityje viena iš naujesnių paslaugų Lietuvoje – iš globos įstaigų išėjusiems, socialinę riziką patiriantiems ar gyvenantiems socialinę riziką patiriančiose šeimose jaunuoliams skirta palydėjimo paslauga, kuri turi padėti prisitaikyti prie socialinės aplinkos, ugdyti gebėjimus spręsti kylančias socialines ir kitas problemas, t. y. palengvinti jų integraciją į bendruomenę. Siekiant formuoti vienodą visose savivaldybėse palydėjimo paslaugos organizavimo ir teikimo praktiką, socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtintos Palydėjimo paslaugos jaunuoliams organizavimo ir teikimo rekomendacijos (toliau – Rekomendacijos)²³, kaip vykdyti šią veiklą. Jos parengtos po išsamių konsultacijų su praktinį darbą dirbančiais specialistais ir ekspertais. Palydėjimo paslauga jaunuoliams priskiriama socialinės priežiūros paslaugoms ir yra įtraukta į socialinių paslaugų katalogą. Kaip ir visos socialinės priežiūros paslaugos, nuo 2022 m. sausio 1 dienos ši paslauga gali būti teikiama tik tais atvejais, kai socialinių paslaugų įstaigai suteikta teisė teikti šią akredituotą socialinės priežiūros paslaugą. Teisė teikti akredituotą socialinės priežiūros paslaugą suteikta 51 įstaigai.

Palydėjimo paslaugos gavėjai:

- likę be tėvų globos vaikai (nuo 16 metų), kuriems teikiama globa (rūpyba) socialinės globos įstaigoje;
- socialinę riziką patiriantys ir (arba) gyvenantys socialinę riziką patiriančiose šeimose vaikai (nuo 16 metų);
- sulaukę pilnametystės asmenys (iki 24 metų), kuriems buvo teikta socialinė globa (rūpyba) socialinės globos įstaigoje ar kurie gyveno socialinę riziką patiriančiose šeimose.

Rekomendacijose nurodoma, kad, pradėjus teikti palydėjimo paslaugą, turi būti sudaromas jaunuolio savarankiško gyvenimo planas. Tai palydėjimo paslaugos teikimo priemonė, kuri apima visus reikalingus veiksmus ir išteklius, siekiant palengvinti jaunuolio socialinę integraciją bendruomenėje. Taip pat nurodomos gairės, kurių paslaugos teikėjai turėtų laikytis rengiant šį planą ir jį įgyvendinant. Savarankiško gyvenimo planas turi būti sudaromas ir peržiūrimas kartu su jaunuoliu, atsižvelgiant į jo individualius poreikius ir savarankiškumo lygį: nustatomi jaunuolio poreikiai, susiję su globa (rūpyba), sveikatos priežiūra, ugdymu, lavinimu, technine ir metodine pagalba, parenkamos poreikiams tenkinti reikalingos priemonės, reikiamų specialistų komanda (profesinio orientavimo, karjeros specialistas, psichologas, socialinis pedagogas, socialinis darbuotojas ir (ar) kiti specialistai). Siekiant įvertinti palydėjimo paslaugos teikimo pažangą, sunkumus ir priimti sprendimus dėl tolesnių veiksmų, savarankiško gyvenimo plano peržiūra, dalyvaujant jaunuoliui, jo atstovams pagal įstatymą ir kitiems jo gerove suinteresuotiems asmenims, jei reikia ir jei jaunuolis sutinka, turi būti organizuojama ne rečiau kaip kartą per 3 mėnesius. Socialinių paslaugų įstaiga, kuri teikia tokią paslaugą jauniems žmonėms, turėtų paskirti jaunuoliui palydėjimo paslaugos koordinatorių. Maksimalus jaunuolių, gaunančių palydėjimo paslaugą, skaičius, tenkantis vienam palydėjimo paslaugos koordinatoriui tuo pačiu laikotarpiu, – ne daugiau kaip 15, iš jų ne daugiau kaip 5 jaunuoliai, kuriems reikia intensyvios pagalbos dėl jų ligos, patirtų fizinių ar psichologinių traumų, priklausomybių. Socialinių paslaugų įstaiga taip pat turėtų bendradarbiauti su kitomis socialines ir kitas paslaugas teikiančiomis įstaigomis, kad palydėjimo paslauga jaunuoliams būtų teikiama profesionaliai ir atitiktų jų individualius poreikius. Į palydėjimo paslaugos teikimo procesą gali būti įtraukti savanoriai, taip pat kiti jauni žmonės, kurie turi globos (rūpybos) patirtį ar gyveno socialinę riziką patiriančioje šeimoje, ir vėliau sugebėjo sėkmingai įsitvirtinti visuomenėje, gyvena savarankišką gyvenimą.

Atkreiptinas dėmesys, kad didžiųjų vaikų globos institucijų, kuriose buvo globojama po 40, 50, o kartais ir daugiau vaikų, Lietuvoje jau neliko. Šalyje yra užtikrinama vaikų globa (rūpyba) šeimoje (t. y., globėjų (rūpintojų) šeimose, apimant tiek giminaičių šeimoms, tiek giminystės ryšiais su vaiku nesusijusias šeimoms), globos centre (pas budinčius globotojus ir nuolatinius globotojus), šeimynoje) ir globa bendruomenėje.

²³ Patvirtintos 2022-10-19 Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu Nr. A1-700 „Dėl Palydėjimo paslaugos jaunuoliams organizavimo ir teikimo rekomendacijų patvirtinimo“.

Globa bendruomenėje – tai vaiko globa (rūpyba) šeiminiuose namuose. Šeiminiai namai – tai trumpalaikę ar ilgalaikę socialinę globą bendruomenėje teikianti socialinių paslaugų įstaiga, kurios atskirose patalpose (name, bute), esančiose bendruomenės gyvenamojoje vietovėje, pagal šeimai artimos aplinkos modelį gyvena iki 8 vaikų ir jiems sudaromos sąlygos gauti reikiamas paslaugas bendruomenėje.

Kitos priemonės, susijusios su šia Vaiko garantijų sritimi – žr. šios ataskaitos Priedo lentelės 5, 6, 7, 8, 21, 22 priemonės. Taip pat, informacija apie globos sistemos stiprinimą pateikiama šios anketos skyriuje „I. Bendroji informacija“ (dalis – *Vykdomos arba planuojamos reformos, skirtos kovoti su vaikų skurdu ir socialine atskirtimi bei suteikti paramą labiausiai pažeidžiamoms vaikų grupėms*) ir prie ataskaitos Priedo lentelės 11, 12, 13 priemonių.

3.5. Vaiko garantijų sritis: kokybiškos sveikatos priežiūros paslaugos

Visuomenės sveikatos stiprinimas yra laikomas vienu iš pagrindinių prioritetų valstybės strateginiuose dokumentuose. Pvz., Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ yra nurodoma, kad turi būti siekiama pažangos srityje, susijusioje su sveikam ir fiziškai aktyviam gyvenimui reikalingų sąlygų plėtra ir užtikrinimu, įsipareigojant suteikti visoms visuomenės grupėms prieigą prie jų poreikius atitinkančių viešųjų paslaugų. Prie reikalingų sąlygų šioje srityje įvardijama, kad būtina:

- užtikrinti, kad organizuojant ir teikiant viešąsias paslaugas yra vadovaujamosi lygių galimybių principu;
- stiprinti gyventojų sveikatą ir sudaryti sąlygas ją išsaugoti, ugdant visuomenės sveikatos raštingumą, sveikos gyvensenos nuostatas, aplinkai draugiškus vartojimo įpročius ir skatinant gyventojus įsitraukti į rūpinimąsi savo, artimųjų sveikata. Užtikrinti sveikai gyvensenai ir fizinio aktyvumo veikloms būtinas sąlygas – visuomenei ir profesionaliems sportininkams pritaikytą sporto infrastruktūrą, darnų judumą;
- reikšmingai mažinti jaunų ir vidutinio amžiaus žmonių mirtingumą nuo ligų ir išorės priežasčių;
- užtikrinti sveikatos apsaugos sistemos efektyvumą. Šios pastangos apims didesnę sveikatos apsaugos sistemos orientavimąsi į žmogų, efektyvų išteklių panaudojimą užtikrinančią finansavimo peržiūrą ir sveikatos priežiūros įstaigų valdymo pokyčius, pačių sistemos darbuotojų įgalinimą, pažangiųjų technologijų integravimą ir bendrą sistemos pasirengimą krizėms;
- susitarti dėl bazinio kokybiškų viešųjų paslaugų paketo ir jį užtikrinti. Teikti gyventojų poreikius atitinkančias socialines paslaugas, diegiant į rezultatus orientuotą socialinių paslaugų modelį, taip pat individualizuotas socialines paslaugas bendruomenėje;
- sudaryti prielaidas sveikatos ir socialinės apsaugos sistemoms veikti išvien ir galiausiai sujungs šias sistemas į vieną;
- įgalinti nevyriausybinės organizacijas ir glaudų įvairių viešųjų paslaugų teikėjų bendradarbiavimą.

Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų strategijoje išskiriamas toks su sveikata susijęs tikslas – formuoti sveiką gyvenseną ir jos kultūrą. Numatomi uždaviniai: 1) sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą bei azartinių lošimų ir kompiuterinių žaidimų ir pan. prieinamumą; 2) skatinti sveikos mitybos įpročius; 3) ugdyti optimalaus fizinio aktyvumo įpročius; 4) skatinti burnos higienos ir profilaktinės burnos sveikatos priežiūros įpročius.

2021-2030 metų Nacionaliniame pažangos plane taip pat yra numatyti tikslai ir rodikliai, susiję su sveikata, apimant ir vaikus. Siekiama didinti gyventojų socialinę gerovę ir įtraukti, stiprinti sveikatą ir gerinti Lietuvos demografinę padėtį. Šiam tikslui pasiekti formuojamas uždavinys – skatinti sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo veiklas ir stiprinti psichologinį (emocinį) visuomenės atsparumą. Pagrindiniai rodikliai:

- alkoholio suvartojimas per metus, tenkantis vienam šalies gyventojui, vyresniam negu 15 metų;
- 15–64 metų Lietuvos gyventojų, nurodžiusių, kad rūkė tabako gaminius per paskutinį mėnesį, dalis;
- Lietuvos gyventojų, per paskutinius 12 mėn. vartojusių narkotines ir psichotropines medžiagas, dalis;
- mirtingumas dėl savižudybių;
- vaikų (2 metų), paskiepytų viena MMR (tymų, kiaulytės (epideminio parotito) ir raudonukės) vakcinos doze, aprėptis;

- mokinių, dalyvavusių neformaliojo vaikų švietimo sporto ir kitose fizinį aktyvumą skatinančiose veiklose, dalis;
- mokinių, kuriems būdingas žemas psichologinės gerovės lygis, dalis.

2021-2030 metų Nacionaliniame pažangos plane numatytiems pokyčiams įgyvendinti ir uždaviniams pasiekti parengtos dvi nacionalinės plėtros programos:

- 2022-2030 metų Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo plėtros programa²⁴
- 2022-2030 metų Sveikatos kokybės ir efektyvumo didinimo plėtros programa²⁵.

2022-2030 metų Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo plėtros programoje kaip pagrindinė spęstina problema yra nurodyta – aukštas gyventojų sergamumas ir mirtingumas nuo ligų, kurių galima išvengti prevencinėmis priemonėmis. 2022-2030 metų Sveikatos kokybės ir efektyvumo didinimo plėtros programoje kaip pagrindinė spęstina problema yra nurodyta – aukštas gyventojų mirtingumas nuo ligų, kurių galima išvengti gydymo priemonėmis. Minėtose programose yra suplanuotos įvairios priemonės vaikų sveikatai gerinti.

Sveikatos sektoriaus pokyčiams tiek stiprinant visuomenės sveikatos sritį, tiek gerinant sveikatos priežiūros paslaugų kokybę ir prieinamumą dvejose paminėtose plėtros programose suplanuotos 5 pažangos priemonės. Iš jų trys yra nacionalinio lygmens pažangos priemonės, skirtos:

- gerinti grėsmių bei rizikos sveikatai veiksnių valdymą;
- stiprinti gyventojų psichikos sveikatą bei plėtoti psichoaktyviųjų medžiagų kontrolę ir vartojimo prevenciją;
- gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę ir prieinamumą.

Dar dvi pažangos priemonės yra regioninio lygmens – jomis siekiama:

- užtikrinti ilgalaikės priežiūros paslaugų plėtrą;
- gerinti kokybiškų visuomenės sveikatos paslaugų prieinamumą regionuose.

Šių priemonių įgyvendinimą planuoja regionai. Iš viso paminėtų penkių pažangos priemonių įgyvendinimui iki 2030 metų suplanuota 965 mln. eurų. Iš jų: 798 mln. eurų ES lėšos (530 mln. eurų 2021-2027 ES struktūrinių fondų ir 268 mln. eurų Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (EGADP) lėšos) ir 166 mln. valstybės biudžeto lėšos (110 mln. eurų pažangos projektų įgyvendinimui ir 56 mln. eurų EGADP lėšomis finansuojamų projektų PVM mokesčiui dengti).

Visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas vaikams ir bendruomenei teikia savivaldybės, kurios vykdo:

- 1) valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms) visuomenės sveikatos priežiūros funkcijas: visuomenės sveikatos priežiūrą savivaldybės teritorijoje esančiose ugdymo, įstaigose ugdomų mokinių, visuomenės sveikatos stiprinimą, visuomenės sveikatos stebėseną;
- 2) savarankiškas visuomenės sveikatos priežiūros funkcijas: įgyvendina numatytas visuomenės sveikatos priemones, atsižvelgdamos į vyraujančias visuomenės sveikatos problemas; vykdo vaikų ir jaunimo visuomenės sveikatos priežiūrą.

Savivaldybės visuomenės sveikatos priežiūros funkcijoms vykdyti steigia savivaldybių visuomenės sveikatos biurus. Savivaldybės visuomenės sveikatos biuras savivaldybių bendradarbiavimo sutarties pagrindu turi teisę teikti visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas ir kitų savivaldybių gyventojams. 2024 m. minėtoms funkcijoms vykdyti skirta specialioji tikslinė dotacija viršijo 29 mln. eurų. Visuomenės sveikatos priežiūros mokykloje tikslas – saugoti ir stiprinti mokinių sveikatą, aktyviai bendradarbiaujant su mokinių tėvais (globėjais, rūpintojais), mokytojais, pagalbos mokiniui specialistais, mokyklos vaiko

²⁴ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 66 „Dėl 2022–2030 m. plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo plėtros programos patvirtinimo“.

²⁵ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. kovo 30 d. nutarimu Nr. 319 „Dėl 2022–2030 metų Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos sveikatos priežiūros kokybės ir efektyvumo didinimo plėtros programos patvirtinimo“.

gerovės komisija. Paslaugas šiuo atveju teikia visuomenės sveikatos priežiūros specialistai. Pagrindiniai visuomenės sveikatos priežiūros mokyklose uždaviniai: vykdyti mokinių sveikatos būklės stebėseną; ugdyti mokinių sveikos gyvensenos įgūdžius; vykdyti visuomenės sveikatos rizikos veiksnių stebėseną ir prevenciją mokyklose; esant nepalankiai epidemiologinei situacijai organizuoti ėminių paėmimą ligos nustatymo tyrimui atlikti ir (ar) savitestavimą mokyklų bendruomenės nariams; organizuoti mokiniams, sergantiems lėtinėmis neinfekcinėmis ligomis, mokinio savirūpai reikalingą pagalbą ugdymo įstaigoje.

Sveikatos centras yra viena iš savivaldybių sveikatos priežiūros įstaigų nomenklatūroje esančių įstaigų, kurios tikslas – kartu su savivaldybės gydytoju koordinuoti paslaugų teikimą savivaldybės teritorijoje ir rūpintis, kad paslaugų kokybė ir prieinamumas gyventojams gerėtų. Savivaldybėse sveikatos centrai galės veikti struktūriniu arba funkciniu pagrindu, užtikrinant, kad bazinės paslaugas gyventojai gyvenamojoje teritorijoje gautų tolygiai ir vienodai. Struktūrinei pertvarkai reikia sujungti savivaldybių pavaldumo pirminės asmens sveikatos priežiūros įstaigas, o kai kur ir antrinės asmens sveikatos priežiūros įstaigas. Funkcinei pertvarkai sudaromos bendradarbiavimo sutartys tarp savivaldybės pirminės arba antrinės sveikatos priežiūros įstaigų, visuomenės sveikatos biuro ir privačių asmens sveikatos priežiūros įstaigų. Savivaldybės turi užtikrinti bazinį paslaugų paketą savo gyventojams, išnaudodamos ir valstybinių, ir privačių įstaigų potencialą, todėl bendradarbiavimo sutartys galės būti sudaromos su visomis savivaldybės teritorijoje veikiančiomis įstaigomis. Bendradarbiavimo sutartimis sutariama koordinuotai teikti bazinės paslaugas. Bendradarbiavimo sutarties atsiradimas savivaldos lygmeniu – siekis stiprinti socialinį dialogą, socialinius ryšius, tinklus, tarpusavio pasitikėjimą ir pasitikėjimą institucijomis, kuris laikomas viena svarbiausių sąlygų gyventojų socialinei gerovei kurti. Įsteigti sveikatos centrai užtikrina tolygų sveikatos priežiūros paslaugų teikimą. Savivaldybėms, kurių gyventojų skaičius yra 10000 ir daugiau, kuriamuose sveikatos centruose privaloma užtikrinti ankstyvosios vaikų raidos sutrikimų reabilitacijos paslaugų teikimą savivaldybės ribose.

Įgyvendinant 2014-2021 m. Europos ekonominės erdvės finansinio mechanizmo programą „Sveikata“ įdiegtos / adaptuotos ir teikiamos psichikos sveikatos stiprinimo paslaugos 49 Lietuvos savivaldybėse:

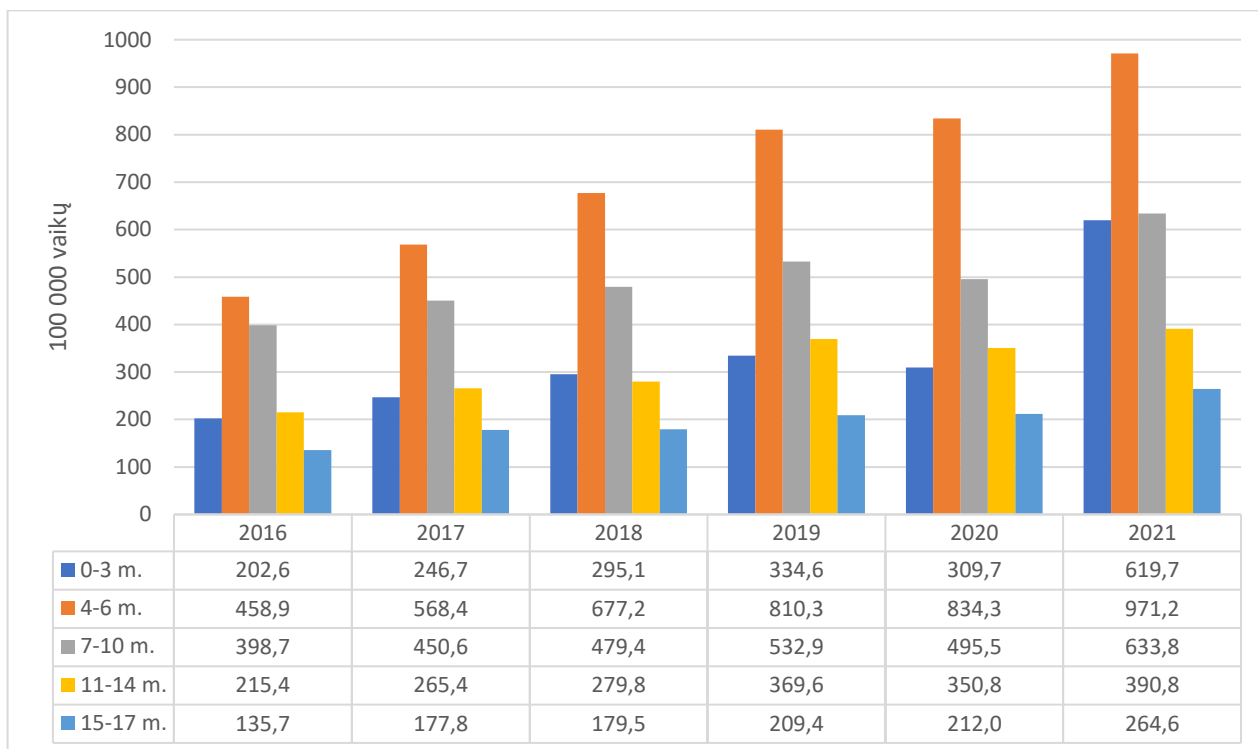
- 26 savivaldybėse įgyvendinama priemonė „Ikimokyklinio ir mokyklinio ugdymo įstaigų sveikatos kabinetų aprūpinimas metodinėmis priemonėmis“, kurios metu atnaujinti bei metodinėmis priemonėmis aprūpinti 223 sveikatos kabinetai ikimokyklinio ir mokyklinio ugdymo įstaigose, planuojama aprūpinti 971 kabineta.
- Jaunimui palankių sveikatos priežiūros paslaugų (toliau – JPSPP) modelis įdiegtas 24 savivaldybėse. Atvejo vadybos principu, pagalbą teikia 29 JPSPP koordinatoriai, veikia www.sveikatostinklas.lt portalas, atnaujinti 8 algoritmai, įgyvendintas „Žaliojo koridoriaus“ principas. JPSPP koordinatoriai suteikė 3429 konsultacijas jaunimui.
- Sukurtas ir įdiegtas Gerovės konsultantų paslaugų teikimo modelis. Apmokyti 28 Gerovės konsultantai, įgyvendinama 14 bandomųjų projektų, 14 savivaldybių. 1410 asmenų su lengvais nerimo, streso, nemigos, depresijos ar psichologinės adaptacijos problemų požymiais kreipėsi į Gerovės konsultantą ir užbaigė pilną konsultacijų kursą.⁶
- Sukurtas ir įdiegtas Šeimų lankymo teikiant ankstyvosios intervencijos paslaugas modelis. Įgyvendinama 12 bandomųjų projektų, paslaugos teikiamos 16 savivaldybių, lankomos 325 šeimos.
- Higienos Institutas, su savivaldybių visuomenės sveikatos biurais įgyvendina įrodymais grįstą pozityvios tėvystės ugdymo programą „Neįtikėtini metai“, apmokyti 1032 tėvai (pagal ikimokyklinį modulį – 896, pagal mokyklinį modulį – 136), pravesta 116 tėvų grupių.

Medicininės reabilitacijos paslaugos skiriamos vadovaujantis Medicininės reabilitacijos ir antirecidyvinio sanatorinio gydymo paslaugų skyrimo ir teikimo tvarkos aprašu²⁶. Šiame apraše nustatyta, kad medicininės reabilitacijos paslaugas skiria fizinės medicinos ir reabilitacijos (toliau – FMR) gydytojas, įvertinęs paciento nusiskundimus, ligos anamnezę, klinikinę būklę, medicininės reabilitacijos indikacijas ir galimas

²⁶ Patvirtintas Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2022 m. lapkričio 23 d. įsakymu Nr. V-1738 „Dėl Medicininės reabilitacijos ir antirecidyvinio sanatorinio gydymo paslaugų skyrimo ir teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

kontraindikacijas, kitų gydytojų specialistų konsultacijų išvadas, paciento galimybes įsitraukti į medicininės reabilitacijos procesą, paciento biopsichosocialinių funkcijų sutrikimo laipsnį. Palaikomosios reabilitacijos paslaugos skiriamos vaikams, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka nustatytas neįgalumas. Vaikams per tuos pačius kalendorinius metus palaikomosios reabilitacijos paslaugos skiriamos vieną ir daugiau kartų, atsižvelgiant į FMR gydytojo rekomendaciją dėl judamojo-atramos aparato pažeidimų, nervų sistemos, akių, ausų-nosies-gerklės ar kraujo ir limfos ligų.

Imantis veiksmų, stiprinančių ankstyvąją diagnostiką, Lietuvoje nuo 2016 m. iki 2021 m. vaikų ligotumas įvairiapusiais raidos sutrikimais padidėjo visose amžiaus grupėse (žr. 1 pav.).

1 pav. Vaikų (0–17 metų) ligotumas (100 000 vaikų) įvairiapusiais raidos sutrikimais (TLK-10-AM F84) pagal amžiaus grupes Lietuvoje 2016–2021 m.

Didžiausias pokytis stebimas tarp 0–3 m. vaikų, kur ligotumas įvairiapusiais raidos sutrikimais nuo 2016 iki 2021 m. padidėjo apie 3 kartus, tarp 7–10 m. amžiaus vaikų stebimas padidėjimas apie 1,5 karto.

Vaikų raidos sutrikimų ankstyvosios reabilitacijos (toliau – VRSAR) yra planinės specialistų komandos teikiamos licencijuojamos ambulatorinės ir (ar) stacionarinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos, užtikrinančios ankstyvą vaikų raidos sutrikimų nustatymą, ankstyvą kompleksinę pagalbą raidos sutrikimų ar jų rizikos veiksnių turintiems vaikams, jų tėvams ar kitiems vaiko atstovams pagal įstatymą. VRSAR paslaugos teikiamos vaikams iki 7 metų, vaikams iki 4 metų – prioritetine tvarka. Pastaraisiais metais atnaujinti VRSAR paslaugų teikimo reikalavimai, peržiūrėtos ir padidintos šių paslaugų bazinės kainos, skirtas papildomas Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto finansavimas, kas lėmė šių paslaugų plėtrą visoje šalyje: 2021 m. VRSAR paslaugas gavo 12234 vaikai, 2022 m. – 14025 vaikai, 2023 m. – 16117 vaikų.

Tęsiamas darbas kovos su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu vaikų ir jaunų žmonių tarpe. Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo patirties turintiems vaikams ir jaunimui taikomos tikslinės prevencijos priemonės, kuriomis siekiama sumažinti šių medžiagų vartojimą bei galimos priklausomybės atsiradimą. Ankstyvosios intervencijos programa (toliau – AI programa) tai viena iš pagalbos priemonių, skirta 12 – 18 metų jaunimui, eksperimentuojantiems ar nereguliariai vartojantiems alkoholį ir / ar narkotikus (išskyrus tabaką), kurios tikslas – motyvuoti jaunimą atsisakyti šių medžiagų vartojimo, kol dar nėra susiformavusi

priklausomybė. AI programa yra gerosios praktikos pavyzdys, pagrįstas tarptautinio projekto „FreD goes net“ patirtimi ir rezultatais, įgyvendinant Vokietijoje sukurtą ir taikytą programą. 2019-2022 m. savivaldybių, įgyvendinančių šią programą skaičius svyravo tarp 31 ir 48, mažėjimas buvo per karantiną. Tačiau 2023 m. šią programą vykdė jau 52 iš 60 savivaldybių. 2023 m. AI programos užsiėmimus pradėjo lankyti 1114 jaunuolių iš kurių 1037 (93 proc.) sėkmingai baigė programą. Dalyvaujančių AI programoje ir ją baigusiu skaičius ženkliai didėja – 2023 m. AI programą pradėjusių ir sėkmingai baigusiu jaunuolių skaičius yra pats didžiausias nuo programos vykdymo pradžios. AI programą sėkmingai baigusiu dalyvių dalis 2023 m. padidėjo net 11 proc. punktų lyginant su 2022 m.

Lietuvoje psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija mokyklose vykdoma dviem kryptimis – socialinio emocinio ugdymo ir psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo. Populiarios programos yra Lions Quest programos „Paauglystės kryžkelės“, „Zipio draugai“ ir „Antras žingsnis“, stebimas ir augantis kitų „Lions Quest“ programų vykdančių mokyklų skaičiaus augimas. 5 prevencinės programos iš 22 Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos rekomenduojamų prevencinių programų sąrašo yra skirtos bendrajai psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijai vykdyti. Populiariausia Lietuvoje sukurta programa „Savu keliu“ (2022 m. programa „Savu keliu“ buvo įgyvendinama 83 mokyklose iš 915). Mokyklos taip pat įgyvendina bendrąjį ugdymą papildančią „Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programą“. Ši programa dažniausiai buvo įgyvendinama integruojant ją į mokomųjų dalykų turinį ar klasės valandėles. Kiek mažiau nei pusėje mokyklų, programa buvo integruojama į neformaliojo švietimo programas. Tik maža dalis mokyklų šią programą įgyvendina įvedant specialų kursą kaip pasirenkamąjį dalyką kuriai nors klasei. Taip pat nedidelė dalis mokyklų „Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programą“ integruoja į kitas programas ar papildomą ugdymą, įgyvendina ją kitu mokyklos pasirinktu būdu.

Siekiant vykdyti įrodymais grįstą ir kokybišką psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją, pagal 2019 m. Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro (toliau – ENNSC) parengtą Europos prevencijos mokymų programą (angl. European Prevention Curriculum, EUPC) 2021 m. tobulintos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos srityje dirbančių specialistų kompetencijos – parengtas ir pritaikytas inovatyvus įrankis „Europos prevencijos mokymo programa“, kuris paskelbtas Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento (toliau – NTAKD) interneto svetainėje ir ENNSC tinklalapyje. Suorganizuotas nacionalinis nuotolinis seminaras ir 11 mokymų socialiniams pedagogams, švietimo pagalbos specialistams mokyklose, savivaldybių darbuotojams, dirbantiems psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos srityje, tema „Veiksminga psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija“, juose dalyvavo 381 dalyvis. 2022 m. šiuose mokymuose dalyvavo specialistai iš 24 savivaldybių – savivaldybių gydytojai, jaunimo reikalų koordinatoriai, savivaldybių visuomenės sveikatos biurų atstovai, tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriai bei savivaldybių narkotikų kontrolės komisijų atstovai. Mokymai organizuoti ir 2023 m., ir 2024 m.

NTAKD taip pat kasmet rengia socialines informacines kampanijas, skirtas vaikams ir jaunimui aktualiausiomis psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo temomis, rengiami metodiniai leidiniai, mokymai specialistams. Siekiant padėti mokyklos bendruomenėms atpažinti rizikos ir apsauginius veiksnius, lemiančius psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, pateikti informaciją apie mokyklos veiksmus, mažinančius psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, kaip atpažinti psichoaktyvią medžiagą vartojantį ar nuo jų apsvaigusį mokinį bei rekomenduojamą veiksmų seką, įvykus incidentui, bei į ką atsižvelgti ir kokių veiksmų imtis ir pagalbos priemonės jauniems asmenims, eksperimentuojantiems, nereguliariai vartojantiems alkoholi ir/ar narkotikus, 2023 m. parengtas metodinių rekomendacijų leidinys, skirtas mokykloms. Iškilus elektroninių cigarečių rūkymo problematikai tarp moksleivių, 2022 m. NTAKD parengė medžiagą ir surengė mokymus Lietuvos visuomenės sveikatos biurų specialistams, vykdančioms prevencinę veiklą mokyklose. Mokymuose pasidalinta naujausia informacija apie elektronines cigaretes, jų vartojimo tendencijas tarp jaunimo, veiksmingą prevenciją mokykloje, siekiant užkirsti kelią elektroninių cigarečių vartojimui, taip pat pateiktos rekomendacijos užsiėmimui su mokiniais el. cigarečių tema. Mokymuose dalyvavo 280 visuomenės sveikatos specialistų.

Svetainės www.askritiskas.lt turiniu siekiama informuoti jaunos asmenis (nuo 14 m.) apie psichoaktyvias medzias, ju vartojimo poveiki ir rizikas, skatinti buti samoningais, sveikai ir idomia gyventi, pasitiketi savimi. NTAKD rupinasi interneto svetaines, skirtos jaunimui www.askritiskas.lt, turinio atnaujinimu, komunikacija socialiniuose tinkluose bei interneto svetainiu lankytoju konsultavimu. Svetaine kasmet aplanko 8-12 tukst. lankytoju.

Kitos priemonės, susijusios su šia Vaiko garantijų sritimi – žr. šios ataskaitos Priedo lentelės 1 2, 3, 4, 9, 10, 14, 25, 30, 31, 32, 33, 37, 38 priemonės.

IV. TIKSLAI, INDIKATORIAI IR STEBĖSENA

Rengiant Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje planą, pačiame plane buvo nurodyta, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerija rengia Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 8 d. nutarimo Nr. 695 „Dėl Statistinės informacijos apie vaikus rodiklių sąrašo partvirtinimo“ pakeitimo projektą – tuo metu buvo atliekami reikšmingi pakeitimai, kurie leistų rinkti daugiau ir labiau išsamius statistinius duomenis apie vaikus skirtingose srityse. Svarbu paminėti, kad per ataskaitinį laikotarpį šis nutarimas buvo pakeistas ir išdėstytas nauja redakcija, kuri įsigaliojo nuo 2023 m. liepos 1 d. (siekiant, kad nutarime numatytos institucijos galėtų pasiruošti duomenų apie vaikus pagal tam tikrus naujus rodiklius rinkimui, kai kurios nutarimo nuostatos įsigalios nuo 2024 m. sausio 1 d. ir nuo 2025 m. sausio 1 d.). Nutarime numatytus statistinius duomenis atsakingos institucijos turės teikti Valstybės duomenų agentūrai į Valstybės duomenų valdysenos informacinę sistemą, o Valstybės duomenų agentūra savo ruožtu, turės pareigą skelbti statistinę informaciją nutarimu patvirtintame sąrašo nurodytu laiku. Pakeitimais siekta, kad įvairios valstybės įstaigos rinktų daugiau ir išsamesnius duomenis apie vaikus nei tai buvo daryta iki šiol. Sąrašo įtvirtinti rodikliai apima tokias sritis kaip: demografija, namų ūkių auginančių vaikus gyvenimo sąlygos, sveikata, švietimas, darbo rinka, socialinė apsauga, nusikalstamumas, administraciniai nusikaltimai ir civilinės bylos bei migracija. Atsirado pareiga rinkti duomenis pagal tokius naujus rodiklius kaip pvz., rodikliai, susiję su galimais vaiko teisių pažeidimais; vaikų, tapusių prekybos žmonėmis aukomis, skaičiumi; vaikų, augančių su savo motinomis laisvės atėmimo vietose, skaičiumi; vaikų kuriems taikyta minimali ir vidutinė priežiūros priemonė, skaičiumi; mokinių, įgijusių pagrindinį išsilavinimą ir tais pačiais metais tęsiančių mokslą, dalimi, kt. Nutarimo projektu taip pat atnaujintas atitinkamus duomenis kaupiančių ir turinčių galimybę juos teikti institucijų sąrašas. Svarbu tai, kad rodiklių parametrai buvo suskirstyti pagal vaikų amžiaus grupes, lytį, gyvenamąją vietovę, negalią, ko trūko anksčiau. Tikimasi, kad tokie pakeitimai leis rinkti išsamesnius ir tikslesnius duomenis apie vaikus ir vaikų gerovės situaciją Lietuvoje, ir atitinkamai, priimti labiau pagrįstus sprendimus dėl priemonių vaiko gerovės srityje rengimo, finansavimo ir įgyvendinimo. Taip pat, tai leis turėti tikslesnius duomenis apie pažeidžiamų vaikų grupes Lietuvoje.

Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plane yra numatyti įvairaus lygmens rodikliai, kuriais siekiama vertinti Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo Lietuvoje progresą. Pirmiausia, yra nustatyti trys pagrindiniai tikslai, kurių siekiama kovos su vaikų skurdu ir socialine atskirtimi srityje (žr. 6 lentelė). Šie tikslai pasirinkti remiantis VG giluminės analizės rezultatais ir analizėje pasiūlytais rodikliais. 6 lentelėje teikiama informacija apie rodiklių pasikeitimus per ataskaitinį laikotarpį.

6 lentelė. Pagrindiniai Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano tikslai ir susiję rodikliai

Nr.	Tikslas	Rodiklis	Apibrėžimas	Duomenys patekti Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plane	Naujausi duomenys
1.	Iki 2030 m. perpus sumažinti vaikų, gyvenančių sunkiame materialiniame ir socialiniame nepritekliuje, dalį (vertinant pagal 2019 m.)	Vaikų sunkaus materialinio ir socialinio nepritekliaus lygis	Sunkus materialinis ir socialinis nepriteklus apibrėžiamas kaip asmens negalėjimas patenkinti 7 iš 13 materialinio ir socialinio nepritekliaus elementų.	7,7 proc. (2019) Duomenų šaltinis: Eurostat, Valstybės duomenų agentūra	5,2 (2023) Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra
2.	Iki 2030 m. perpus sumažinti vaikų, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, dalį (pradinis rodiklis 2015 m.)	Vaikai, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis (AROE) (<18 metų)	Laikoma, kad vaikui kyla skurdo ar socialinės atskirties rizika, jei esama bent vieno iš šių požymių: santykinis pajamų skurdas, didelis materialinis nepriteklus ir (arba) vaikas gyvena mažo darbo intensyvumo namų ūkyje.	23,1 proc. (2020) Duomenų šaltinis: Eurostat, Valstybės duomenų agentūra	21,7 proc. (2023) Duomenų šaltinis: Eurostat
3.	Iki 2030 m. padidinti grynujų pinigų pervedimų veiksmingumą mažinant vaikų skurdą (pradinis rodiklis 2015 m.)	Socialinių pervedimų įtaka vaikų skurdo mažinimui	Socialinių pervedimų veiksmingumas yra susijęs su skurdo rizikos procentinės dalies sumažinimu dėl socialinių pervedimų.	29,39 proc. (2020) – bendros populiacijos skurdui ir 44,6 proc. – vaikų skurdui Duomenų šaltinis: Eurostat, Valstybės duomenų agentūra	29,93 proc. (2023) – bendros populiacijos skurdui ir 49,25 proc. – vaikų skurdui Duomenų šaltinis: Eurostat EU-SILC

Papildomai, buvo numatyti keli smulkesni rodikliai socialinėje, sveikatos ir švietimo srityje, skirti vertinti Vaiko garantijų įgyvendinimo eigą tam tikrais specifiniais aspektais – tai tokie rodikliai kaip:

- vaikų, laikinai ir nuolat globojamų (rūpinamų) šeimos aplinkoje, dalis nuo visų laikinojoje ir nuolatinėje globoje (rūpyboje) esančių vaikų. Pradinė reikšmė, numatyta Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plane – 77,9 proc. (2022 m.). Europos Komisijos pastabose dėl Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano pažymėta, kad šis rodiklis yra tinkamas ir atitinka ES darbotvarkę deinstitucionalizacijos srityje. Remiantis SPIS duomenimis, 2024 m. spalio mėn. šeimos aplinkoje laikinai ir nuolat globojamų (rūpinamų) vaikų yra 80,9 proc. nuo visų laikinojoje ir nuolatinėje globoje (rūpyboje) esančių vaikų (iš viso, globos sistemoje yra 6076 vaikai, iš kurių globojami šeimos aplinkoje (globėjų (rūpintojų) šeimose, globos centre (t. y., prižiūrimi budinčių globotojų šeimose), šeimynose) yra 4915 vaikų);

- vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, lankančių ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programas įgyvendinančias įstaigas, procentinė dalis. Šiam rodikliui Europos Komisijos pastabose dėl Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano pastabų, iš esmės, nepateikta, todėl manytina, jis galėtų ir toliau būti naudojamas Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo Lietuvoje stebėsenai. Pradinė reikšmė, numatyta Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plane – 23 123 vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, t. y., 19,9 proc. (2018 m.), kurie lanko valstybinę ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programas įgyvendinančias įstaigas. 2023–2024 m. m. (išankstiniais) duomenimis, vaikų, ugdomų pagal ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas, iš viso yra 132 073, iš jų, vaikų, turinčių specialiųjų poreikių – 29 967 ir tai sudaro 22,69 proc.;
- vaikų (2 metų amžiaus), paskiepytų viena tymų, epideminio parotito ir raudonukės (MMR) vakcinos doze, aprėptis. Pradinė reikšmė, numatyta Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plane – 92 proc. (2018 m.). Šiam rodikliui pastabų pateikta nebuvo. 2023 m. rodiklio reikšmė – 87,1 proc.

Kitus rodiklius planuojama peržvelgti su Tarpžinybine vaiko gerovės taryba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, ir juos tikslinti, atsižvelgiant ir į Europos Komisijos pastabas rodikliams. Tokiu būdu bus siekiama užtikrinti kokybiškesnę Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje stebėseną. Kiti numatyti rodikliai yra:

- % vaikų (0-6 metų), gaunančių ikimokyklinio ugdymo paslaugas (pirmąjį ir antrąjį ciklą). Nors bendrai rodiklis ir siektini rezultatai Europos Komisijos pastabose dėl Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano įvardijami kaip atitinkantys Europos Tarybos rekomendaciją 2022 m. gruodžio 8 d. dėl ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros: Barselonos tikslai iki 2030 m. (2022/C 484/01), kartu Europos Komisija pabrėžia poreikį tikslinti šį rodiklį. Nurodoma, kad rodiklis neatspindi siekio panaikinti atotrūkį tarp vaikų, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, dalyvavimo ankstyvojo ugdymo ir priežiūros paslaugų sistemoje ir bendros vaikų populiacijos;
- % 0–5 metų amžiaus vaikų, gaunančių ikimokyklinio ugdymo paslaugas mieste, ir vaikų nuo 0 iki 5 metų amžiaus, gaunančių ikimokyklinio ugdymo paslaugas kaimo vietovėse. Šį rodiklį taip pat nurodoma tikslinti, aiškiai įvardijant, kokio pokyčio siekiama pagal atskiras vaikų grupes, t. y., pagal vaikų iki metų ir vaikų nuo 3 iki 5 metų amžiaus grupes;
- % vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, besimokančių bendrojo lavinimo mokykloje – kartu nurodoma, kad siektina reikšmė (iki 2030 m.) yra 100 proc. vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, kurie dėmesio sulaukia per 6 mėnesius. Šis rodiklis Europos Komisijos pastabose dėl Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano įvardijamas kaip iš esmės, tinkamas ir svarbus, tačiau nurodoma, kad reikalinga jį tikslinti, nes šiuo metu yra galimos įvairios interpretacijos, ką konkrečiai reiškia, kad visi vaikai sulaukia dėmesio per 6 mėnesius;
- reikiamo pasiekimų lygio skaitymo, matematikos ir gamtos mokslų srityse nepasiekiančių moksleivių dalis. Europos Komisijos pastabose dėl Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano nurodoma, kad šis rodiklis turi būti tikslinamas ir aiškiau apibrėžta, kokio reikšmingo pokyčio siekiama šiuo atveju;
- vaikų, turinčių nepatenkintų psichikos sveikatos poreikių, dalis. Nepatenkinti poreikiai apibrėžiami kaip psichikos sveikatos priežiūros paslaugų neprieinamumas dėl atstumo, transporto ar finansinių priežasčių. Šis rodiklis Europos Komisijos pastabose dėl Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano įvardijamas kaip reikšmingas, tačiau pabrėžiama, kad rodiklis neatspindi tikslo užtikrinti vaikų, esančių skurdo ir (ar) socialinės atskirties rizikoje, geresnės prieigos prie kokybiškų nemokamų sveikatos priežiūros paslaugų;
- vaikų ir paauglių, kurie bent kartą per dieną valgo šviežių vaisių ir daržovių, dalis 20 proc. mažiausias pajamas gaunančių namų ūkių. Europos Komisijos pastabose dėl Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano nurodyta, kad šį rodiklį būtina tikslinti, siekiant aiškaus apibrėžimo, kokius konkrečius aspektus juo planuojama matuoti.

Suderinus su Taryba rodiklius, atitinkamai bus koreguojamas Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo 2023–2030 metais Lietuvoje veiksmų planas (plano VII skyrius „Kokybiniai ir kiekybiniai tikslai“).

Taip pat, siekiant užtikrinti tinkamą Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plane numatytų priemonių vykdymo stebėseną, yra numatyti atskiri su kiekviena plano priemone susiję rodikliai. Ataskaitoje pateikiama informacija apie rodiklių pasiekimus per ataskaitinį laikotarpį (žr. šios ataskaitos Priedą).

V. LĖŠOS

Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) 2021/1057, kuriuo nustatomas „Europos socialinis fondas“ (toliau – ESF+) ir panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1296/2013, numatyta, kad valstybės narės, kuriose vidutinis jaunesnių nei 18 metų vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, lygis pagal Eurostato duomenis 2017–2019 m. laikotarpiu viršijo to laikotarpio ES vidurkį, Vaiko garantijų iniciatyvai įgyvendinti turėtų skirti bent 5 proc. savo ESF+ krypties, kuriai taikomas pasidalijamasis valdymas, išteklių. Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plane numatytoms priemonės skirta 8,7 proc. ESF + lėšų, kas sudaro 98,98 mln. eurų. Šios lėšos paskirstytos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai – 60,25 mln. eurų ES lėšų, Sveikatos apsaugos ministerijai – 10,9 mln. eurų ES lėšų, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai – 27,83 mln. eurų ES lėšų. Konkrečios priemonės, kuras planuojama finansuoti šiomis lėšomis yra nurodytos Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo 2023–2030 metais Lietuvoje veiksmų plano 108 punkte, taip pat, šios ataskaitos Priede (Priedo lentelės priemonės Nr. 1, Nr. 4 ir Nr. 19).

Kitos priemonės, numatytos Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plane, yra finansuojamos iš įvairių kitų šaltinių:

- valstybės biudžeto, apimant valstybės biudžeto specialiąsias tikslines dotacijas savivaldybių biudžetams
- savivaldybių biudžeto
- privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų
- 2021–2027 metų ES fondų investicijų programos
- 2014–2021 m. Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų.

Šios ataskaitos Priede prie priemonių yra nurodomos ir lėšos, kurios buvo skirtos konkrečios priemonės įgyvendinimui ataskaitiniu laikotarpiu (išskyrus priemones, kur lėšų nurodyti nėra galimybės, pvz., dėl to, kad priemonės įgyvendinimas yra dengiamas pagal poreikį arba priemonė yra susijusi su teisiniu reglamentavimu, ir pan.).

VI. GEROSIOS PRAKTIKOS PAVYZDŽIAI

Vertinant Vaiko garantijų tikslus ir nuostatas, norėtusi paminėti du pavyzdžius iš Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano, kurie, manytina, puikiai atspindi tai, kokios gali būti tikslinės priemonės, specifiškai nukreiptos paramai labiausiai pažeidžiamoms vaikų grupėms ir kaip tokios priemonės gali sukurti realų poveikį vaikams.

Viena iš priemonių, įtrauktų į Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje planą yra Multidimensinė šeimos terapijos programa (toliau – MDFT programa). MDFT programa – tai įrodymais grįsta, integruota, visapusiška, į šeimą orientuota elgesio keitimo programa vaikams ir jauniems žmonėms, kuriems būdingos kompleksinės elgesio problemos, tokios kaip pavyzdžiui, bėgimas iš namų, dideli sunkumai mokykloje, agresyvus, smurtinis elgesys, polinkis vartoti psichoaktyvias medžiagas ir pan. Tai yra tos elgesio problemos, dėl kurių vaikai ir jauni žmonės patiria padidintą socialinės atskirties riziką – jiems yra didesnė grėsmė iškristi iš švietimo sistemos arba patirti didelių sunkumų ugdymosi procese, kurie turi neigiamą poveikį visam ugdymo procesui, vaiko pasiekimams, didesnė rizika patirti nesėkmę kuriant pozityvius santykius bendruomenėje ir tokiu būdu, didesnė rizika įsitraukti į socialiai nepriimtina veiklą, nusikaltimus, ir kiti iššūkiai, kurie didina tikimybę, kad vaikas ir dabartiniame etape, ir vėlesniame gyvenime patirs socialinę atskirtį. Primintina, kad vaikai, turintys elgesio iššūkių ir sunkumų ugdymo procese buvo identifikuoti kaip viena iš Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano tikslinių grupių.

Naujų paslaugų šiai vaikų grupei poreikį sąlygojo keletas priežasčių: vaikų ir jaunų žmonių, turinčių didelių elgesio iššūkių, skaičiaus augimas, ir tuo pačiu – kokybiškų paslaugų, teikiamų bendruomenėje šiems vaikams ir jauniems žmonėms trūkumas, esamų paslaugų menka galimybė tenkinti paauglių/vaikų paauglystės amžiaus poreikius. Be to, nemaža dalis pagalbos priemonių dažniausiai orientuojasi į tikslą keisti vaiko elgesį, bet ne į darbą su vaiko artimąja aplinka, kuri taip pat turi įtakos vaiko elgesiui.

MDFT programa prisideda prie sveikų santykių tarp vaiko ir jo tėvų / šeimos kūrimo, santykių stiprinimo, tėvų (globėjų, rūpintojų) gebėjimų atliepti vaiko poreikius stiprinimo. MDFT programa prisideda ir prie paties vaiko/jauno žmogaus aukštos rizikos elgesio keitimo, kas atitinkamai, skatina tinkamą jo integraciją į bendruomenę, visuomenę. Lietuvoje MDFT programos tikslinė grupė – 11-17 metų vaikai ir jauni žmonės, ir jų artimoji aplinka. Svarbu tai, kad MDFT programoje dirbama ne tik su pačiais vaikais ir jaunais žmonėmis, bet ir su visa jų aplinka – šeima, mokykla, bendraamžiais, bendruomene, nes yra laikomasi požiūrio, kad visos šios aplinkos turi poveikį vaiko elgesiui ir jo pokyčiams. Lietuvoje MDFT programa buvo pradėta diegti 2020 m., vykdant 2014–2021 m. Europos ekonominės erdvės finansinio mechanizmo „Sveikatos“ programos lėšomis finansuojamą projektą Nr. LT-03-1-SADM-TF-001 „Multidimensinis požiūris į vaikų ir jaunimo elgesio problemas“. Šis projektas užbaigtas 2023 m. gruodžio 31 d. Atsižvelgiant į MDFT programos rezultatus ir teigiamą poveikį sprendžiant vaikų ir jaunų žmonių aukštos rizikos elgesio problemą, nuo 2024 m. sausio 1 d. MDFT programos tęstinis finansavimas užtikrinamas iš valstybės biudžeto. Šiam tikslui organizuotas Nevyriausybinės organizacijos projekto, skirto Multidimensinės šeimos terapijos programos įgyvendinimo Lietuvoje tęstinumui užtikrinti, atrankos 2024-2025 metais konkursas. Įvykdžius konkursą, buvo atrinkta nevyriausybinė organizacija, kuri perėmė MDFT programos vykdymą – SOS vaikų kaimų Lietuvoje draugija. Šiai dienai Lietuvoje veikia 3 MDFT komandos – Vilniaus, Klaipėdos ir Kauno savivaldybėse, o kadangi MDFT programa yra mobili, MDFT yra prieinama ir apie 100 kilometrų spinduliu aplink nurodytas savivaldybes, t. y., MDFT programa yra prieinama 41 savivaldybėje iš 60.

Toliau pateikiami keli pavyzdžiai atvejų²⁷, išspręstų MDFT programos taikymo metu – šie pavyzdžiai parodo, kaip konkrečiai ši priemonė prisideda prie vaikų socialinės atskirties mažinimo.

ATVEJIS NR. 1

Vaikui būdingos kompleksinės elgesio problemos (administraciniai nusižengimai, vangus ugdymo įstaigos lankymas (neatsikelia ryte į mokyklą), alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas, agresyvus elgesys, savižala.

MDFT PROGRAMOS DĖKA PASIEKTAS POKYTIS.

MDFT programa taikyta 4,5 mėnesio. Po programos taikymo pabaigos, vaikas jau ilgiau nei 4 mėnesius nevartoja alkoholio ir kitų svaiginamųjų medžiagų. Pasikeitė draugų ratas. Savęs nežaloja, išnyko agresyvus elgesys. Pakeitė mokyklą, naują mokyklą lanko nuolatos. Daugiau atvirauja su tėvais, kartu turi bendrų veiklų. Rado naują pomėgį, kuris motyvuoja ateičiai.

²⁷ Atvejų aprašymuose vaikų vardai, lytis (vartojamos sąvokos „vaikas“, „jaunuolis“, „paauglys“ nėra susiję su konkrečia vaiko lytimi), savivaldybė, kurioje buvo sprendžiamas atvejis ir kiti duomenys nėra nurodomi, siekiant užtikrinti vaikų ir jų asmens duomenų apsaugą.

ATVEJIS NR. 2

Paauglys visiškai nesilaikė elgesio taisyklių nei namuose, nei ugdymo įstaigoje. Mokyklos nelankymas. Didelė agresija aplinkinių atžvilgiu, polinkis nusikaltimams.

MDFT PROGRAMOS DĖKA PASIEKTAS POKYTIS.

MDFT programa taikyta apie 5 mėnesius, per kuriuos:

- *sustiprinta jaunuolio emocinė būseną. Didelis pasiekimas – jaunuolis savo noru nuvyko pas psichiatrą, konsultacijų metu vaikui diagnozuoti įvairaus pobūdžio asmenybiniai sutrikimai, paskirti vaistai. Po vizito jaunuolis ėmė gerti vaistus, sesijų metu pripažino, jog jaučiasi geriau gerdamas vaistus.*
- *Sustiprintas jaunuolio ir mamos ryšys, vis daugiau laiko jaunuolis praleidžia namuose, visada grįžta į namus, informuoja mamą, jeigu pavėluos, padeda mamai namuose.*
- *Jaunuolis baigė aštuonias klases, mokymosi pasiekimai maksimaliai teigiami. Jaunuolis dėjo pastangas pabaigti mokyklą teigiamais rezultatais. Lankė papildomas pamokas, konsultacijas. Nors jaunuolis šiuo metu tęsti mokyklos nebeplanuoja (jam greitai metu sukanka 16 metų), pozityviai nuteikia jo ateities norai ir svajonės.*
- *Jaunuolio emocinei būsenai palaikyti teikiamos psichologo konsultacijos.*

ATVEJIS NR. 3

Paauglio agresyvus elgesys prieš mamą ir vaikus mokykloje. Pinigų reketavimas, grasinimai peiliu, fizinis ir psichologinis smurtas prieš motiną. Bėgimas iš namų ir pamokų, ugdymo įstaigos nelankymas. Vagystės, narkotinių medžiagų vartojimas. Grėsmė būti pašalintam iš mokyklos. Jaunuolis norėjo gyventi pas tėvą, bet tėvo sunki finansinė situacija. Mamai trūko tėvystės įgūdžių. Tarp tėvų santykiai šalti ir konfliktiški. Mama leidžiasi manipuliuojama, nuolaidžiauja. Abiem tėvams sunku atstovėti ribas. Tėtis labai daug dirba, mažai laiko skiria vaikui, atsisako komunikuoti su mama.

MDFT PROGRAMOS DĖKA PASIEKTAS POKYTIS.

MDFT programa taikyta 7 mėnesius. Jaunuolis ir jaunuolio tėvai lankėsi visuose susitikimuose su MDFT specialistu, stengėsi atlikti visas MDFT specialisto skirtas užduotis, atsižvelgė į rekomendacijas. Priimtas sprendimas nesiųsti jaunuolio į Kauno vaikų socializacijos centrą, jei jis pradės atsakingai lankyti mokyklą.

MDFT specialistas užmezgė ryšį su šeima, tarpininkavo mokykloje. Susitikimų su mokyklos personalu metu, rekomendavo individualesnį socialinių pedagogų darbą su jaunuoliu, saugią, privačią vietą leisti insuliną (vaiko sveikatos poreikiai). Palydėjo, įgalino, palaikė tėvus vaikui atsidūrus krizių centre ir išėjus iš jo. Rekomendavo mediaciją kaip tėvų konfliktų sprendimo būdą.

Jaunuoliui išėjus iš krizių centro tėvas perėmė jo globą. Nuosekliai taikant MDFT programą, pavyko pasiekti tai, kad vaikas neliko kartoti kurso, pradėjo atsakingai lankyti mokyklą, dėl rimtos priežasties nepraleidžia pamokų. Nustojo vartoti narkotines medžiagas. Pagerėjo santykis su mama, laiką leidžia turiningiau. Mama geba nubrėžti ribas, jaunuoliui sekasi laikytis namų taisyklių. Abu tėvai pasibaigė tėvystės kursus. Mediacijos metu išsprendė kilusius finansinius nesutarimus.

Tai – tik keli pavyzdžiai, kurie parodo, kaip MDFT programa prisideda prie vaikų ir jaunų žmonių elgesio problemų sprendimo, kas leidžia jiems sėkmingai likti švietimo sistemoje, pagerinti savo akademinis pasiekimus, keisti žalingus sau ir aplinkiniams elgesio būdus, kt. Tai reikšmingai prisideda prie šių vaikų ir jaunų žmonių socialinės atskirties mažinimo. Šiai dienai (nuo MDFT programos Lietuvoje pradžios iki 2024 m. spalio mėn.) MDFT programos rėmuose dirbta su 456 atvejais, iš kurių sėkmės atvejai – 199 (t. y.,

kai pavyko pasiekti itin reikšmingų vaiko elgesio pokyčių). Šiuo metu vertinamos tolimesnės MDFT programos plėtros galimybės, siekiant užtikrinti, kad ši programa būtų prieinama vaikams, jauniems žmonėms ir jų šeimoms visose Lietuvos savivaldybėse.

Kitas pavyzdys, kaip Vaiko garantijų sistema prisideda prie vaikų socialinio skurdo ir (ar) socialinės atskirties mažinimo yra susijęs su vaikų, gyvenančių socialinę riziką patiriančiose šeimose, dalyvavimu ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme. Nors vaikams, augantiems nepalankiomis sąlygomis, gali būti skirtas privalomas (nemokamas) ikimokyklinis ar priešmokyklinis ugdymas, visgi, pakankamai maža šių vaikų dalis dalyvavo tokiaame ugdyme. 2019 m. Lietuvos savivaldybių asociacija surinko duomenis iš savivaldybių apie priežastis, dėl kurių vaikai iš socialinę riziką patiriančių šeimų nedalyvauja ikimokykliniame ugdyme. Surinkta informacija parodė, kad iš dalies, priežastys yra susijusios ir su pačių tėvų socialinių įgūdžių stoka, silpnais tėvystės įgūdžiais (gebėjimu tinkamai rūpintis vaiku), tačiau tuo pačiu, apklausa parodė ir tai, kad dalis šių vaikų nedalyvauja ugdyme, nes: šeimos dėl ribotų finansinių šeimoms resursų, žemų pajamų neturi galimybės nuvežti vaiko iki ikimokyklinės įstaigos; vaikas turi sunkią negalią, dėl kurios jam reikalinga specializuota priežiūra; šeima neturi galimybių mokėti už kitas išlaidas, susijusias su vaiko dalyvavimu ugdyme, pvz., už maitinimą, ugdymui reikalingas priemonės ir pan. Taip pat ir atliekant Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo Lietuvoje giluminę analizę, vertinant sritį, susijusią su kokybišku ankstyvuju ugdymu ir priežiūros paslaugomis, buvo nustatyta, kad vien tai, kad vaikui yra galimybė nemokamai dalyvauti ikimokykliniame ar priešmokykliniame ugdyme nereiškia, kad neatsiranda papildomų apribojimų, dėl kurių vaikai iš pažeidžiamų grupių to daryti negali. Prie tokių apribojimų taip pat buvo paminėtos įvairios su ugdymu susijusios išlaidos, kurių šeimos, gyvenančios nepalankiomis sąlygomis (pvz., turinčios žemas pajamas, gyvenančios atokiose vietovėse) neturi galimybių padengti – tai išlaidos, susijusios su kelione iki/iš ugdymo įstaigos, ugdymui būtinų priemonių įsigijimu, vaiko dalyvavimu neformaliame švietime, kt. Identifikavus šias priežastis, Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plane buvo numatyta priemonė, tikslingai nukreipta į šios problemos sprendimą, t. y., ikimokyklinio (įskaitant privalomąjį) ir priešmokyklinio ugdymo užtikrinimas socialinę atskirtį, skurdą ar socialines rizikas, dėl kurių kyla grėsmė patirti socialinę atskirtį, patiriantiems vaikams (žr. šios ataskaitos Priedo lentelės priemonę Nr. 19). Dėka šios priemonės bus padengtos vaikų, kurie yra ugdomi pagal ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo programas (įskaitant ir privalomąjį ikimokyklinį ugdymą) ir auga socialinę riziką patiriančiose šeimose, ugdymo išlaidos (įskaitant neformalųjį vaikų švietimą, ugdymo priemones, maitinimą ir transporto išlaidas), t. y., bus sprendžiama problema, kai nors dalyvavimas ugdyme vaikui yra nemokamas, tėvai neturi galimybių padengti kitas su ugdymu susijusias išlaidas. Manytina, kad tai – puikus pavyzdys, kai analizė leido identifikuoti papildomus – ir netgi galima teigti, paslėptus – iššūkius, dėl kurių vaikai iš pažeidžiamų grupių turi labiau ribotas galimybes dalyvauti ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme (apimant neformalią veiklą) nei jų bendraamžiai, ir pasirinkti priemonę, tikslingai nukreiptą būtent į šių iššūkių ir apribojimų šalinimą. Tikimasi, kad ši priemonė leis padidinti ankstyvą vaikų, gyvenančių nepalankiomis sąlygomis, įtrauktį į švietimo sistemą.

PAGRINDINĖS IŠVADOS

Apibendrinant ataskaitoje pateiktą informaciją, galima teigti, kad Lietuvos tikslai, orientuoti į vaikų skurdo ir socialinės atskirties mažinimą, yra suderinti su ES skurdo mažinimo tikslais, ypatingą dėmesį skiriant ilgalaikiam vaiko gerovės užtikrinimui ir socialinei įtraukčiai. Remiantis Valstybės duomenų agentūros duomenimis, vaikų skurdo rizikos lygis Lietuvoje šiuo metu yra žemiausias per visą skurdo skaičiavimo pagal šią metodologiją istoriją (nuo 2005 m.), ir 2023 m. siekia 17 proc., kas rodo, kad Lietuva eina tinkama kryptimi kovojant su vaikų skurdu.

Lietuvai taip pat pasiteisino dalyvavimas ES parengiamųjų veiksmų III etape „Vaiko garantijų išbandymas ES valstybėse narėse“, kuriame kartu su Jungtinių Tautų vaikų fondo (UNICEF) Lietuvos nacionaliniu komitetu ir Jungtinių Tautų vaikų fondo Europos ir Vidurio Azijos regioniniu biuru buvo atlikta Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo Lietuvoje giluminė analizė. Tai leido ne tik identifikuoti labiausiai pažeidžiamas vaikų grupes Lietuvoje, bet ir tam tikrais atvejais, geriau suprasti jų patiriamus iššūkius,

pastebėti (dažnai paslėptus) apribojimus, dėl kurių šie vaikai neturi galimybių pilnai realizuoti visų savo teisių. Tai kartu patvirtina ir išsamių, tikslių duomenų apie vaikus / atskiras vaikų grupes svarbą – tiek statistinių duomenų rinkimas, tiek konkrečių vaiko gerovės problemų tyrimas, analizė yra reikšmingi sėkmingiems politikos sprendimams, nes tokie duomenys leidžia pasirinkti vaikams reikšmingas intervencijas, pagrįstas realia jų gyvenimo situacija.

Svarbu ir tai, kad Vaiko garantijos specifika pabrėžia, kad sėkminga kova su vaikų skurdu ir socialine atskirtimi galima tik tuo atveju, kai yra tikslingai apjungiamos skirtingų sričių – socialinės, švietimo ir sveikatos – priemonės, į nuoseklią, suderintą visumą. Lietuvoje tam tikros problemos, tame tarpe ir vaikų skurdas ar skurdas bendrai, tradiciškai yra suvokiamos kaip socialinė problema, kuriai spręsti turi būti taikomos socialinės apsaugos priemonės. Tokiu atveju yra pamirštama, kad skurdą gali lemti ir su sveikatos iššūkiais, nesėkminga integracija švietimo sistemoje susijusios priežastys. Tai, savo ruožtu, užkerta kelią sėkmingam problemos sprendimui, nes planuojant ir įgyvendinant priemones, trūksta holistiniu požiūriu paremtų priemonių / intervencijų. Todėl Vaiko garantijos yra reikšmingas įrankis keisti požiūrį į vaiko gerovę iš esmės, atsisakant klaidingos nuostatos, kad tai yra išskirtinai socialinės apsaugos sritis. Taip pat tai leidžia pastebėti platesnes diskriminacijos apraiškų grėsmes – pvz., nepakanka užtikrinti, kad tam tikrose sistemose paslaugos yra nemokamos ir atviros visiems visuomenės nariams / visoms vaikų grupėms. Ataskaitoje pateiktas pavyzdys dėl vaikų, augančių socialinę riziką patiriančiose šeimose, dalyvavimo galimybių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo procese puikiai parodo, kad nors ugdymas vaikams šiuo atveju yra nemokamas, yra kitų apribojimų, dėl kurių vaikai negali pilnai realizuoti šios savo teisės, o tai reiškia, kad pažeidžiami vaikai turi nelygias galimybes įsitraukti į švietimo sistemą.

Tolimesni svarbūs darbai – Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plane numatytų rodiklių tikslinimas. Kartu su Tarptautine vaiko gerovės taryba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės bus peržiūrėti ir patikslinti numatyti rodikliai, atsižvelgiant ir į Europos Komisijos pastabas dėl Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano, kad jie tiksliau atspindėtų Lietuvos prioritetus vaikų skurdo mažinime. Taip pat, planuojama užbaigti vaikams draugiškos versijos apie Vaikų garantijas rengimą, t. y., organizuoti konsultacijas arba kitas veiklas kartu su vaikais, kurios leistų gauti grįžtamąjį ryšį iš vaikų apie parengtos vaikams draugiškos versijos turinio patrauklumą, aiškumą vaikams. Suderinus turinį, vaikams draugiška versija apie Vaiko garantijas bus naudojama tolimesniam Vaiko garantijų viešinimui Lietuvoje, apimant ir pačius vaikus. Planuojama pasitelkti ir nevyriausybinės organizacijos vaikams draugiškos versijos platinimui, kad ji pasiektų kuo daugiau vaikų.

Atsižvelgiant į tai, kad 2024 m. spalio mėn. vyks rinkimai į Lietuvos Respublikos Seimą, manytina, kad Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje planą bus tikslinga pristatyti naujai Vyriausybei, sprendžiant dėl galimybių papildyti planą naujomis priemonėmis ar kitaip jį tobulinti, galimai ir atitinkamiems Lietuvos Respublikos Seimo komitetams.

Atkreiptinas dėmesys, kad Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plane numatyti kokybiniai ir kiekybiniai rodikliai iki 2025 m., ir iki 2030 m., tačiau atsižvelgiant į tai, kad ši ataskaita yra teikiama už 2022-2023 m. laikotarpį (t. y., už ankstesnį laikotarpį nei numatyta vertinti tarpinius rodiklius), informacija apie siektinas rodiklių reikšmės iki 2025 m. ir iki 2030 m., pateikta Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plane, šioje ataskaitoje nėra teikiama. Atitinkamai, dalys „rodiklio pavadinimas“, „pradinis rodiklis“ ir „duomenų šaltinis“ ataskaitoje, žemiau esančioje lentelėje yra apjungtos į vieną dalį, bendrai informacijai. Teikiant antrą ataskaitą dėl Vaiko garantijų įgyvendinimo (numatytas terminas – iki 2026 m. kovo 15 d.), bus teikiami išsamūs duomenys, apimant ir tarpinius rodiklius (t. y., planuotus iki 2025 m. pabaigos).

Lietuvos Vaiko garantijų sistemos priemonių planas

Eil. Nr.	Priemonė	Priemonės tikslas ir turinys (aprašymas)	Priemonės finansavimo šaltinis	Įgyvendinimo laikotarpis	Rodiklio pavadinimas, pradinis rodiklis ir duomenų šaltinis	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekti rezultatai	Įgyvendinančioji institucija, dalyvaujančios institucijos
Vaikai, turintys negalią, specialiųjų poreikių (apimant ir dėl sveikatos būklės kylančius poreikius) ir (ar) raidos sutrikimų							
1.	Paslaugų vaikams, turintiems negalią, vaikams, kurie dėl savo sveikatos būklės ar raidos sutrikimų turi specialiųjų poreikių, bei jų šeimos nariams; plėtra	<p>Veiklos vykdymas numatomas trimis kryptimis:</p> <p>a) paslaugų vaikams, turintiems negalią, vaikams, kurie dėl savo sveikatos būklės ar raidos sutrikimų turi specialiųjų poreikių, plėtra. Pokyčiu siekiama užtikrinti vaikams, turintiems negalią, ir vaikams, kurie dėl savo sveikatos būklės ar raidos sutrikimų turi specialiųjų poreikių, reikalingas paslaugas, jų geresnį prieinamumą pagal šeimos gyvenamąją vietą, vaiko individualius poreikius, amžiaus tarpsnių ypatumus, tokiu būdu atskleisti negalią ar specialiųjų poreikių dėl savo sveikatos būklės ar raidos sutrikimų turinčio vaiko potencialą, mažinti jo negalios / sutrikimo poveikį vaiko raidai.</p> <p>b) Paslaugų vaikų, turinčių negalią ar dėl savo sveikatos būklės ar raidos sutrikimų turinčių specialiųjų poreikių, šeimoms plėtra. Pokyčiu siekiama padėti vaikų, turinčių negalią ar dėl savo sveikatos būklės ar raidos sutrikimų turinčių specialiųjų poreikių, šeimos nariams laiku įgyti reikiamų žinių, susijusių su vaiko negalia ar sutrikimu, lengviau spręsti kasdienio gyvenimo iššūkius, geriau derinti asmeninį gyvenimą ir vaiko, turinčio negalią, priežiūrą, kompensuoti šeimos interesus ir poreikius, tinkamai rūpintis vaiku, turinčiu negalią, ir sėkmingiau tvarkytis su šeimos situacija.</p> <p>c) Paslaugų vaikų, turinčių negalią ar dėl savo sveikatos būklės ar raidos sutrikimų turinčių specialiųjų poreikių, šeimose augantiems kitiems vaikams (broliams, seserims) plėtra. Pokyčiu siekiama mažinti vaikų, turinčių negalią ar dėl savo sveikatos būklės ar raidos sutrikimų turinčių specialiųjų poreikių, šeimose augančių kitų vaikų apleistumo riziką, užtikrinti jų poreikius, padėti šeimos</p>	2021–2027 metų Europos sąjungos (toliau – ES) fondų investicijų programos lėšos (Vaiko garantijų sistema)	2023–2029	<p>Asmenų, palankiai vertinančių bendruomeninių paslaugų, susijusių su vaiko garantijų sistema, kokybę, dalis (proc.)</p> <p>Pradinė rodiklio reikšmė – 90,8 (2020)</p> <p>Duomenų šaltinis: apklausų duomenys</p>	<p>Siekiant parengti turinį, kuris atitiktų aktualius vaiko gerovės iššūkius, organizuoti keli pasitarimai su nevyriausybinėmis organizacijomis, dirbančiomis su vaikais, turinčiais negalią ir jų šeimomis. Pasitarimų pagalba buvo siekiama nustatyti, kokių paslaugų vaikams su negalia trūksta labiausiai, kokias paslaugas tikslingiausia plėtoti. Taip pat, organizuoti keli pasitarimai su Sveikatos apsaugos ministerija, siekiant suderinti šios ministerijos rengiamos priemonės turinį ir atitinkamai, šios priemonės turinį, išvengti galimo veiklų dubliavimo. Taip pat, įvertinti kiti aktualiausi iššūkiai vaiko gerovės srityje Lietuvoje, t. y., sritys, kur vaikams labiausiai trūksta paslaugų, kokybiškos pagalbos. Priimtas sprendimas priemonės dėka apimti platesnę vaikų grupę – ne tik vaikus, turinčius negalią, bet taip pat patiriančius psichikos sveikatos sunkumus pvz., dėl patirto smurto, psichotrauminių įvykių. Suplanuotos tikslinės grupės, kurioms bus skirtos veiklos pagal šią priemonę yra:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikai, turintys negalią ir (ar) raidos sutrikimų, ir (ar) turintys specifinių poreikių dėl sveikatos būklės; • vaikai, kuriems būdingos elgesio problemos dėl patirtų psichotrauminių įvykių, šeiminiuose vaikų globos namuose globojami (rūpinami) vaikai ir vaikai, kuriems būdingas aukštos rizikos elgesys; • vaikai socializacijos centre; • vaikai, (galimai) patyrę seksualinį smurtą. <p>Šiuo metu yra rengiami projektų finansavimo sąlygų aprašai.</p> <p>Vaikų grupės, kurioms bus skirtos veiklos atitinka Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plane identifikuotas pažeidžiamas vaikų grupes.</p>	<p>Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau – SADM)</p> <p>Dalyvaujančios: Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija (toliau – SAM), Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija (toliau – ŠMSM)</p>

Eil. Nr.	Priemonė	Priemonės tikslas ir turinys (aprašymas)	Priemonės finansavimo šaltinis	Įgyvendinimo laikotarpis	Rodiklio pavadinimas, pradinis rodiklis ir duomenų šaltinis	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekti rezultatai	Įgyvendinančioji institucija, dalyvaujančios institucijos
2.	Sukurti vieno langelio principu veikiančią pagalbą neįgaliesiems asmenims ir šeimoms, auginančioms neįgalius vaikus, mechanizmą	Užtikrinti, kad asmenims, turintiems negalią ir šeimoms, kurios augina vaikus, turinčius negalią, būtų lengvai prieinama informacija apie galimybes gauti paslaugas bei pati pagalba ir paslaugos, tokiu būdu išvengiant ir pagalbos fragmentiškumo.	Valstybės biudžeto lėšos (toliau – VB)	2023–2030	Neįgaliųjų, pasinaudojusių socialinės integracijos priemonėmis, skirtomis jų socialinei atskirčiai mažinti, dalis nuo visų šių priemonių gavėjų skaičiaus (proc.) Pradinė rodiklio reikšmė – 33 (2021) Duomenų šaltinis: renkama informacija apie suteiktą paslaugų skaičių, paslaugų gavėjų skaičių, kokybinius pokyčius	2024 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo Nr. I-2044 pakeitimo įstatymas (Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymas) (toliau – ANTAP Įstatymas). ANTAP įstatymu įtvirtintas naujas negalios vertinimo modelis, kuomet negalia vertinama labiau atsižvelgiant į konkretaus žmogaus individualius poreikius, savarankiškumą ir aplinkos kliuvinius būti savarankišku. Be to, į negalios vertinimą įtraukiamas pats žmogus su negalia ir, esant poreikiui, teikiamas pagalbos koordinavimas. Sukurta „Vieno langelio principu“ veikianti pagalbos žmonėms su negalia sistema, įteisinant pagalbos koordinavimo metodą, kai asmeniui kreipiantis į Asmens su negalia teisių apsaugos agentūrą prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos dėl negalios vertinimo, tuo pačiu įvertinamas asmens pagalbos poreikis ir kartu su asmeniu sudaromas individualus asmens pagalbos planas, numatant asmeniui reikalingas pagalbos priemones ir (ar) paslaugas, ir perduodant informaciją apie nustatytą pagalbos poreikį atsakingoms institucijoms. Plano dėka įstaigos ir institucijos bus įpareigtos reaguoti ir suteikti žmogui pagalbą kiek galima greičiau ir efektyviau. Tikėtina, kad įdiegus naują modelį, kai vienoje vietoje identifikuojamas pagalbos ir paslaugų poreikis, institucijų bendradarbiavimas keičiantis duomenimis apie asmeniui su negalia nustatytą pagalbos poreikį padės koordinuotai ir kompleksiskai organizuoti ir teikti socialinės integracijos, sveikatos ir švietimo (ugdymo) paslaugas vaikams su negalia. ANTAP įstatyme taip pat įtvirtinta ankstyvosios pagalbos paslauga. Tai reiškia, kad asmenims, turintiems negalios požymių, ir jų artimiesiems, dar iki nustatant negalią bus pradėta teikti tam tikra konkrečiai negaliai atstovaujančių kompetentingų organizacijų ankstyvoji pagalba, apimanti informavimą, konsultavimą, atstovavimą, emocinę pagalbą ir kitą reikalingą pagalbą krizinėje situacijoje ir nežinioje atsidūrusiam asmeniui ir jo šeimos nariams. Tam, kad būtų galima reglamentuoti šią paslaugą, numatyta atlikti jos išbandymą, siekiant įvertinti šios ankstyvosios pagalbos paslaugos teikimo ir organizavimo perspektyvas bei kliūtis, ir tada parengti Ankstyvosios pagalbos paslaugos turinio, jos skyrimo ir organizavimo tvarką. 2024 m. ši paslauga bus išbandoma per asmenų su negalia teisėms ir interesams atstovaujančių asociacijų įgyvendinamus veiklos rėmimo projektus.	SADM
3.	Teikti medicinines reabilitacijos paslaugas vaikams, turintiems negalią	Fizinės medicinos ir reabilitacijos gydytojui skirus, teikti 20 dienų palaikomąją reabilitaciją vaikams iki 18 metų, kuriems teisės aktu nustatyta tvarka pripažintas neįgalumas dėl nervų sistemos ligų, atramos-judamojo aparato pažeidimų, ausų, nosies, gerklės, akių ligų ar kraujo ir kraujo limfomos ligų.	Privalomojo sveikatos draudimo fondo (toliau – PSDF) lėšos	2023–2030	Medicininės reabilitacijos paslaugas ataskaitiniais metais gavusių vaikų, turinčių negalią skaičius	Privalomojo sveikatos draudimo informacinės sistemos „Sveidra“ duomenimis, vaikų, gavusių PSDF biudžeto lėšomis apmokamas palaikomosios reabilitacijos paslaugas, skaičius: 2022 m. – 223 (vnt.); 2023 m. – 254 (vnt.). Pažymėtina, kad vaikai su negalia galėjo gauti ir kitų reabilitacijos paslaugų, tačiau informacinėje sistemoje paslaugos gavimas nėra susietas su požymiu, kad vaikas turi negalią, ir tik palaikomoji reabilitacija teikiama išimtinai	VLK Dalyvaujančios institucijos – pagal VLK interneto svetainėje

Eil. Nr.	Priemonė	Priemonės tikslas ir turinys (aprašymas)	Priemonės finansavimo šaltinis	Įgyvendinimo laikotarpis	Rodiklio pavadinimas, pradinis rodiklis ir duomenų šaltinis	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekti rezultatai	Įgyvendinančioji institucija, dalyvaujančios institucijos
		Šiuo metu įvairias reabilitacijos paslaugas (pvz., palaikomąją reabilitaciją, stacionarinę reabilitaciją, ambulatorinę reabilitaciją, kt.) vaikams teikia 6 sveikatos priežiūros įstaigos Lietuvoje: Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninė Kauno klinikos; Vaikų ligoninės, VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikų filialo, Vaikų reabilitacijos skyrius „Saulutė“; VšĮ Abromiškių reabilitacijos ligoninė; VšĮ Palangos vaikų reabilitacijos sanatorija „Palangos gintaras“; VšĮ Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Kauno ligoninės Vaikų ligų klinikos Vaikų reabilitacijos skyrius „Žibutė“; VšĮ Utenos ligoninė.			Pradinė rodiklio reikšmė: pagal poreikį Duomenų šaltinis: Valstybinės ligonių kasos (toliau – VLK) duomenys ataskaitiniais metais	vaikams su negalia. VLK duomenimis, visos medicininės reabilitacijos paslaugos vaikams turintiems negalia yra apmokamos iš PSDF lėšų.	paskelbtus duomenis
4.	Psichosocialinę negalią turinčių vaikų ir jų šeimos narių ar globėjų psichikos sveikatos ir emocinės gerovės stiprinimas	Užtikrinti palydimosios (pradedamos teikti kuo anksčiau arba iškart nuo vaikai ramos/psichikos ir elgesio sutrikimo diagnozės suteikimo arba neįgalumo nustatymo fakto) psichosocialinės ir (ar) psichoterapinės pagalbos, grįstos mokslu įrodymais paremtais metodais, pritaikytos pagal individualų poreikį, užtikrinant jų prieinamumą ir kokybę.	2021–2027 m. ES fondų investicijų programos lėšos (Vaiko garantijų sistema)	2023–2029	Psichosocialinę negalią turinčių vaikų šeimos narių / globėjų pasitenkinimas gautomis paslaugomis, proc. Psichosocialinę negalią turinčių vaikų ar jų šeimos narių / globėjų, gavusių paslaugas, skaičius Pradinė rodiklių reikšmė: nustatyta nebuvo Duomenų šaltinis: renkami apklausų duomenys	Pažangos priemonėje Nr. 11-001-02-10-01 „Gerinti grėsmių bei rizikos sveikatai veiksnių valdymą“ Sveikatos apsaugos ministerija suplanavo veiklą „Vaiko garantijos iniciatyvos įgyvendinimas“, kuria siekiama mažinti socialinę atskirtį tarp neįgaliųjų ir sveikųjų vaikų bei neįgaliųjų vaikų artimųjų ir sveikųjų vaikų artimųjų. Planuojami įgyvendinti projektai, kuriems bus skiriamos investicijos plėtoti psichosocialinę negalią turinčių vaikų ir jų šeimos narių ar globėjų (rūpintojų) psichikos sveikatą ir psichologinę gerovę stiprinančias paslaugas, gerinant šių paslaugų prieinamumą ir kokybę bei pritaikant pagal individualius poreikius, taip pat plėtoti vaikų sveikatai stiprinti skirtas paslaugas bei prevencines programas, tobulinti specialistų kvalifikaciją, kaip taikyti įrodymais grįstus metodus. Numatoma tikslinė grupė – psichosocialinę negalią turintys vaikai iki 18 metų ir jų šeimos nariai ar globėjai (rūpintojai). Vaiko garantijos iniciatyvos įgyvendinimui šiuo metu rengiamas projektų finansavimo sąlygų aprašas (toliau – PFSA), kuriuo vadovaujantis bus skiriamos 2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programos lėšos – tam iš viso suplanuota 14,508 mln. Eur. Preliminariai planuojama, kad siūlymas galimiems pareiškėjams teikti projekto įgyvendinimo planus bus skelbiamas 2024 m. IV ketvirtyje.	SAM, Europos socialinio fondo agentūra
5.	Prireikus pritaikyti būstą ir artimą gyvenamąją aplinką pagal individualius vaikų, turinčių negalią poreikius	Gerinti gyvenamąją aplinką atliepiant individualius vaikų su negalia poreikius.	VB	2023–2030	Vaikų su negalia, kuriems pritaikytas būstas, dalis nuo visų vaikų su negalia, kurie kreipėsi dėl būsto pritaikymo, proc. Pradinė rodiklio reikšmė – 49,5 (2021) Duomenų šaltinis: ataskaitos	2022 m. įsigaliojo būsto pritaikymo asmenims su negalia pakeitimai. Numatyta, kad asmenims su negalia pagal jų individualius poreikius gali būti pritaikomas ne tik būstas, bet ir jo aplinka. Skatinamas savarankiškas būsto pritaikymas Taip pat gali būti skiriama būsto pritaikymo išlaidų kompensacija, keičiant nepritaikytą būstą į pritaikytą ar iš dalies pritaikytą, pvz., kai parduodamas žmogui su negalia nepritaikytas būstas ir perkamas pritaikytas ar iš dalies pritaikytas. Sudarant būsto pritaikymo eilę, prioritetas teikiamas asmenims iki 18 metų, taip pat asmenims, kurie mokosi pagal formaliojo švietimo programas. 2023 m. sausio mėn. įsigaliojo būsto pritaikymo neįgaliesiems pakeitimai, kuriais numatoma, kad būstas galės būti pritaikomas didesniai daliai asmenų turinčių negalią (pvz., turintiems negalią dėl	SADM Dalyvaujančios institucijos – Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – ANTA),

Eil. Nr.	Priemonė	Priemonės tikslas ir turinys (aprašymas)	Priemonės finansavimo šaltinis	Įgyvendinimo laikotarpis	Rodiklio pavadinimas, pradinis rodiklis ir duomenų šaltinis	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekti rezultatai	Įgyvendinančioji institucija, dalyvaujančios institucijos
						<p>regėjimo sutrikimų); išplečiamas būsto pritaikymo prioritetų sąrašas (įtraukiant asmenis, kurie naudojami aktyvaus tipo vežimėliu ar vežimėliu, skirtu tetraplegikui, ar elektriniu vežimėliu); atsisakoma sąlygos, kad pakartotinas būsto pritaikymas tam pačiam asmeniui galimas tik po tam tikro laiko (pvz., ne anksčiau kaip po 10 metų) ir numatoma, kad būstas gali būti pakartotinai pritaikomas tam pačiam asmeniui, kai dėl pasikeitusios sveikatos būklės reikalingi papildomi būsto pritaikymo darbai; kai asmuo įsigijo naują būstą, kuris nuosavybės teise priklauso jam, arba asmeniui yra išnuomotas savivaldybės būstas. Taip pat, vieno būsto pritaikymui didinama maksimali valstybės biudžeto lėšų dalis nuo 155 iki 170 BSI; numatomos procedūros, skatinančios didesnę savarankiško būsto pritaikymą – savivaldybės turi teisę padengti asmens su negalia patirtas išlaidas, įsigijus reikalingų prekių ir įrangos būsto pritaikymui. Būsto pritaikymą gali organizuoti ir savivaldybė, ne tik pats žmogus savarankiškai.</p> <p>2022 m. būstas pritaikytas 40 vaikų su negalia iki 18 m. 2023 m. būstas pritaikytas 45 vaikams su negalia iki 18 m. Vaikų su negalia, kuriems pritaikytas būstas, dalis nuo visų vaikų su negalia, kurie kreipėsi dėl būsto pritaikymo, proc.: 2022 m. – 100 proc., 2023 m. – 100 proc.</p> <p>2022 m. visų būstų pritaikymui buvo panaudota 3 085,4 tūkst. eurų. 2023 m. visų būstų pritaikymui buvo panaudota 3 700,2 tūkst. eurų. Duomenys, kiek buvo panaudota lėšų vaikams su negalia būstų pritaikymui, nerenkami.</p>	savivaldybės
6.	Aprūpinti vaikus su negalia techninės pagalbos priemonėmis	Tobulinti aprūpinimo techninės pagalbos priemonėmis sistemą.	VB	2023–2030	<p>Vaikų su negalia, aprūpintų techninės pagalbos priemonėmis, dalis nuo visų prašymus dėl vaikų aprūpinimo techninės pagalbos priemonėmis pateikusių asmenų skaičiaus, proc.</p> <p>Pradinė rodiklio reikšmė – 92 (2021)</p> <p>Duomenų šaltinis: ataskaitos</p>	<p>Techninės pagalbos priemonės – tai bet koks standartinis ar nestandartinis gaminys, įrenginys, padedantis kompensuoti, sumažinti organizmo funkcijų sutrikimus, veiklos ar dalyvavimo visuomeniniame gyvenime galimybių apribojimus arba jų išvengti. Aprūpina Techninės pagalbos neįgaliesiems centras. Gali gauti vaikai, kuriems nustatyta negalia ir vaikai turintys judesio, raidos ar kitus sutrikimus, kol negalia jiems nenustatyta. Priemonių rūšys: judėjimo (įvairūs vežimėliai, stovėjimo atramos, vaikštynės), regos (laikmačiai, matymo, orientavimo, rašymo, garso perdavimo ir įrašymo įtaisai) klausos (laikmačiai, telefonai, garso perdavimo, signalizavimo sistemos). Nuo 2022 m. prie techninės pagalbos priemonių taip pat priskirtinos komunikacijos ir sensorikos priemonės (kalbiniai dialogo įtaisai, pažintinių funkcijų lavinimo programinė įranga; atminties lavinimo priemonės, laiko planavimo priemonės, nusiramavimo, saugumą užtikrinančios priemonės).</p> <p>2022 m. techninės pagalbos priemonėmis aprūpinti – 1190 vaikų. 2023 m. techninės pagalbos priemonėmis aprūpinti – 1780 vaikų. Vaikų su negalia, aprūpintų techninės pagalbos priemonėmis, dalis nuo visų prašymus dėl vaikų aprūpinimo techninės pagalbos</p>	<p>Techninės pagalbos neįgaliesiems centras prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos</p> <p>Dalyvaujančios institucijos – SADM</p>

Eil. Nr.	Priemonė	Priemonės tikslas ir turinys (aprašymas)	Priemonės finansavimo šaltinis	Įgyvendinimo laikotarpis	Rodiklio pavadinimas, pradinis rodiklis ir duomenų šaltinis	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekti rezultatai	Įgyvendinančioji institucija, dalyvaujančios institucijos
						<p>priemonėmis pateikusių asmenų skaičiaus, proc.: 2022 m. – 99,39 proc., 2023 m. – 96,06 proc.</p> <p>Nuo 2022 m. žmonės, turintys judėjimo, klausos, regos, komunikacijos ar sensorikos sutrikimų, gali sulaukti mobiliųjų komandų specialistų pagalbos Vilniaus ir Klaipėdos regionuose. 2024 m. mobilios komandos įsteigtos Kauno ir Šiaulių regionuose. Tiesiai į namus atvykę specialistai padeda apsirūpinti konkrečiam žmogui reikalingomis techninės pagalbos priemonėmis: parenka tinkamiausią, apmoko, kaip naudotis, nuolat bendradarbiauja ir palaiko ryšį su techninės pagalbos priemonių gavėju. 2022 m. mobili komanda paslaugas suteikė 51 vaikui, 2023 m. – 102 vaikams jų gyvenamojoje vietoje.</p> <p>2022 m.: 1) sudaryta galimybė visas klausos, regos techninės pagalbos priemones įsigyti patiems ir gauti šių priemonių įsigijimo išlaidų kompensacijas; 2) į aprūpinimo techninės pagalbos priemonių sąrašus įtraukta nauja sensorikos techninės pagalbos priemonių grupė. 2023 m. atnaujintas judėjimo techninės pagalbos priemonių sąrašas, sudaryta galimybė visas priemones įsigyti savarankiškai ir gauti šių priemonių įsigijimo išlaidų kompensacijas. 2020-2023 m. atsižvelgiant į rinkos pokyčius, buvo nuolat peržiūrimas techninės pagalbos priemonių sąrašas, padidintos dalies techninės pagalbos priemonių įsigijimo kompensacijos, o aprūpinimas techninėmis pagalbos priemonėmis tapo paprastesnis ir greitesnis: atsisakyta perteklinio reikalavimo tam tikroms techninės pagalbos priemonėms gydytojų išrašų, sudaryta Techninės pagalbos neįgaliesiems centrui esant poreikiui peržiūrėti medicinos dokumentus Esveikatoje, todėl asmenims nereikia teikti popierinių medicininių dokumentų.</p> <p>2022 m. asmenų aprūpinimui techninės pagalbos priemonėmis iš viso buvo skirta – 3,7 mln. eurų, 2023 m. – 4,9 mln. eurų.</p>	
7.	Užtikrinti fizinės aplinkos (viešųjų erdvių, visuomeninių pastatų, būstų), transporto, infrastruktūros, paslaugų prieinamumą žmonėms, turintiems negalią	Plėtoti kompleksinę socialinės integracijos sistemą neįgaliesiems.	VB	2023–2030	<p>Fizinės infrastruktūros prieinamumo lygmens indeksas (proc.)</p> <p>Pradinė rodiklio reikšmė – 47,04 (2021)</p> <p>Duomenų šaltinis: ataskaitos</p>	<p>2023 m. fizinės infrastruktūros prieinamumo lygmens indeksas siekė 38,92. Indeksas sumažėjo dėl pasikeitusios skaičiavimo metodikos. Rodiklį įtakojo padidėjusių būsto pritaikymo prašymų skaičius, techninės pagalbos priemonių trūkumas ir klientai, neatvykę pasiimti turimų priemonių.</p>	<p>SADM, ANTA</p> <p>Dalyvaujančios institucijos – Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija SAM, ŠMSM, Lietuvos Respublikos</p>

Eil. Nr.	Priemonė	Priemonės tikslas ir turinys (aprašymas)	Priemonės finansavimo šaltinis	Įgyvendinimo laikotarpis	Rodiklio pavadinimas, pradinis rodiklis ir duomenų šaltinis	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekti rezultatai	Įgyvendinančioji institucija, dalyvaujančios institucijos
							kultūros ministerija
8.	Užtikrinti informacinės infrastruktūros ir informacijos pritaikymą neįgalųjų poreikiams	Plėtoti kompleksinę socialinės integracijos sistemą, įskaitant informacinės infrastruktūros ir informacijos pritaikymą asmenims (vaikams), turintiems negalią, plėtoti asmenų, turinčių negalią poreikius atitinkančią aplinką visose gyvenimo srityse.	VB	2023–2030	<p>Informacijos pritaikymo neįgalųjų poreikiams indeksas (proc.)</p> <p>Pradinė rodiklio reikšmė – 11,27 (2021)</p> <p>Duomenų šaltinis: ataskaitos</p>	<p>2022 m. informacijos pritaikymo neįgalųjų poreikiams indeksas siekė 22,58 proc., o 2023 m. – 25,33 proc. 2023 m. buvo vykdyta labai aktyvi informacijos prieinamumo viešinimo kompanija ir tai įtakojo svetainių prieinamumo rodiklių padidėjimą. Taip pat didėja viešosios informacijos priemonėse teikiamų paslaugų (titruotų laidų, laidų su gestų kalbos vertimu, audiovizualiniu įgarsinimu ir pan.) prieinamumas.</p>	SADM, ANTA Dalyvaujančios institucijos – Informacinės visuomenės plėtros komitetas, VŠĮ „Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija“, ŠMSM, Kultūros ministerija, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba
9.	Organizuoti asmeninės pagalbos teikimą pagal nustatytą poreikį	Gerinti paslaugų ir pagalbos prieinamumą įvairiapusių raišos sutrikimą turintiems vaikams.	VB	2023–2030	<p>Vaikų su negalia, kuriems suteiktos asmeninio asistento paslaugos, dalis nuo visų asmenų, gavusių asmeninio asistento paslaugas skaičiaus (proc.)</p> <p>Pradinė rodiklio reikšmė – 4,4 (2021)</p> <p>Duomenų šaltinis: ataskaitos</p>	<p>2022 m. asmenine pagalba pasinaudojo 1650 asmenų, iš jų 79 vaikai (29 vaikai – 0-9 metų; 50 vaikų – 10-17 metų).</p> <p>2023 m. asmenine pagalba pasinaudojo 1975 asmenys, iš jų 103 vaikai (38 vaikai – 0-9 metų; 65 vaikai – 10-17 metų).</p> <p>Papildomai, vykdoma ir kita priemonė – teikiamos socialinės rehabilitacijos asmenims su negalia paslaugos. 2023 m. paslaugą gavo 475 vaikai su negalia. Paslauga teikiama savivaldybėse. Ją teikia socialinių paslaugų įstaigos akreditavusios minėtą paslaugą savivaldybėse.</p> <p>Paslaugos esmė yra padėti atkurti ar palaikyti asmenų su negalia socialinius, savarankiško gyvenimo įgūdžius, didinti jų užimtumą, galimybes savarankiškai dalyvauti bendruomenės gyvenime ir darbo rinkoje. Paslaugos turinys orientuotas į kompleksiskai pagal negalios pobūdį, sunkumą ir specifiką teikiamas socialinių, savarankiško gyvenimo, mokymosi, darbinių įgūdžių ugdymo, palaikymo ar atkūrimo paslaugas. Paslaugą sudaro 2 pagrindinės paslaugos: 1) socialinių ir (ar) kasdinių savarankiško gyvenimo įgūdžių, gebėjimų ugdymas ir (ar) palaikymas, ir (ar) atkūrimas, suteikiant bendrąsias žinias ir praktiškai mokant spręsti dėl negalios buityje ir (ar) aplinkoje kylančias problemas; 2) mokymosi, užimtumo ir (ar) darbinių įgūdžių ugdymas, atkūrimas ir (ar) stiprinimas, padedant pasirengti dalyvauti darbo rinkoje ir (ar) įsidarbinti, ir (ar) išsilaikyti darbo vietoje ar dalyvauti užimtumo veikloje.</p> <p>Taip pat, atsižvelgiant į asmens poreikį gali būti teikiamos ir šios papildomos paslaugos: palydėjimas ir (ar) transporto organizavimas,</p>	ANTA

Eil. Nr.	Priemonė	Priemonės tikslas ir turinys (aprašymas)	Priemonės finansavimo šaltinis	Įgyvendinimo laikotarpis	Rodiklio pavadinimas, pradinis rodiklis ir duomenų šaltinis	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekti rezultatai	Įgyvendinančioji institucija, dalyvaujančios institucijos
						aktyvaus judėjimo ir sveikos gyvensenos įgūdžių ugdymas, saviraiškos įgūdžių ir meninių gebėjimų lavinimas ir (ar) palaikymas, individuali ir (ar) grupinė emocinė-psichologinė pagalba, savitarpio paramos grupės.	
10.	Tikslinių kompensacijų mokėjimas specialiųjų poreikių tenkinimui	Užtikrinti paramą asmenims, turintiems negalia, kuriems nustatyti specialieji nuolatinės priežiūros (pagalbos) ir specialieji nuolatinės slaugos poreikiai, apimant ir vaikus.	VB	2023–2030	Tikslinių kompensacijų gavėjų (vaikų) dalis nuo visų negalią turinčių vaikų skaičiaus (proc.) Pradinė rodiklio reikšmė – 58 (2021) Duomenų šaltinis: ataskaitos	Nustačius suaugusio žmogaus ar vaiko specialiuosius poreikius (nuo 2024 m. sausio 1 d. – individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensacijos poreikiai), gali būti skiriamos ir mokamos slaugos ar priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinės kompensacijos (nuo 2024 m. sausio 1 d. jos vadinamos individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensacijos). 2022 m. savivaldybių administracijos tikslines kompensacijas išmokėjo 11 089 vaikams su negalia. 2023 m. savivaldybių administracijos tikslines kompensacijas išmokėjo 11 760 vaikų su negalia. Vaikų su negalia, kuriems išmokėtos tikslinės kompensacijos, dalis nuo visų vaikų su negalia skaičiaus, proc.: 2022 m. – 69,17 proc., 2023 m. – 69,35 proc.	Savivaldybės
Globojami (rūpinami) vaikai							
11.	Globos (rūpybos) išmokos padidinimas	Padidinti ir pagal amžių ir poreikius diferencijuoti globojamiems (rūpinamiems) vaikams mokamą globos (rūpybos) išmoką, siekiant užtikrinti be tėvų globos likusių vaikų būtinuosius poreikius maistui, aprangai, sveikatos priežiūrai, formaliam ir neformaliai ugdymui, poilsiui ir kt. Vaikui, kuriam globa (rūpyba) nustatyta šeimoje, šeimynoje, globos centre ar vaikų globos institucijoje, jo globos (rūpybos) laikotarpiu skiriama ir mokama globos (rūpybos) išmoka: 1) vaikui iki 6 m. – 5,2 bazinės socialinės išmokos dydžio išmoka per mėnesį; 2) vaikui nuo 6 iki 12 m. – 6 bazinių socialinių išmokų dydžio išmoka per mėnesį; 3) vaikui nuo 12 iki 18 m. arba iki nepilnametis pripažįstamas emancipuotu ar sudaro santuoką – 6,5 bazinės socialinės išmokos dydžio išmoka per mėnesį; 4) vaikui, kuriam nustatytas neįgalumo lygis, neatsižvelgiant į jo amžių, – 6,5 bazinės socialinės išmokos dydžio išmoka per mėnesį.	VB	2023–2030	Globos (rūpybos) išmokos vidutinis dydis Pradinė rodiklio reikšmė – 160 Eur (2021) Duomenų šaltinis: savivaldybių statistinės ataskaitos ir Socialinės paramos šeimai informacinė sistema (toliau – SPIS)	Priemonė įgyvendinta pilna apimtimi. Nuo 2022 m. sausio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo pakeitimai, kuriais padidintas ir diferencijuotas globos (rūpybos) išmokos dydis pagal vaiko amžių ir poreikius (t. y., skirtingas išmokos dydis mokamas vaikams iki 6 metų, nuo 6 iki 12 metų, nuo 12 iki 18 metų bei tais atvejais, kai vaikas turi negalią). Anksčiau visiems šios išmokos buvo vienodos, nepriklausomai nuo globojamo (rūpinamo) vaiko amžiaus, tačiau tokia situacija neatliepė tikrųjų globojamų (rūpinamų) vaikų poreikių, kurie ženkliai auga, augant vaikui. Padidintas bei pratęstas globos (rūpybos) išmokos tikslinio priedo mokėjimas buvusiam globėjui (rūpintojui) – šeimai, šeimynai, globos centrui, jeigu pasibaigus vaiko globai (rūpybai) dėl pilnametystės, emancipacijos ar santuokos sudarymo asmuo lieka gyventi ir yra išlaikomas (nemokamai gauna nakvynę, maistą ir kitas paslaugas) šeimoje, šeimynoje ar globos centre, kuriuose iki pilnametystės, emancipacijos ar santuokos sudarymo jam buvo nustatyta globa (rūpyba), ir mokosi pagal bendrojo ugdymo programą (įskaitant asmenis, kurių mokymą pagal bendrojo ugdymo programą ir pagal bendrojo ugdymo programą kartu su profesinio mokymo programa vykdo profesinio mokymo teikėjai, iki šio asmenys baigs bendrojo ugdymo programą, taip pat akademinių atostogų, profesinio mokymo teikėjų suteiktų dėl ligos, nėštumo ar vaiko priežiūros, laikotarpį), bet ne ilgiau, iki jam sukaks 23 metai, įskaitant atvejus, kai asmuo išlaikomas (nemokamai gauna nakvynę, maistą ir kitas paslaugas) ir bendrojo ugdymo mokyklos, profesinio mokymo teikėjo bendrabutyje ar vaikų socializacijos centre.	SADM

Eil. Nr.	Priemonė	Priemonės tikslas ir turinys (aprašymas)	Priemonės finansavimo šaltinis	Įgyvendinimo laikotarpis	Rodiklio pavadinimas, pradinis rodiklis ir duomenų šaltinis	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekti rezultatai	Įgyvendinančioji institucija, dalyvaujančios institucijos
						<p>Šiai dienai globos (rūpybos) išmokų dydis siekia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikams iki 6 metų – 286 eurai • vaikams nuo 6 iki 12 metų – 330 eurų • vaikams nuo 12 iki 18 metų – 357,50 eurų • vaikams su negalia, nepriklausomai nuo jų amžiaus, bei buvusiems globotiniams (rūpintiniams) iki 24 metų, kurie mokosi ar studijuoja – 357,50 eurų. <p>Globos (rūpybos) išmokos tikslinis priedas padidintas iki 220 eurų.</p>	
12.	Profesionalios globos plėtros užtikrinimas	<p>2022-2023 m. planuojama parengti reikalingus teisės aktų pakeitimus, skirtus įtvirtinti nuolatinius globotojus, kurie globotų (rūpintų) tam tikras vaikų grupes, priskirtinas prie labiausiai pažeidžiamų vaikų grupių (pvz., vaikai, turintys negalią, vaikai su aukštos rizikos elgesiu ir pan.). Išsamus priemonės aprašymas bus patikslintas, įvertinus kitų reikalingų atlikti veikslių turinį.</p>	Planuojama, kad atnaujinant Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje planą, bus atnaujintas šios priemonės aprašymas bei numatyti rodikliai, skirti matuoti priemonės įgyvendinimo eigą. Nepaisant to, kad pradiniam Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plane šios priemonės turinys nebuvo tiksliai suplanuotas, tačiau buvo nuosekliai dirbama su profesionalios globos modelio plėtra Lietuvoje, siekiant toliau stiprinti vaiko globos sistemos kokybę.	Buvo įvertinta tai, kad kai kurioms vaikų grupėms yra didesnė rizika iš budinčių globotojų šeimų ar bendrai, iš laikinosios globos (rūpybos) toliau keliauti į institucinę globą – tai yra, vaikams, turintiems negalią (ypač sunkią negalią), vaikams, turintiems didelių elgesio iššūkių, didelėms brolių/seserų grupėms, vaikams, kurie turi ankstesnę nesėkmingą įvaikinimo ar globos (rūpybos) patirtį (kai vaikai jau buvo gražinti pvz., iš globėjų (rūpintojų) šeimos atgal į instituciją) ir vaikams, vyresniems nei 10 metų yra didesnė rizika, kad nuolatinė globa (rūpyba) jiems bus nustatyta šeiminiuose namuose. Nepaisant to, kad šeiminiuose namuose vaikų globa (rūpyba) turi būti organizuojama pagal šeimai artimą modelį, visgi, tai nėra šeimos aplinka. Todėl buvo nuspręsta toliau plėtoti profesionalios globos modelį Lietuvoje, siekiant užtikrinti, kad kuo daugiau vaikų, netekusių tėvų globos, galėtų augti šeimai artimoje aplinkoje. Šiuo tikslu buvo parengti Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo pakeitimai, dėka kurių nuo 2024 m. liepos 1 d. Lietuvoje pradėjo veikti nuolatinio globotojo institutas. Nuolatiniai globotojai nuolatinėje globoje (rūpyboje) rūpinsis vaikais, kuriems reikia daugiau dėmesio, laiko, pagalbos – tai vaikai, turintys nesėkmingą globos ar įvaikinimo patirtį, sunkiai išgydomų ar nepagydomų raidos ar psichikos sutrikimų, turintys daugiau nei tris brolius ar seseris, vaikai, vyresni nei 10 metų amžiaus, nepilnamečiai su gimusiais kūdikiais.		<p>SADM</p> <p>Dalyvaujančios institucijos – Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – VVTAIT)</p>	
13.	Plėtoti ir stiprinti globos centrų veiklą, plėtoti palydimąją paslaugą jauniems žmonėms, pradedantiems savarankišką gyvenimą	<p>Pagal šią priemonę bus vykdomas paslaugų, skatinančių ir efektyviai palaikančių globą (rūpybą) šeimos aplinkoje, vystymas, siekiant kad kuo daugiau vaikų ir jaunų žmonių būtų globojami (rūpinami) šeimos aplinkoje, išvengiant institucionalizacijos ir antrinių žalų vaiko vystymuisi ir adaptacijai visuomenėje. Mokslinių tyrimų rezultatai, užsienio šalių ir Lietuvos patirtys rodo, jog vaikai iš šeimų, patiriančių socialinę riziką, ilgalaikių krizių, patyrę įvairaus rūšių smurtą ir emocinę deprivaciją, nesaugiai prisirišę, turės elgesio ir emocijų ypatumų, kuriuos norint pakeisti į adaptyvų elgesį, globėjams (rūpintojams) reikalingos specifinės žinios, kompetencijos, specializuoti mokymai, supervizijos, intervizijos, specializuotas atvejų koordinavimas – numatoma teisės aktuose imperatyviai numatyti globėjams keliamus asmeninio ugdymosi reikalavimus. Manytina, kad globos centrų stiprinimo priemonė gali prisidėti ir prie užtikrinimo, kad vaikai bus laikinai apgyvendinami, globojami (rūpinami) šeimoje ir kad bus užkirstas kelias vaikų globos (rūpybos) šeimoje nutrūkimui, taip pat įvertinus</p>	2021–2027 metų ES fondų investicijų programos lėšos	2023-2029	<p>Palydimąsias paslaugas gavusių jaunuolių dalis nuo visų globos sistemą paliekančių jaunuolių, proc.</p> <p>Pradinė rodiklio reikšmė – 8 (2020)</p> <p>Budinčių globotojų prižiūrimum vaikų dalis nuo visų globojamų vaikų, proc.</p> <p>Pradinė rodiklio reikšmė – 4 (2020)</p> <p>Institucinės globos pertvarkos tikslinių</p>	<p>Globos centrų darbuotojų skaičius per ketverius paskutinius metus padidėjo beveik du kartus, nuo 2019 m. iki 2023 m. pabaigos globos centruose dirbančių specialistų (globos koordinatorių, psichologų, VVTAIT atestuotų asmenų) skaičius padidėjo beveik du kartus – nuo 205 iki 407. 2023 m. pabaigos duomenimis, globos centruose dirbantys globos koordinatoriai koordinavo 5263 atvejus.</p> <p>Globos centrų specialistai teikia paslaugas asmenims, norintiems tapti vaiko globėju (rūpintoju), šeimynos dalyviu, budinčiu globotoju ar įvaikinti vaiką, prižiūrimam, globojamam (rūpinamam) ar įvaikintam vaikui, budinčiam globotojui, globėjui (rūpintojui), šeimynos dalyviui, įtėviui ir (arba) kartu su jais gyvenantiems asmenims. Atsižvelgiant į globos centrų informacinėje mainų sistemoje pateiktus duomenis, nustatyta, kad suteiktų paslaugų globojamiems (rūpinamiems), įvaikintiems vaikams skaičius kasmet didėja, o per 2023 m. padidėjo 15 proc. (2020 m. suteiktų paslaugų skaičius siekė – 62 860, 2021 m. – 67 066, 2022 m. – 85 908, 2023 m. - 99149). Svarbu paminėti, kad nuo 2019 m. sparčiai didėja globos centruose organizuojamų savitarpio pagalbos grupių skaičius (per 2019 m. organizuotos 293 grupės, per 2020 m. – 363, per 2021 m. – 590, per 2022 m. – 775 grupės, 2023 m. – 771 grupė).</p>	<p>SADM</p> <p>Dalyvaujančios institucijos – savivaldybės</p>

Eil. Nr.	Priemonė	Priemonės tikslas ir turinys (aprašymas)	Priemonės finansavimo šaltinis	Įgyvendinimo laikotarpis	Rodiklio pavadinimas, pradinis rodiklis ir duomenų šaltinis	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekti rezultatai	Įgyvendinančioji institucija, dalyvaujančios institucijos
		<p>budinčių globotojų, globėjų (rūpintojų) ir kartu gyvenančių jų šeimos narių, individualius poreikius, kylančius dėl budinčio globotojo, globėjo (rūpintojo) veiklos, bus suteiktos juos atliepančios paslaugos. Numatomi problemų sprendiniai: specialistų kompetencijos kėlimas, finansavimo didinimo skatinimas per savivaldybes ir valstybiniu lygmeniu, tinklaveikla, visuomenės švietimas ir viešieji ryšiai. Taip pat, bus plėtojamos palydimosios paslaugos, siekiant užtikrinti reikiamos pagalbos teikimą jauniems žmonėms, kuriems buvo nustatyta institucinė socialinė globa, kad jie taptų savarankiški ir atsakingi Lietuvos Respublikos piliečiai, kurie gebėtų kurti pozityvų prieraišumo ryšį, kurti savo šeimas ir tinkamai auginti vaikus.</p>			<p>grupių asmenų, palankiai vertinančių gaunamų paslaugų kokybę, dalis, proc.</p> <p>Pradinė rodiklio reikšmė – 90,8 (2020)</p> <p>Prižiūrimų, globojamų (rūpinamų) vaikų, gavusių globos centro paslaugas, skaičius</p> <p>Pradinė rodiklio reikšmė – 4800 (2022)</p> <p>Duomenų šaltinis: SPIS, savivaldybių teikiamos ataskaitos, apklausų duomenys</p>	<p>2023 m. pabaigos duomenimis, buvo 267 aktyvių tarpusavio bendradarbiavimo ir paslaugų teikimo sutarčių, sudarytų tarp globos centrų ir budinčių globotojų (2022 m. – 231, 2021 m. – 219, 2020 m. – 204, 2019 m. – 201 sutartis). Tai rodo, kad nuo 2019 m. budinčių globotojų skaičius kasmet auga: nuo 2019 m. iki 2023 m. pabaigos šis skaičius padidėjo šiek tiek daugiau nei dvigubai, t. y. 115 proc. 2023 m. pabaigoje globos centre budinčių globotojų šeimose globa (rūpyba) buvo nustatyta 281 vaikui (2022 m. – 244).</p> <p>Įgyvendinant priemonės Nr. 09-004-02-05-02 „Plėtoti įrodymais pagrįstas programas ir trūkstamas specializuotas paslaugas, skirtas šeimoms, vaikams ir jauniems žmonėms“, veiklą „Paslaugų, skatinančių ir efektyviai palaikančių globą (rūpybą) šeimos aplinkoje, vystymas“ siekiama, kad kuo daugiau vaikų ir jaunų žmonių būtų globojami (rūpinami) šeimos aplinkoje, išvengiant institucionalizacijos ir antrinių žaizdų vaiko vystymuisi ir adaptacijai visuomenėje. Nuo 2023 m. liepos mėn. VVTAJT kartu su partneriais įgyvendina projektą „Paslaugų, skatinančių ir efektyviai palaikančių globą šeimos aplinkoje, vystymas“. Projekto vertė 15,046 mln. eurų (11,906 mln. eurų ESF+ lėšų, 3,140 mln. Eurų bendrojo finansavimo lėšų). 2023 m. buvo įgyvendintos globėjų pritraukimo ir paieškos dirbtuvės regionuose, projekto partnerių susitikimas, straipsnių publikacijos vaikų globos tema, globėjų šeimų nuotraukų parodos, organizuoti nuolatiniai metodiniai susitikimai su globos centrais, įgyvendinti nuolatinio globotojo instituto vystymo procesai ir t.t. Projekto veikloms įgyvendinti 2023 m. panaudota 1,8 mln. eurų.</p> <p>2022 m. Socialinių paslaugų kataloge atsirado nauja paslauga – palydėjimo paslauga jaunuoliams (apibrėžta kaip atskira socialinės priežiūros paslauga), kurios tikslas padėti jaunuoliui prisitaikyti prie socialinės aplinkos, ugdyti jo gebėjimus spręsti kylančias socialines ir kitas problemas, t. y. palengvinti jaunuolio socialinę integraciją bendruomenėje. Siekiant formuoti vienodą visose savivaldybėse palydėjimo paslaugos teikimo ir organizavimo praktiką, 2022 m. socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtintos Palydėjimo paslaugos jaunuoliams organizavimo ir teikimo rekomendacijos. Planuojama ir šių paslaugų plėtra – t. y., bus įgyvendinama veikla „Palydėjimo paslaugų jauniems žmonėms, besiruošiantiems palikti ar neseniai palikusiems socialinės globos įstaigas, vystymas“ (planuojama pradžia – 2024 m.). Projektui įgyvendinti skiriama lėšų suma – iki 5,5 mln. eurų (iš jų: 4,4 mln. eurų ES lėšos, 1,1 mln. eurų – bendrojo finansavimo lėšos iš valstybės biudžeto).</p>	
Vaikai, pasižymintys aukštos rizikos elgesiu (turintys elgesio problemų)							
14.	Vykdėti Ankstyvosios	Tikslas – mažinti alkoholio ir narkotikų vartojimą bei suteikti ankstyvosios intervencijos paslaugas 14-21	Finansuojama iš VB	2023-2030	14–21 m. jaunų asmenų, baigusių	2022 m. Ankstyvosios intervencijos programa (toliau – AI Programa) buvo įgyvendinama 44 iš 60 savivaldybių. Lyginant su 2021 m.	NTAKD

Eil. Nr.	Priemonė	Priemonės tikslas ir turinys (aprašymas)	Priemonės finansavimo šaltinis	Įgyvendinimo laikotarpis	Rodiklio pavadinimas, pradinis rodiklis ir duomenų šaltinis	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekti rezultatai	Įgyvendinančioji institucija, dalyvaujančios institucijos
	intervencijos programą	metų jauniems asmenims. Ši programa, yra viena iš pagalbos priemonių jauniems asmenims, eksperimentuojantiems ar nereguliariai vartojantiems alkoholį ir / ar narkotikus (išskyrus tabaką).	specialiosios tikslinės dotacijos savivaldybių biudžetams valstybinėms visuomenės sveikatos priežiūros funkcijoms vykdyti		Ankstyvosios intervencijos programos užsiėmimus, dalis nuo visų, pradėjusių lankyti užsiėmimus, skaičiaus (proc.) Pradinė rodiklio reikšmė – <i>nustatyta nebuvo</i> Duomenų šaltinis: Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas (toliau – NTAKD)	pastebimos teigiamos tendencijos – AI programos įgyvendinime dalyvavo 3 savivaldybėmis daugiau nei prieš metus. 2022 m. AI programos užsiėmimus pradėjo lankyti 657 jaunuoliai, iš jų 539 (82 proc.) sėkmingai baigė programą ir gavo tai patvirtinantį pažymėjimą. Dalyvaujančių AI programoje ir ją baigusių jaunuolių skaičius didėja. 2023 m. AI programa buvo įgyvendinama 52 iš 60 savivaldybių. Lyginant su 2022 m. pastebimos teigiamos tendencijos – AI programos įgyvendinime dalyvavo 8 savivaldybėmis daugiau nei prieš metus. AI programos užsiėmimus pradėjo lankyti 1114 jaunuolių iš kurių 1037 (93 proc.) sėkmingai baigė programą. Dalyvaujančių AI programoje ir ją baigusių skaičius ženkliai didėja. 2023 m. AI programą pradėjusių ir sėkmingai baigusių jaunuolių skaičius yra didžiausias nuo šios programos vykdymo pradžios.	Dalyvaujančios institucijos – SAM, Higienos institutas, visuomenės sveikatos biurai
15.	Užtikrinti Multidimensinės šeimos terapijos programos tvarumą	2020 m. buvo pradėta diegti Multidimensinę šeimos terapijos programa (toliau – MDFT programa), kaip viena iš galimybių spręsti nepakankamą kokybiškos pagalbos vaikams ir jauniems žmonėms, kuriems būdingos elgesio problemos, prieinamumą ir pasiūlą. MDFT programa – tai įrodymais grįsta, į šeimą orientuota, struktūruota programa, sukurta Jungtinėse Amerikos Valstijose, per pastarąjį dešimtmetį pradėta taikyti ir Europoje. Ji svarbi tuo, jog dirbama ne tik su vaiku ar jaunu žmogumi, bet ir jo artima aplinka, kuri turi reikšmingą poveikį vaiko ar jauno žmogaus elgesiui. Lietuvoje MDFT programa taikoma darbe su 11-17 metų vaikais ir jaunais žmonėmis. Jos pagalba siekiama visiškai pakeisti ar bent sumažinti probleminį elgesį, spręsti susijusias šeimos problemas, pagerinti vaiko ar jauno žmogaus gyvenimą šeimoje, mokykloje ar darbe bei kaimynystėje ir skatinti vaiko ar jauno žmogaus amžiui tinkančius laisvalaikio leidimo užsiėmimus ir sveikus santykius su bendraamžiais. Sukurtos 3 MDFT komandos, kurios veikia Vilniaus, Kauno, Klaipėdos savivaldybėse, tačiau kadangi paslauga yra mobili, taip pat yra teikiamos paslaugos vaikams ir šeimoms, gyvenančioms 100 km aplink nurodytas savivaldybes.	VB	2023-2030	MDFT programos paslaugas gavusių vaikų skaičius Pradinė rodiklio reikšmė – 56 (2021-2022) Duomenų šaltinis: MDFT komandų pateikta informacija	MDFT programa yra viena iš svarbiausių ir kokybiškiausių paslaugų Lietuvoje, skirtų vaikams ir jauniems žmonėms, kuriems būdingos kompleksinės elgesio problemos. Šiuo metu Lietuvoje ir toliau veikia 3 MDFT komandos – Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos savivaldybėse, o kadangi MDFT programos paslauga yra mobili, ji taip pat yra prieinama vaikams ir šeimoms, gyvenančioms apie 100 km spinduliu aplink nurodytas savivaldybes. Tai yra, iš viso, MDFT programa prieinama vaikams ir šeimoms 41 iš 60 Lietuvos savivaldybių. Kiekvienoje komandoje veikia 2 koordinatoriai ir 5-6 specialistai (iš viso trijose MDFT komandose šiuo metu yra 6 koordinatoriai ir 17 specialistų). Vienas specialistas dirba su 4-5 atvejais, jei atvejai ypač sudėtingi – gali dirbti ir su mažiau. Darbas su vienu atveju vidutiniškai trunka apie 4-6 mėnesius, tačiau gali trukti ir ilgiau, jei atvejis ypač sudėtingas. Pagal MDFT programą, specialistai su jaunuoliais ir jų šeimomis dirba jų artimoje aplinkoje, tai yra patys važiuoja į namus, mokyklą ar kitą aplinką. Tokiu būdu mažinamas paauglio ir jo šeimos pasipriešinimas pagalbai, sudaromos sąlygos vaikui ir šeimai jaustis patogiai, saugiai, užtikrintai, ko kartais trūksta, kai asmuo pats turi atvykti pas specialistą. Dirbant su šeima natūralioje jos aplinkoje, galima efektyviau nustatyti priežastis, dėl ko kyla vaiko/paauglio elgesio problemos. Taip pat šeimai savo aplinkoje lengviau išbandyti naujus įgūdžius ir elgesio modelius, labiau tikėtina, kad jie bus taikomi toliau. Nuo 2020 m. vasario iki 2023 m. gruodžio pabaigos MDFT programa Lietuvoje buvo plėtojama VVTAIT, pagal 2014–2021 m. Europos ekonominės erdvės finansinio mechanizmo „Sveikatos“ programos lėšomis finansuojamą projektą Nr. LT-03-1-SADM-TF-001 „Multidimensinis požiūris į vaikų ir jaunimo elgesio problemas.	SADM Dalyvaujančios institucijos – VVTAIT, SPPD

Eil. Nr.	Priemonė	Priemonės tikslas ir turinys (aprašymas)	Priemonės finansavimo šaltinis	Įgyvendinimo laikotarpis	Rodiklio pavadinimas, pradinis rodiklis ir duomenų šaltinis	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekti rezultatai	Įgyvendinančioji institucija, dalyvaujančios institucijos
						<p>Pasibaigus projektui, nuo 2024 m. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija užtikrina MDFT programos tęstinumą skirdama finansavimą iš valstybės biudžeto. Šiam tikslui buvo organizuotas nevyriausybinių organizacijų projekto, skirto Multidimensinės šeimos terapijos programos įgyvendinimo Lietuvoje tęstinumui užtikrinti, atrankos 2024-2025 metais konkursas. Įvykdžius konkursą, MDFT programos vykdymas perduotas SOS vaikų kaimų Lietuvoje draugijai.</p> <p>2024 m. MDFT programos vykdymui iš valstybės biudžeto skirta 775 tūkst. eurų, ir metų eigoje papildomai skirta dar 100 tūkst. eurų.</p> <p>2021 m. liepos – 2023 m. gruodžio mėn. darbas buvo vykdomas su 225 atvejais, iš kurių sėkmės atvejai – 118 (Vilniaus regione - 27, Kauno regione – 46, Klaipėdos regione – 45).</p> <p>2024 m. sausio – rugsėjo mėn. darbas buvo vykdomas su 201 atveju, iš kurių sėkmės atvejai – 81 (Vilniaus regione - 32, Kauno regione – 21, Klaipėdos regione – 28).</p>	
16.	Plėtoti nepilnamečių nuteistųjų neigiamas pasekmes prognozuojančių sunkumų ir stiprybių vertinimo galimybes	Sukurti elektroninį rizikos ir atsako į intervencijas artimiausioje ateityje vertinimo: paauglių versijos (START:AV) instrumentą.	2014-2021 m. Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų lėšomis finansuojamos programos „Teisingumas ir vidaus reikalai“ tiesioginio finansavimo projekto „Lietuvos bausmių vykdymo sistemos kokybės gerinimas“ lėšos	2023-2024	<p>Sukurtas ir įdiegtas rizikos vertinimo metodikos START:AV elektroninis įrankis</p> <p>Pradinė rodiklio reikšmė– 0 (2023)</p> <p>Duomenų šaltinis: Centrinei projektų valdymo agentūrai bus pateikiama tiekėjo rengta ir Lietuvos kalėjimų tarnybos atstovo pasirašyta Mokymų etapo ir Bandomosios eksploatacijos galutinė paslaugų teikimo ataskaita</p>	<p>Ataskaitiniu laikotarpiu vykdomi užbaigiamieji darbai eSTART įrankio kūrimo ir testavimo etape. 2024 m. vasario 8-9 dienomis yra suplanuoti įrankio naudotojų ir administratorių mokymai. Pasibaigus numatytų mokymų etapui, įrankis bus įdiegtas Lietuvos kalėjimų tarnybos serveriuose ir jo kūrimo darbai bus užbaigti.</p>	<p>Lietuvos kalėjimų tarnyba</p> <p>Dalyvaujančios institucijos – Lietuvos probacijos tarnyba</p>

Vaikai, patiriantys socialinę riziką (iš šeimų, gyvenančių nepalankiomis sąlygomis)							
17.	Parama mokinio reikmenims įsigyti	Šios priemonės tikslas – užtikrinti finansinę paramą nepasiturinčioms šeimoms, auginančioms mokyklinio amžiaus vaikus, prasidedant mokslo metams. Mokiniai turi teisę į paramą mokinio reikmenims įsigyti, jeigu vidutinės pajamos vienam iš bendrai gyvenančių asmenų ar vienam gyvenančiam asmeniui per mėnesį yra mažesnės kaip 1,5 valstybės remiamų pajamų dydžio.	VB	2023–2030 (tęstinė priemonė)	Paramos mokinio reikmenims įsigyti dydis Pradinė rodiklio reikšmė – 80 Eur (2021) Duomenų šaltinis: savivaldybių statistinės ataskaitos ir SPIS	2022 m. prasidedant naujiems mokslo metams, parama mokinio reikmenims įsigyti suteikta 50,12 tūkst. mokinių (~13,5 proc. mokinių, kurie mokosi pagal bendrojo ugdymo ar priešmokyklinio ugdymo programas). Paramos mokinio reikmenims įsigyti dydis – 92 eurai. 2023 m. prasidedant naujiems mokslo metams, parama mokinio reikmenims įsigyti suteikta 48,3 tūkst. mokinių (~12,9 proc. mokinių, kurie mokosi pagal bendrojo ugdymo ar priešmokyklinio ugdymo programas). Paramos mokinio reikmenims įsigyti dydis – 98 eurai.	SADM Dalyvaujančios institucijos – ŠMSM, savivaldybės
18.	Mokinių nemokamas maitinimas, vertinant šeimos pajamas	Šios priemonės tikslas – užtikrinti šilto maisto teikimą mokiniams iš nepasiturinčių šeimų, ugdyti sveikos mitybos įpročius. Mokiniai iš nepasiturinčių šeimų turi teisę į nemokamus pietus, maitinimą mokyklų organizuojamose vasaros poilsio stovyklose, jeigu vidutinės pajamos vienam asmeniui per mėnesį yra mažesnės kaip 1,5 valstybės remiamų pajamų dydžio.	VB	2023–2030 (tęstinė priemonė)	Nemokamą maitinimą gaunančių mokinių iš nepasiturinčių šeimų dalis nuo visų mokinių Pradinė rodiklio reikšmė – 9,5 proc. (2021) Duomenų šaltinis: savivaldybių statistinės ataskaitos ir SPIS	2022 m. nemokamus pietus mokykloje vidutiniškai per mėnesį gavo apie 122,4 tūkst. mokinių (32,9 proc. visų mokinių, besimokančių pagal bendrojo ugdymo ar priešmokyklinio ugdymo programas), iš kurių 43,7 tūkst. mokinių iš nepasiturinčių šeimų (11,7 proc. nuo visų mokinių). 2022 m. unikalus nemokamo maitinimo gavėjų skaičius – 166,3 tūkst. mokinių (44,7 proc. visų mokinių). 2023 m. nemokamus pietus mokykloje vidutiniškai per mėnesį gavo apie 123,3 tūkst. mokinių (32,9 proc. visų mokinių, besimokančių pagal bendrojo ugdymo ar priešmokyklinio ugdymo programas), iš kurių 44,2 tūkst. mokinių iš nepasiturinčių šeimų (11,8 proc. nuo visų mokinių). 2023 m. unikalus nemokamo maitinimo gavėjų skaičius – 164,1 tūkst. mokinių (43,8 proc. visų mokinių).	SADM Dalyvaujančios institucijos – ŠMSM, savivaldybės
19.	Ikimokyklinio (įskaitant privalomąjį) ir priešmokyklinio ugdymo užtikrinimas socialinę atskirtį, skurdą ar socialines rizikas, dėl kurių kyla grėsmė patirti socialinę atskirtį, patiriantiems vaikams (Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimas bei tėvų (globėjų) ir ugdymo įstaigų vykdančių ikimokyklinio ir/ar priešmokyklinio ugdymo programų personalo	ES lėšomis bus padengtos vaikų, kurie yra ugdomi pagal ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo programas (įskaitant ir privalomąjį ikimokyklinį ugdymą) ir auga socialinę riziką patiriančiose šeimose, ugdymo išlaidos (įskaitant neformalųjį vaikų švietimą, ugdymo priemones, maitinimą ir transporto išlaidas), tokiu būdu maksimaliai užtikrinant ankstyvą vaiko įtrauktį į švietimo sistemą.	Bendrojo finansavimo lėšos	2023-2030	Socialinę riziką patiriančiose šeimose gyvenančių vaikų (nuo gimimo iki privalomo priešmokyklinio ugdymo), kuriems skirtas privalomas ikimokyklinis ugdymas, dalyvaujančių ikimokyklinio ugdymo programose, skaičius Pradinė rodiklio reikšmė – 413 (2021-09-01) Vaikų, augančių socialinės rizikos šeimose, kurie yra ugdomi pagal	Per ataskaitinį laikotarpį patvirtintas pažangos priemonės Nr. 12-003-03-01-04 „Užtikrinti visiems prieinamą ankstyvą ugdymą“ aprašas (toliau – Ankstyvojo ugdymo aprašas). Įgyvendinant pagal šią priemonę numatytą veiklą „Ikimokyklinio (įskaitant privalomąjį) ir priešmokyklinio ugdymo užtikrinimas socialinę atskirtį, skurdą ar socialines rizikas, dėl kurių kyla grėsmė patirti socialinę atskirtį, patiriantiems vaikams“, bus kompensuojami socialinę riziką patiriančių šeimų vaikų, kurie ugdomi pagal ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo programas, ugdymo krepšelio, kurį sudaro individualių ugdymo priemonių įsigijimo išlaidos, pavėžėjimo (vežiojimo) ir lydinčio asmens darbo užmokesčio išlaidos, kultūros ir neformaliojo vaikų švietimo veiklų išlaidos, papildomos mokymo lėšos ugdymui ir švietimo pagalbai (ugdymo lėšos), maitinimo išlaidos, savivaldybių reglamentuoto vaikų išlaikymo mokesčio išlaidos, kurios patiriamos viso vaikų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo laikotarpiu. 2023 m. spalio 17 d. paskelbtas kvietimas Europos socialinio fondo agentūrai (toliau – ESFA) – ŠMSM partneriui – teikti paraišką Centrinei projektų valdymo agentūrai (toliau – CPVA) Nr. 10-013-P „Vaiko garantijos iniciatyvos įgyvendinimas“. ESFA projekto įgyvendinimo planą (toliau – PĮP) CVPA pateikti turi iki 2024-02-29.	ŠMSM Dalyvaujančios institucijos – SADM, savivaldybės

	neformalus švietimas)				<p>ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo programos ne trumpiau kaip 6 mėn., dalis (proc.)</p> <p>Pradinė rodiklio reikšmė– 512 (2022-01-20)</p> <p>Duomenų šaltinis: SPIS, ŠVIS</p>	<p>2023 m. lapkričio–gruodžio mėn. ESFA atliko galimų projekto partnerių, t. y. savivaldybių bei ŠMSM pavaldžių švietimo įstaigų, kuriose vykdomos ikimokyklinis ir (ar) priešmokyklinis ugdymo programos, apklausą. Ja buvo siekiama nustatyti tikslinės grupės, kurią sudaro vaikai, augantys socialinę riziką patiriančiose šeimose ir ugdomi pagal ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas (toliau – tikslinė grupė), vaikų skaičių, šiuos duomenis panaudojant rengiamame Vaiko garantijų projektiniame pasiūlyme bei PĮP. 2023 m. gruodžio 17 d. ŠMSM iš ESFA gavo Vaiko garantijų projektinį pasiūlymą. 2023 m. gruodžio 28 d. ŠMSM Investicijų į bendrąjį ugdymą, profesinį ir neformalųjį mokymą valdymo komiteto posėdyje svarstytas VG projektinis pasiūlymas, kuriam buvo pritarta.</p> <p>Pagal Ankstyvojo ugdymo aprašą projektui įgyvendinti skiriama iki 35 171 555 eurų.</p> <p>Projekte siekiama šių stebėsenos rodiklių:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. jaunesnių nei 18 metų vaikų skaičius – minimali siektina reikšmė Sostinės regione – 510 asmenų, Vidurio ir vakarų Lietuvos regione – 2 540 asmenų; 2. socialinės rizikos šeimose augančių vaikų, kurie yra privalomai ugdomi pagal ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo programos ne trumpiau kaip 6 mėnesius, dalis – minimali siektina reikšmė Sostinės regione – 80 proc., Vidurio ir vakarų Lietuvos regione – 80 proc. <p>Taip pat, siekiant, kad savivaldybės įtrauktų kuo daugiau vaikų, kurie gyvena socialinę riziką patiriančiose šeimose, nuo gimimo iki visiems vaikams, kuriems tais kalendoriniais metais sueina 6 metai, privalomo priešmokyklinio ugdymo, 2023 m. buvo pakeistas ir patvirtintas Vaikų, kuriems skirtas privalomas ugdymas pagal ikimokyklinio ugdymo programą, ugdymui, maitinimui ir vežiojimui skiriamų papildomų lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašo (toliau – Ugdymo aprašas) pakeitimas. Vadovaujantis šiuo Ugdymo aprašu savivaldybėms lėšos vaikams, kuriems yra skirtas privalomas ikimokyklinis ugdymas, bus perskaičiuojamos ne vieną kartą per metus kaip buvo anksčiau, o atitinkamai pagal įtrauktų vaikų į ugdymą skaičių – 9 kartus per metus. Norint užtikrinti visiems norintiems tėvams (globėjams) vaikus nuo 2 iki 4 m. ugdyti pagal ikimokyklinio ugdymo programas, vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo atitinkamomis 7 straipsnio 3 dalies nuostatomis, kuruos įsigalioja palaipsniui per 3 metus, yra įteisintas visuotinis ikimokyklinis ugdymas: nuo 2023 m. – 4 m. vaikams, nuo 2024 m. – 3 m. ir nuo 2025 m. – 2 m. vaikams. Tai reiškia, kad visi tėvai (globėjai), pareiškę norą, kad jų vaikas būtų ugdomas pagal ikimokyklinio ugdymo programą, privalo gauti vietą ugdymo įstaigoje, kuri vykdo tokią programą.</p>	
20.	Užtikrinti socialinę priežiūrą šeimoms	Paslaugos, teikiamos sunkumų patiriančiai šeimai, turinčiai vaikų (krizė, socialinių įgūdžių stoka, priklausomybės, smurtas, vaikų nepriežiūra ir pan.), siekiant ją įgalinti savarankiškai rūpintis savo vaikais ir	VB	2023–2030	Šeimų ir jose augančių vaikų, gavusių paslaugas, skaičius	Siekiant padėti šeimoms, patiriančioms sunkumų, įgalinti jas savarankiškai rūpintis bei tinkamai prižiūrėti savo vaikus, tęsiamas individualios priežiūros darbuotojų pareigybių savivaldybėse finansavimas. Individualios priežiūros darbuotojai kartu su	SADM

		tinkamai juos prižiūrėti, savarankiškai spręsti problemas, užtikrinti emocinę ir psichologinę gerovę, palaikyti glaudesnį santykį su socialine aplinka, stiprinti šeimos narių gebėjimus prižiūrėti, pozityviai auklėti ir ugdyti vaikus nuo gimimo, padėti šeimai sukurti vaikų raidai palankią aplinką ir išvengti socialinės atskirties. Šeimų, auginančių mažamečius vaikus, vaikus, turinčius negalia, šeimų, besilaukiančių vaikų, socialinės priežiūros stipinimas, siekiant iš anksto užkirsti kelią krizinėms situacijoms šiose šeimose ir mažinti socialinę vaikų atskirtį (individualios priežiūros darbuotojų teikiama pagalba šeimoms, auginančioms vaiką (-us) iki vienerių metų amžiaus arba vaiką (-us) iki trejų metų amžiaus, turintį (-čius) raidos sutrikimų).			Pradinė rodiklio reikšmė – 10 530 šeimų / 17 622 vaikai (2022) Savivaldybėse įsteigtų individualios priežiūros darbuotojų, teikiančių socialinę priežiūrą šeimoms su vaikais iki 36 mėn., pareigybių skaičius (vienetai) Pradinė rodiklio reikšmė – 101 (2022) Duomenų šaltinis: savivaldybių teikiami duomenys	socialiniais darbuotojais ugdo tėvų atsakingos tėvystės įgūdžius ir teikia praktinę pagalbą auginant vaikus iki 2 metų amžiaus arba vaikus su negalia iki 3 metų amžiaus. Šią paslaugą gali gauti socialinę riziką patiriančios šeimos, šeimos, kuriose auga vaikai su negalia arba asmenų su negalia šeimos, auginančios vaikus. Tokiu būdu siekiama užkirsti kelią smurtui prieš vaikus šeimoje, krizinėms situacijoms šeimoje, kt., ir siekti įgalinti šeimą savarankiškai rūpintis savo vaikais, sėkmingai spręsti kylančias problemas. 2023 m. buvo įsteigtos 161,75 individualios priežiūros darbuotojų pareigybės, t. y., 56 pareigybėmis daugiau nei 2022 m. Individualios priežiūros darbuotojų darbo užmokesčiui skirta - 2.846,9 tūkst. eurų. Šeimų ir jose augančių vaikų, gavusių paslaugas, skaičius – 648.	Dalyvaujančios institucijos – savivaldybės
21.	Parama būstui išsinuomoti (nuomojant socialinį būstą)	Šios priemonės tikslas – palankesnių socialinio būsto nuomos sąlygų sudarymas tėvams, vieniems auginantiems vaikus. Savivaldybių taryboms apsisprendus, socialinis būstas tėvams, vieniems auginantiems vaikus, galėtų būti nuomojamas ne eilės tvarka.	Savivaldybės biudžeto lėšos Europos socialinis fondas	2023–2030	Asmenų (šeimų), gavusių paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti, skaičiaus padidėjimas, palyginti su 2020 m. (proc.) Pradinė rodiklio reikšmė – 0	Atsižvelgiant į tai, kad vieniši tėvai yra tarp didžiausių skurdo riziką patiriančių socialinių grupių, nuo 2022 m. sausio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo pakeitimams, tėvams, vieniems auginantiems vaikus, skiriama 30 proc. (vietoj 10 ir 20 proc.) dydžio subsidija būstui įsigyti. Be to, savivaldybės sprendimu, socialinis būstas anksčiau minėtai tikslinei grupei gali būti suteikiamas ne eilės tvarka. Nuo 2023 m. sausio 1 d. įsigaliojo Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo nuostatos, nustatančios, kad savivaldybės administracija privalo asmenims ir šeimoms, kurie laukia socialinio būsto nuomos (taip pat ir tiems, kuriems išnuomotas socialinis būstas), planuoti ir organizuoti socialines paslaugas, siekiant skatinti šių asmenų ir šeimų socialinį ir ekonominį aktyvumą ir savarankiškumą pagal jų poreikius ir galimybes. Taip pat savivaldybės administracija privalo socialinio būsto nuomos laukiantiems asmenims ir šeimoms pagal poreikį organizuoti pagalbą siekiant jiems gauti būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją. Taip pat svarbu paminėti, kad, siekiant išvengti benamystės rizikos, jeigu planuojama nutraukti socialinio būsto nuomos sutartį tam tikrais Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatyme numatytais atvejais, iki asmens ar šeimos, neturinčių nuosavybės teise kito būsto, išskeldinimo savivaldybės administracija planuoja ir organizuoja socialines paslaugas Socialinių paslaugų įstatymo ir kitų teisės aktų, reguliuojančių laikiną apgyvendinimą ar apgyvendinimą nakvynės namuose, nustatyta tvarka – padeda asmeniui ar šeimai susirasti kitas gyvenamąsias patalpas arba organizuoja pagalbą jiems	SADM Dalyvaujančios institucijos – savivaldybės

						<p>išsinuomojant būstą ir gaunant būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją, jeigu šis asmuo ar šeima negali apsirūpinti būstu savarankiškai.</p> <p>2022 m. socialinis būstas buvo suteiktas 857 asmenims (šeimoms), iš jų 29,4 proc. šeimoms, auginančioms vaikus (8 socialiniai būstai suteikti ne eilės tvarka). 2023 m. socialinis būstas buvo suteiktas 868 asmenims (šeimoms), iš jų 29,6 proc. šeimoms, auginančioms vaikus (9 socialiniai būstai suteikti ne eilės tvarka).</p> <p>Socialinio būsto fondo plėtra didžiąja dalimi finansuojama iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, taip pat iš valstybės biudžeto, savivaldybės biudžeto, savivaldybės būsto pardavimo ir kitų teisėtai gautų lėšų:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2021–2027 m. finansavimo periode socialinio būsto fondui plėsti numatoma skirti apie 79 mln. eurų ES lėšų; • socialinio būsto fondo plėtrai vykdyti savivaldybėms ne trumpiau kaip 5 metams išsinuomojant būstus rinkoje ir juos pernuomojant socialinio būsto nuomos laukiantiems asmenims (šeimoms) pagal savivaldybių pateiktą poreikį 2022–2023 m. skirta apie 1 mln. eurų; • socialinio būsto fondo plėtrai vykdyti (įskaitant rekonstrukciją ir remontą) iš savivaldybių biudžetų 2022 m. skirta 4,4 mln. eurų; • socialinio būsto fondo plėtrai vykdyti panaudojant lėšas, gautas pardavus savivaldybės būstus, 2022 m. skirta beveik 14 mln. eurų. <p>2021–2027 m. laikotarpiu suplanuotos Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijos į socialinio būsto fondo plėtrą, be kita ko, šeimoms, auginančioms tris ar daugiau vaikų. Nuomojamo būsto rinka daugelyje savivaldybių nėra pakankama gausioms šeimoms dėl per mažų ekonominės klasės būstų rinkoje. 2021–2027 m. periodu būtų siekiama, kad minėtos grupės socialinio būsto nuomos laukimo trukmė būtų ne ilgesnė kaip 3 metai. Planuojama, kad pirmieji socialinio būsto fondo plėtros projektai bus pradėti įgyvendinti 2024 m. (projektai bus įgyvendinami regioniniu principu).</p>	
22.	Parama būstui įsigyti (teikiant subsidijas valstybės iš dalies kompensuojamo būsto kredito daliai apmokėti)	<p>Šios priemonės tikslas – paramos būstui įsigyti adekvatumo nepasiturintiems gyventojams didinimas.</p> <p>Siekama padidinti subsidijų, teikiamų būsto kredito daliai apmokėti, dydžiai nuo 15 iki 30 proc. (vietoj 10 ir 20 proc.), atsižvelgiant į šeimoje auginamų vaikų skaičių ar priklausymą konkrečiai tikslinei grupei (pvz., šeima, auginanti vaiką, turintį negalią).</p>	VB	2023–2030	<p>Asmenų (šeimų), gavusių paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti, skaičiaus padidėjimas, palyginti su 2020 m. (proc.)</p> <p>Pradinė rodiklio reikšmė – 0</p>	<p>2022 m. subsidijas būstui įsigyti gavo 513 nepasiturinčių asmenų (šeimų) (iš jų 10 asmenų (šeimų) gavo papildomas subsidijas). 2023 m. subsidijas gavo 718 nepasiturinčių asmenų (šeimų). 315 asmenų (šeimų) (įskaitant tėvus, vienus auginančius vaikus, ir šeimas, auginančias tris ar daugiau vaikų) išmokėtos 30 proc. dydžio subsidijos (43,9 proc. nuo visų išmokėtų pagrindinių subsidijų), 140 jaunų šeimų, auginančių vieną vaiką, išmokėta 20 proc. subsidija (19,5 proc. nuo visų išmokėtų pagrindinių subsidijų), 93 jaunoms šeimoms, auginančioms du vaikus išmokėta 25 proc. subsidija (13 proc. nuo visų išmokėtų pagrindinių subsidijų). Taip pat 20 šeimų išmokėtos papildomos subsidijos, padidėjus šeimoje auginamų vaikų skaičiui.</p> <p>Subsidijų dydžiai paramai būstui įsigyti buvo padidinti jaunoms šeimoms, auginančioms vaikus (skiriama nuo 20 iki 30 proc. dydžio subsidija vietoj 10 proc.), ir šeimoms, auginančioms tris ar daugiau</p>	<p>SADM</p> <p>Dalyvaujančios institucijos – savivaldybės, kredito įstaigos</p>

						<p>vaikų (nevertinant suaugusių šeimos narių amžiaus) (skiriama 30 proc. dydžio subsidija vietoj 20 proc.).</p> <p>Subsidijoms nepasiturintiems asmenims (šeimoms) paramai būstui įsigyti mokėti 2022 m. panaudota 7,7 mln. eurų, 2023 m. – beveik 12 mln. eurų.</p>	
Vaikai migracijoje / migrantų kilmės / tautinių mažumų vaikai							
23.	Plėtoti tautinių mažumų vaikų ir jaunimo tautinio tapatumo puoselėjimą	Organizuoti ir palaikyti sekmadieninių mokyklų veiklą, siekiant vaikų tapatumo išsaugojimo, socialinės integracijos.	VB	2023	<p>Tautinių mažumų vaikų ir jaunimo, dalyvavusių sekmadieninių mokyklų ugdymo veiklose, skaičius</p> <p>Pradinė rodiklio reikšmė – 300 (2021)</p> <p>Duomenų šaltinis: vykdomas monitoringas parengiant veiklos ataskaitą ir įvertinant, ar numatytas rodiklis yra pasiektas</p>	<p>2022 m. veikė 43 sekmadieninės mokyklos, 2023 m. aktyviai veikė 41 sekmadieninė mokykla. Neformalaus ugdymo mokyklas lankė 16 tautybių vaikai ir jaunimas - armėnų, azerbaidžaniečių, baltarusių, estų, graikų, lavių, karaimų, lenkų, romų, rusų, totorių, turkų, uzbekų, ukrainiečių, vokiečių ir žydų.</p> <p>2021–2023 m. buvo įkurtos 5 naujos sekmadieninės mokyklos – armėnų Vilniuje, lenkų Rūdiškėse, ukrainiečių Kaune, baltarusių ir turkų Vilniuje. Baltarusių ir ukrainiečių sekmadieninės mokyklos labai išsiplėtė – tapo neformalaus ugdymo centrais su įvairiais būreliais ir klasėmis, kurie suteikia galimybę atvykusiems į Lietuvą ukrainiečių ir baltarusių vaikams lengviau integruotis Lietuvoje.</p> <p>Mokinių skaičius 2021–2022 m. kito nežymiai, tačiau 2023 m., atvykus žmonėms iš Baltarusijos ir Ukrainos, mokinių skaičius ženkliai išaugo. Pvz., I. Luckevičiaus baltarusių muziejaus sekmadieninės mokyklos mokinių skaičius išaugo tris kartus – nuo 50 iki 156 mokinių. Dabar mokykla Klaipėdoje, Vilniuje ir Visagine lanko virš 200 vaikų ir jaunimo. Mokiniai mokosi baltarusių kalbos, baltarusių istorijos, baltarusių literatūros ir kultūros, veikia rankdarbių, dailės, robototechnikos būreliai, teatro studija, choras ir neuro-atipinė grupė vaikams nuo 3 m.</p> <p>Ukrainiečių sekmadienines mokyklas Kaune, Klaipėdoje, Vilniuje ir Visagine lanko apie 140 vaikų ir jaunimo. Mokyklose mokiniai mokosi etninės kultūros, ukrainiečių tautos istorijos, ukrainiečių kalbos, ukrainiečių literatūros, muzikos. Klaipėdoje veikianči Klaipėdos ukrainiečių kultūros ir švietimo centro „Rodyna“ sekmadieninė mokykla gauna neformalaus vaikų švietimo krepšelį. Šioje mokykloje veikia vokalo grupė „Veselka“, šokių grupė „Perlynka“, tautodailės grupė, dailės grupė „Vaivorykštė“, grupė „Ukrainos pažinimas“ (dirba fizikos, informatikos ir astronomijos mokytoja).</p> <p>Dauguma neformalaus ugdymo mokyklų mokytojų turi aukštąjį išsilavinimą, dauguma turi pedagogo kvalifikaciją bei didelę pedagoginę patirtį. Nemažai sekmadieninių mokyklų turi po kelis mokytojus. Tačiau reikia pažymėti, kad dar nemaža dalis – apie 35 proc. sekmadieninių mokyklų mokytojų neturi pedagogo kvalifikacijos.</p> <p>Dauguma mokyklų dirba pagal individualiai parengtas programas, naudoja vadovėlius iš istorinių tėvynių ir pritaiko tose šalyse</p>	Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – TMD)

						<p>sukurtas mokymo programos. Kartu daugėja mokyklų, kurios dirba pagal akredituotas neformaliojo vaikų švietimo programas ir gauna neformalaus vaikų švietimo krepšelį. Romų visuomenės centras turi patvirtintą kultūros paso edukaciją.</p> <p>Sekmadieninių mokyklų mokytojams yra organizuojami seminarai, kuriuose kartu su kvalifikuotais aukštųjų mokyklų dėstytojais, Švietimo pagalbos departamento Kvalifikacijos tobulinimo skyriaus darbuotojais yra kuriamos mokymo metodikos, mokymo programos, veiklos planai, taip pat keliama mokytojų kvalifikacija. Seminaruose kasmet dalyvauja apie 30 tautinių mažumų sekmadieninių mokyklų mokytojų.</p> <p>2023 m. Tautinių mažumų departamentas prie LRV skyrė dalinį finansavimą 22 projektams.</p>	
24.	Skatinti romų sociokultūrinę integraciją	Organizuoti romų vaikų popamokinį užimtumą, vasaros stovyklas.	VB	2023	<p>Romų vaikų, dalyvavusių stovyklose, skaičius</p> <p>Pradinė rodiklio reikšmė – 80 (2021)</p> <p>Duomenų šaltinis: vertinamos ataskaitos apie vykdytas veiklas</p>	<p>TMD, siekdamas užtikrinti romų vaikų integraciją į bendrojo lavinimo mokyklas, remia neformalų romų vaikų švietimą bei jaunimo įgalinimo projektus.</p> <p>Kasmet skiriamas finansavimas Romų visuomenės centro ir Multikultūrinio vaikų ir jaunimo dienos centro „Padėk pritapti“ projektams, kurie dirba su romų vaikais ir jaunimu. Per 2022–2023 m. centrui „Padėk pritapti“ buvo skirta 20 000 Eur, o veiklose dalyvavo apie 50 vaikų.</p> <p>Romų visuomenės centre kasmet 10–12 ikimokyklinio amžiaus romų vaikų yra rengiami mokyklai: vyksta socialinių įgūdžių, lietuvių kalbos ir kiti užsiėmimai. Užsiėmimus lanko vaikai nuo 4 metų. Mokyklinio amžiaus vaikai Romų visuomenės centre lanko įvairius būrelius- tautinių šokių, karjeros ugdymo, laisvojo piešimo ir kitus; dalyvauja edukacinėse išvykose ir vasaros stovyklose.</p> <p>Centro „Padėk pritapti“ tikslas – romų vaikų ir jaunimo socialinės atskirties mažinimas, tolerancijos skatinimas per švietimą, edukaciją, neformalųjį ir įtraukųjį ugdymą. Nuo 2019 m. centras veikia kaip Atvira jaunimo erdvė, kurioje skatinamas turiningas romų jaunuolių užimtumas. Visos „Padėk pritapti“ veiklos orientuotos į edukaciją, socialinių įgūdžių lavinimą, bendruomeniškumą, pagarbą kiekvienam lankytojui, pasitikėjimo kūrimą, darbą su šeimomis, stereotipų griovimą, visuomenės švietimą.</p> <p>TMD, nuo 2016 m. įgyvendindamas projektą „Vietinės romų platformos- kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“, bendradarbiauja su dienos centru „Padėk pritapti“ ir kasmet remia 4-5 projektus, skirtus romų jaunimo įgalinimui per sportą, savanorystę ir kultūrą.</p>	TMD (veiklą įgyvendina VšĮ Romų visuomenės centras)
25.	Užtikrinti vaikų, esančių migracijoje, imunoprofilaktiką	Tikslas – užtikrinti planinių skiepų prieinamumą vaikams esantiems migracijoje. Vaikai bus skiepijami pagal individualų grafiką šeimos gydytojo (arba vaikų ligų gydytojo) sprendimu.	VB	2023–2030	<p>Esančių migracijoje vaikų ataskaitiniais metais dalyvavusių imunoprofilaktikos programose, skaičius</p>	<p>Sveikatos apsaugos ministerija patvirtino naują Nacionalinę imunoprofilaktikos programą 2024–2028 metams, kuria siekiama užtikrinti pakankamą gyventojų apsaugą nuo vakcinomis valdomų užkrečiamųjų ligų bei valdyti šių ligų plitimą. Nuo 2010 iki 2022 m., Lietuvoje buvo stebimas žymus visų pozicijų skiepijimo aprėptys mažėjimas. Šiuo laikotarpiu dvejų metų vaikų skiepijimo aprėptys nuo tymų, raudonukės ir epideminio parotito sumažėjo nuo 96,1</p>	VLK Dalyvaujančios institucijos – asmens sveikatos priežiūros

					<p>Pradinė rodiklio reikšmė – pagal poreikį</p> <p>Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų valdysenos informacinė sistema (duomenys gaunami iš Valstybės duomenų agentūros)</p>	<p>proc. iki 86,5 proc., o tarp septynerių metų vaikų per tą patį laikotarpį – nuo 94,2 proc. iki 86,5 proc.</p> <p>Daugėja pagal Lietuvos Respublikos vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių laiku nepaskiepytų vaikų. Jei vaikas laiku nepaskiepijamas, jam sudaromas individualus skiepimų kalendorius pagal indikacijas, nurodytas vaistinių preparatų charakteristikų santraukose. Tarptautinės organizacijos nurodo, kad svarbu stebėti ir užtikrinti laiku nepaskiepytų / nepilnai paskiepytų vaikų vakcinaciją. Individualaus skiepimo kalendoriaus sudarymas gali tapti našta sveikatos priežiūros specialistams. Reaguojant į susiformavusį poreikį užtikrinti užsieniečių, pasitraukusių iš Ukrainos dėl Rusijos Federacijos karinių veiksmų Ukrainoje, skiepimą, Sveikatos apsaugos ministerija, Nacionalinis visuomenės sveikatos centras prie Sveikatos apsaugos ministerijos ir Nacionalinės imunoprofilaktikos 2019–2023 metų programos nepriklausomų ekspertų (patarėjų, konsultantų) grupė parengė „Rekomendacijas dėl užsieniečių, pasitraukusių iš Ukrainos dėl Rusijos Federacijos karinių veiksmų Ukrainoje, sveikatos priežiūrose paslaugų užkrečiamųjų ligų profilaktikos srityje“. Užsieniečių vaikų, pasitraukusių iš Ukrainos dėl Rusijos Federacijos karinių veiksmų Ukrainoje, skiepimas yra užtikrinamas PSDF lėšomis.</p>	<p>įstaigos teikiančios sveikatos priežiūros paslaugas vaikams esantiems migracijoje</p>
26.	Plėtoti pagalbos priemones vaikams migracijoje/migrantų kilmės	<p>Atsižvelgiant į tai, kad Lietuva paskutiniiais metais susidūrė su naujais iššūkiiais, kurios padidino ir nelydimų nepilnamečių, bei bendrai, vaikų migracijoje skaičių šalyje, bus siekiama kurti ir plėtoti priemones, skirtas užtikrinti šių vaikų teisių ir teisėtų interesų įgyvendinimą ir apsaugą, skatinti socialinę integraciją, kt. Planuojama, kad priemonė apims nelegalioje migracijoje esančius vaikus, Ukrainos vaikus, bėgančius nuo Rusijos sukulto karo prieš Ukrainą.</p>	<p>Rengiant Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano pakeitimus bus patikslinta ir ši priemonė. Atkreiptinas dėmesys, kad anksčiau planuotas galimas projektas su Jungtinių Tautų vaikų fondo Europos ir Vidurio Azijos regioniniu biuru galutinai sutartas nebuvo. Todėl ši priemonė bus patikslinta įvertinus kitas galimas veiklas.</p> <p>Atkreiptinas dėmesys, kad nuo pat Rusijos karo Ukrainoje pradžios, iš Ukrainos atvykusiems vaikams ir jų šeimoms teikiama visapusiška pagalba, pasitelkiant ir nevyriausybinę organizacijų pagalbą. Pvz., teikiama pirmoji pagalba kuri apima:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pagalbą įvairiomis higienos prekėmis, priemonėmis arba higienos kortelėmis, paketais, maistu, vaistais; • pagalbą apranga, avalyne, patalyne, rankšluosčiais bei kitais reikiama daiktais ir priemonėmis kasdieniame gyvenime; • konsultavimą, informavimą, psichosocialinę pagalbą, palydėjimą, atstovavimą; • pagalbą pildant prašymus migracijos departamentui, įvairių seminarų, mokymų organizavimą (pagal ukrainiečių poreikius), pvz., lietuvių kalbos pamokos Vilniuje, Marijampolėje, Panevėžyje; • pagalbą ukrainiečiams, nukentėjusiems nuo smurto ir prekybos žmonėmis; • kitų specialistų konsultacijas ir pagalbą (teisininkas, užimtumo specialistas, kt.); • savipagalbos grupes per įvairias užimtumo veiklas; • vasaros stovyklų vaikams organizavimą, ukrainiečių vaikų integraciją per vaikų dienos centrus (ir paslaugų teikimas tiek vaikui, tiek šeimai); • pagalbą vaikų paruošimui mokyklai (mokyklinės prekės, sportinė apranga, avalynė, pratybos, knygos). <p>Nuo karo pradžios Socialinės apsaugos ir darbo ministerija humanitarinei pagalbai skyrė virš 15 mln. eurų.</p> <p>Į Lietuvą iš Ukrainos vaikų globos namų atvykusiems vaikams su negalia, atsižvelgiant į jų sveikatos būklę ir poreikius, suteiktos įvairių sveikatos specialistų priežiūros paslaugos: ortodonto, okulisto ir pan. Taip pat 3 vaikams atliktos ortopedinės operacijos ir suteiktos reabilitacijos paslaugos, 1 vaikas stebimas kardiologo ir tikėtina bus atlikta operacija. 11 vaikų nustatytas neįgalumas pagal Lietuvos Respublikos įstatymus. Negalia pagal Lietuvos Respublikos įstatymus nustatyta ir kitiems Ukrainos vaikams (augantiems šeimoje) – jiems atitinkamai, priklauso tokios pačios teisės / priemonės, kaip ir visiems vaikams Lietuvoje (t. y., asmeninio asistento paslauga, techninės pagalbos priemonės, būsto pritaikymas, gestų kalbos vertėjo paslaugos, socialinės reabilitacijos neįgaliesiems bendruomenėje paslaugos, kt.).</p>	<p>SADM</p> <p>Dalyvauja Jungtinių Tautų vaikų fondo Europos ir Vidurio Azijos regioninis biuras</p>			

			<p>Visiems nelydimiems nepilnamečiams užsieniečiams nedelsiant paskiriamas atstovas pagal įstatymą ir nustatoma laikinoji globa (rūpyba), pagal galimybes atsižvelgiant į Ukrainoje vykdytos vaikų globos (rūpybos) formą bei rūšį, iki kol bus įmanoma gražinti vaikus į Ukrainą. Užtikrinama, kad vaikai nėra atskiriami nuo juos lydinių asmenų, išskyrus atvejus, kai tai prieštarauja geriausiems vaiko interesams. Vaikų globos namų personalo darbuotojai, kurie atvyko iš Ukrainos kartu su vaikais įdarbinti socialinės globos institucijose. Atlikti teisės aktų pakeitimai, kurie leidžia tais atvejais, kai yra įvesta karo padėtis, nepaprastoji padėtis, paskelbta ekstremalioji situacija dėl masinio užsieniečių antplūdžio, greičiau ir supaprastinta tvarka skirti nelydimo nepilnamečio užsieniečio atstovą (galioja visiems vaikams, atvykusiems iš bet kurios šalies).</p> <p>Siekiami visi vaikus informuoti apie jų teises ir galimybę kreiptis pagalbos. Pvz., parengtas informacinis lankstinukas tėvams, globėjams ir vaikams, apie vaiko teises, vaiko teisę būti apsaugotam nuo bet kokios formos smurto, įskaitant ir fizinės bausmės, primenama apie tai, kad vaikų auklėjimas turi remtis nesmurtiniais metodais. Lankstinukai parengti lietuvių, lenkų, rusų, anglų ir arabų kalbomis.</p> <p>Taip pat, vaikams iš Ukrainos ir kitiems vaikams, esantiems migracijoje užtikrinamos socialinės paslaugos, finansinė parama. Ukrainiečių vaikai aktyviai įtraukti į vaikų dienos centrų veiklas, užtikrinta jų integracija į švietimo sistemą.</p> <p>Sprendžiama vaikų, atvykusių iš Ukrainos vaikų globos namų situacija – pradžioje jiems buvo nustatyta socialinė globa vaikų globos institucijose, siekiant neatskirti vaikų nuo juos lydinių, jiems pažįstamų asmenų ir kitų vaikų, taip didinant jų trauminę patirtį. Tačiau siekiant užtikrinti, kad ir šiems vaikams būtų užtikrinama kokybiška globa, šeimai artimoje aplinkoje, sprendžiama tolimesnė šių vaikų situacija. Pvz., Vilniuje „Šeimos slėnyje“ gyvenančius ukrainiečius vaikus ruošiami perkelti į šeiminius namus (šiuo metu vyksta intensyvūs remonto ir pritaikymo vaikams darbai trijuose savivaldybės būstuose. Kai tik bus baigti remonto darbai – vaikai bus perkelti). Ieškoma panašaus sprendimo Kauno savivaldybėje institucijoje globojamiems vaikams.</p>				
Kitos priemonės (apimančios visas vaikų grupes)							
27.	Teikti finansinę paramą šeimoms, auginančioms vaikus (išmoka vaikui)	Kiekvienam vaikui nuo gimimo dienos iki 18 m. arba iki nepilnametis vaikas pripažįstamas emancipuotu ar sudaro santuoką ir emancipuotam ar susituokusiam nepilnamečiam vaikui arba vyresniam kaip 18 m. asmeniui, jeigu jie mokosi pagal bendrojo ugdymo programą, bet ne ilgiau, iki jiems sukaks 23 metai, skiriama ir mokama 1,75 bazinės socialinės išmokos dydžio išmoka per mėnesį.	VB	2023–2030	Išmokos vaikui dydis Pradinė rodiklio reikšmė – 70 Eur (2021) Duomenų šaltinis: savivaldybių statistinės ataskaitos ir SPIS	2022 m. išmokos vaikui dydis – 80,50 euro, o vaikams, turintiems negalią ir vaikams iš gausių bei nepasiturinčių šeimų – 111,20 euro. Vidutiniškai per vieną 2022 m. mėnesį išmoką gavo 516,1 tūkst. vaikų (unikalių gavėjų – 561,7 tūkst. vaikų). 2023 m. išmokos vaikui dydis – 85,75 euro, o vaikams, turintiems negalią ir vaikams iš gausių bei nepasiturinčių šeimų – 136,22 euro). Vidutiniškai per vieną 2023 m. mėnesį išmoką gavo 523,4 tūkst. vaikų (unikalių gavėjų – 560,2 tūkst. vaikų).	SADM Dalyvaujančios institucijos – savivaldybės
28.	Teikti papildomą finansinę paramą nepasiturinčioms ir gausioms šeimoms bei neigaliems vaikams	Papildomai išmoka vaikui (1,03 bazinės socialinės išmokos dydžio) nuo gimimo dienos iki 18 m. arba iki nepilnametis vaikas pripažįstamas emancipuotu ar sudaro santuoką ir vyresniam kaip 18 m. asmeniui, jeigu jis mokosi pagal bendrojo ugdymo programą, bet ne ilgiau, iki jam sukaks 23 metai, skiriama ir mokama už tą patį vaiką pagal vieną iš šių punktų: 1) Kiekvienam auginamam (globojamam) vaikui iš nepasiturinčių šeimų, auginančių (globojančių) vieną ar du vaikus, jeigu vidutinės pajamos vienam asmeniui per mėnesį yra mažesnės negu 2 valstybės remiamų pajamų dydžiai.	VB	2023–2030	Papildomos išmokos vaikui dydis Pradinė rodiklio reikšmė – 41,20 Eur (2021) Duomenų šaltinis: savivaldybių statistinės ataskaitos ir SPIS	2022 m. papildomos išmokos vaikui dydis – 47,38 euro. Vidutiniškai per vieną 2022 m. mėnesį išmoką gavo 140,4 tūkst. vaikų, t. y. 27,2 proc. gavusių universalią išmoką vaikui (unikalių gavėjų – 169,1 tūkst. vaikų). 2023 m. papildomos išmokos vaikui dydis – 50,47 euro. Vidutiniškai per vieną 2023 m. mėnesį išmoką gavo 142,4 tūkst. vaikų, t. y. 27,2 proc. gavusių universalią išmoką vaikui (unikalių gavėjų – 167,6 tūkst. vaikų).	SADM Dalyvaujančios institucijos – savivaldybės

		2) Kiekvienam auginamam (globojamam) vaikui iš gausių šeimų, auginančių (globojančių) tris ir daugiau vaikų, nevertinant pajamų. 3) Kiekvienam vaikui, turinčiam negalią, nevertinant pajamų.					
29.	Mokinių (priešmokyklinukų ir pradinukų) nemokamas maitinimas, nevertinant šeimos pajamų	Šios priemonės tikslas – mažinti socialinę atskirtį ir diferenciaciją tarp atskirų mokinių grupių bei sudaryti sąlygas sveikos mitybos ugdymo procese dalyvauti didesniai mokinių skaičiui. Siekiama tobulinti mokinių nemokamo maitinimo teisinį reguliavimą – nemokamus pietus mokykloje, nevertinant pajamų, skirti ne tik priešmokyklinukams, pirmokams ir antrokams, bet ir mokiniams, kurie mokosi pagal pradinio ugdymo programą trečioje ar ketvirtoje klasėje.	VB	2023–2030	Nemokamą maitinimą gaunančių mokinių, nevertinant pajamų, dalis nuo visų mokinių Pradinė rodiklio reikšmė – 24 proc. (2021) Duomenų šaltinis: savivaldybių ir ŠMSM statistinės ataskaitos ir SPIS	2022 m. nevertinant šeimos pajamų nemokamus pietus gavo 90,4 tūkst. mokinių (24,3 proc. nuo visų mokinių). 2023 m. nevertinant šeimos pajamų nemokamus pietus gavo 90,9 tūkst. mokinių (24,3 proc. nuo visų mokinių). Įvertinus ekonominį neapibrėžtumą dėl geopolitinės situacijos nestabilumo, vykdant jau prisiimtus ir numatomus įsipareigojimus bei įvertinus tai, kad pradinukų visuotinio nemokamo maitinimo plėtra reikalauja papildomų valstybės biudžeto lėšų, plėsti mokinių nemokamo maitinimo gavėjų skaičių kol kas nėra finansinių galimybių.	SADM Dalyvaujančios institucijos – ŠMSM, savivaldybės
30.	Plėtoti sveiką gyvenimą ir stiprinti mokinių sveikatos įgūdžius ugdymo įstaigose	Priemonės tikslas – saugoti ir stiprinti mokinių sveikatą, aktyviai bendradarbiaujant su mokinių tėvais (globėjais, rūpintojais), mokytojais, pagalbos mokiniui specialistais, mokyklos vaiko gerovės komisija. Priemonę vykdo savivaldybės visuomenės sveikatos priežiūros biudžetinė įstaiga – savivaldybės visuomenės sveikatos biuras arba kitos savivaldybės Biuras, teikiantis visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas pagal savivaldybių bendradarbiavimo sutartį.	VB	2023–2030	Kiekvienam mokiniui užtikrinama paslauga ugdymo įstaigoje Pradinė rodiklio reikšmė – kiekvienam mokiniui užtikrinama paslauga ugdymo įstaigoje Duomenų šaltinis: Valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų vykdymo veiklos prioritetų įgyvendinimo ataskaitų analizė	2022 m. skirtas finansavimas Sveikatos apsaugos ministerijos kuruojamoms valstybinėms (valstybės perduotoms savivaldybėms) visuomenės sveikatos priežiūros funkcijoms savivaldybėse vykdyti, tame tarpe priemonei „Plėtoti sveiką gyvenimą bei stiprinti sveikos gyvenimo įgūdžius ugdymo įstaigose ir bendruomenėse, vykdyti visuomenės sveikatos stebėseną savivaldybėse“ – 24 319 000 eurų. Šios priemonės įgyvendinime dalyvavo 569 529 mokiniai: sveikatai palankios mitybos, burnos higienos, sužalojimų, užkrečiamųjų ligų prevencijos ir kt. užsiėmimuose. 2023 m. skirtas finansavimas (tame tarpe priemonei „Plėtoti sveiką gyvenimą bei stiprinti sveikos gyvenimo įgūdžius ugdymo įstaigose ir bendruomenėse, vykdyti visuomenės sveikatos stebėseną savivaldybėse“) – 22 821 000 eurų. Šios priemonės įgyvendinime dalyvavo apie 650 602 mokiniai: psichikos sveikatos, sveikatai palankios mitybos, burnos higienos, sužalojimų, užkrečiamųjų ligų prevencijos užsiėmimuose.	Savivaldybės Dalyvaujančios institucijos – SAM
31.	Adaptuoto ir išplėsto Jaunimui palankių sveikatos priežiūros paslaugų (toliau – JPSPP) teikimo modelio įdiegimas	Pagrindinis tikslas - teikti jaunimui (14–29 m.) palankias, konfidencialias paslaugas, padedančias stiprinti fizinę ir psichinę sveikatą, ugdyti sveikos gyvenimo įpročius, sumažinti jaunų žmonių sergamumą bei tikslingai spręsti jaunimui susirūpinimą keliančias problemas.	2014-2021 metų Europos ekonominės erdvės finansinio mechanizmo programa „Sveikata“ lėšos	2023	Savivaldybių skaičius, kuriose teikiamos JPSPP Pradinė rodiklio reikšmė – 12 Duomenų šaltinis: surenkami statistiniai duomenys apie projekte dalyvaujančias savivaldybes iš	Įgyvendintas projektas „Jaunimui palankios sveikatos priežiūros paslaugų teikimo modelio koregavimas ir koordinavimas nacionaliniu lygiu“, projekte dalyvavo 24 savivaldybės, pasiektas vaikų skaičius 31 338. Nuo 2019 m. gruodžio mėn., šiai priemonei skirta 2 419 837,08 eurų. Nuo 2023 metų lapkričio mėn. pasibaigus projektų įgyvendinimui Europos ekonominės erdvės finansinio mechanizmo programa „Sveikata“ lėšomis, paslaugų tęstinumas užtikrinamas savivaldybių biudžetų lėšoms. LSMU atlikta JPSPP projekto vertinimo analizė.	SAM Dalyvaujančios institucijos – Lietuvos viešosios institucijos ir visuomenės sveikatos biurai, Higienos institutas, Lietuvos sveikatos

					laisvai prieinamų nacionalinių sveikatos rodiklių duomenų bazių, HBSC (angl. <i>Health Behaviour in School-aged Children</i>) tyrimo duomenys. Bus analizuojami surinkti kiekybiniai ir kokybiniai savivaldybių duomenys bei parengta projekto efektyvumo vertinimo ataskaita.	mokslų universitetas (toliau – LSMU)	
32.	Šeimų lankymo, teikiant ankstyvosios intervencijos paslaugas, modelio sukūrimas ir įgyvendinimas	Pagrindinis tikslas – teikti į šeimą, turinčią rizikos veiksnių, kuri laukiasi kūdikio ir iki vaikai sukaks 2 metai, orientuotą priežiūrą, įgalinti šeimas priimti sprendimus ir juos palaikyti. Sukurtas paslaugų teikimo modelis, parengta mokymų programa ir apmokyti slaugos ir akušerijos specialistus teikti ankstyvasias intervencijas besilaukiančioms šeimoms ir iki vaikai sukaks 2 metai.	2014-2021 metų Europos ekonominės erdvės finansinio mechanizmo programa „Sveikata“ lėšos	2023–2024	Savivaldybių skaičius, kuriose suteiktos paslaugos šeimoms Pradinė rodiklio reikšmė – 12 Šeimų, gavusių paslaugas, skaičius Pradinė rodiklio reikšmė – ne mažiau kaip 325 šeimos Duomenų šaltinis: specialistai, teikiantys šeimų lankymo paslaugas, nuolat dalyvaus supervizijose, kurias teiks LSMU, taip bus užtikrintas atgalinis ryšys bei paslaugų kokybė. Taip pat bus atliekamas šeimų lankymo, teikiant ankstyvosios intervencijos paslaugas, modelio efektyvumo vertinimas.	Šios priemonės įgyvendinime dalyvauja 16 savivaldybių (pradinis planas buvo 12 savivaldybių). Šeimos lankymo specialistė lankydama šeimą reguliariai vertina vaiko raidą ir gali anksti pastebėti raidos problemas, taip pat ir kitus iššūkius, su kuriais gali susidurti šeima, augindama vaiką (pvz., galimos smurto apraiškos, socialinės problemos ir pan.), ir atitinkamai, laiku nukreipti šeimą socialinėms ar kitoms būtinoms paslaugoms. Tokiu būdu siekiama padėti šeimoms, auginančioms vaikus, užkirsti kelią galimiems iššūkiams šeimoje. Pagal priemonę vykdomos veiklos – nuolat lankomos 325 šeimos (ne mažiau nei 325 vaikai). Nuo 2020 m. priemonės įgyvendinimui skirta 1 406 036,06 eurų. Nuo 2024 m. balandžio 30 d. pasibaigus projektų įgyvendinimui Europos ekonominės erdvės finansinio mechanizmo programa „Sveikata“ lėšomis paslaugų tęstinumas bus finansuojamas savivaldybės biudžeto ir (ar) PSDF lėšomis.	SAM Dalyvaujančios institucijos – pirminės sveikatos priežiūros centrai, savivaldybių administracijos, LSMU
33.	Profilaktinių vaikų ir pilnamečių mokinių, ugdomų pagal bendrojo	Priemonės tikslas – išaiškinti ir koreguoti rizikos sveikatai veiksnius, nustatyti, ar tikrinamo asmens sveikatos būklė atitinka jo augimo ir brendimo pagal amžių ir lytį normatyvus ir kt.	Privalomojo sveikatos draudimo	2023-2030	Profilaktinis vaikų (7–17 m.), ugdomų pagal bendrojo ugdymo programas,	Šios priemonės pradinė rodiklio „Profilaktinis vaikų (7–17 m.), ugdomų pagal bendrojo ugdymo programas, sveikatos patikrinimas užpildant elektroninę statistinės apskaitos formą Nr. E-027-1 „Mokinio sveikatos pažymėjimas“ reikšmė 2022 m. – 84,6 proc.,	SAM Dalyvaujančios institucijos –

	ugdymo programas, sveikatos patikrinimų vykdymas	Asmens sveikatos priežiūros įstaigose periodiškai yra atliekamas vaikų profilaktinis sveikatos patikrinimas, kurio metu vertinama bendra sveikatos būklė, fizinė būklė, matuojamas ir įvertinamas vaiko ūgis svoris, kraujospūdis, patikrinama klausa, rega, atramos judamasis aparatas, įvertinama dantų būklė (šakandis).	fondo biudžeto lėšos		sveikatos patikrinimas užpildant elektroninę statistinės apskaitos formą Nr. E-027-1 „Mokinio sveikatos pažymėjimas“ (proc.) Pradinė rodiklio reikšmė – 84,6 (2022) Duomenų šaltinis: Vaikų sveikatos stebėsenos informacinė sistema	tokia pati faktinė reikšmė yra ir 2023 m. Šios priemonės paslaugos yra apmokamos PSDF lėšomis.	visos asmens sveikatos priežiūros įstaigos, atliekančios vaikų ir pilnamečių mokinių, ugdomų pagal bendrojo ugdymo programas profilaktinius sveikatos patikrinimus
34.	Remti nevyriausybių organizacijų projektus, skirtus tėvystės įgūdžiams ugdyti ir tėvams konsultuoti, siekiant, kad tėvystės įgūdžių ugdymas būtų prieinamas visiems tėvams	Šia priemone sudaroma galimybė tėvams, kitiems vaiko atstovams pagal įstatymą, auginantiems vaikus, gauti nemokamą konsultacinę pagalbą telefonu pozityvios tėvystės klausimais, vaikų auklėjimo, nesmurtinio vaikų drausminimo, kitais klausimais.	VB	2023–2025	Atsilieptų skambučių skaičius nuo visų gautų skambučių (proc.) Pradinė rodiklio reikšmė – 43 (2022) Duomenų šaltinis: Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau–SPPD) teikiamos ataskaitos	Šią priemonę pagal projektą įgyvendina VšĮ Paramos vaikams centras, kuris vykdo projektą „Tėvų linija“. Priemonės esmė – teikti konsultacinę pagalbą telefonu pozityvios tėvystės klausimais. Tokia pagalba yra nemokama ir teikiama tėvams, įtėviams, globėjams (rūpintojams), auginantiems vaikus. Pagalba apima: psichologinės pagalbos ir informacijos, susijusios su vaiko auklėjimu, vaiko raida ir kylančiais auklėjimo sunkumais, teikimą; informacijos apie pozityvios tėvystės auklėjimo metodus ir kitas nesmurtines vaikų auklėjimo priemones teikimą; atsižvelgiant į tėvų globėjų (rūpintojų) pateiktą informaciją, informacijos apie kitos pagalbos vaikui (medicininės, teisinės, specializuotos kompleksinės) galimybes teikimą, kt. 2022 m. Tėvų linija gavo 2 681 skambutį, iš šio skaičiaus atsilieptų skambučių skaičius – 1 611 arba 60 proc. nuo iš viso per ataskaitinį laikotarpį gautų skambučių skaičiaus. Iš šio skaičiaus konsultacinių skambučių skaičius – 1 464 arba 91 proc. nuo visų atsilieptų skambučių skaičiaus. 2022 m. šiai priemonei skirta 110 tūkst. eurų ir papildomai, 67,0 tūkst. eurų iš Ilgalaikio COVID-19 pandemijos pasekmių asmens ir visuomenės psichikos sveikatai mažinti veiksmų plano. Per 2023 m. Tėvų linija gavo 3 036 skambučius, iš šio skaičiaus atsilieptų skambučių skaičius – 1 636 arba 54 proc. nuo iš viso per ataskaitinį laikotarpį gautų skambučių skaičiaus. Iš šio skaičiaus konsultacinių skambučių skaičius – 1 515 arba 93 proc. nuo visų atsilieptų skambučių skaičiaus. Nemokama konsultacinė pagalba teikta 251 darbo dieną. 2023 m. šiai priemonei skirta 110 tūkst. eurų.	SADM, SPPD
35.	Vaikų dienos socialinės priežiūros paslaugos plėtra visose šalies savivaldybėse	Šia priemone siekiama skatinti ir plėsti dienos socialinę priežiūrą vaikams ir šeimoms teikiančių socialinių paslaugų įstaigų savivaldybėse veiklą, skiriant lėšų savivaldybėms akredituotai vaikų dienos socialinei priežiūrai organizuoti, teikti ir administruoti.	VB	2023–2026	Socialinę riziką patiriančių vaikų, lankančių vaikų dienos centrus, dalis nuo bendro vaikų skaičiaus (proc.)	Siekiant užtikrinti, kad visuose vaikų dienos centruose vaikams ir šeimoms būtų teikiamos vienodai kokybiškos paslaugos, vaikų dienos centrai gautų tvaresnį ir stabilesnį finansavimą, nuo 2021 m. teikiama tik akredituota vaikų dienos socialinė priežiūra. Savivaldybės kiekvieno vaiko akredituotai vaikų dienos socialinei priežiūrai teikti ir organizuoti 2021 m. skyrė ne mažiau nei po 27,50	SADM, SPPD Dalyvaujančios institucijos – savivaldybės

				<p>Pradinė rodiklio reikšmė – 30 proc.</p> <p>Duomenų šaltinis: Savivaldybių statistinės ataskaitos ir SPIS</p>	<p>euro per mėnesį, 2022 m. – ne mažiau nei 30 eurų per mėnesį., 2023 m. kiekvieno vaiko su negalia ir (ar) vaiko, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių skyrė ne mažiau nei po 60 eurų per mėnesį., kitų vaikų – ne mažiau nei po 32,5 eurų per mėnesį, 2024 m. – kiekvieno vaiko su negalia ir (ar) vaiko, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių turėtų skirti ne mažesnę nei 1,5 BSI dydžio sumą per mėnesį., kitiems vaikams – ne mažesnę nei 0,7 BSI dydžio sumą per mėnesį.</p> <p>2022 m. finansuoti 454 vaikų dienos centrai, paslaugos suteiktos 11 107 vaikams iš 8491 šeimų. Skirta 7,5 mln. eurų iš valstybės biudžeto (papildomai prie to, ką vaikų dienos centrams skiria savivaldybės).</p> <p>2023 m. finansuoti 482 vaikų dienos centrai, paslaugos suteiktos 13 689 vaikams iš 10 332 šeimų. Skirta 8,5 mln. eurų iš valstybės biudžeto (papildomai prie to, ką vaikų dienos centrams skiria savivaldybės).</p> <p>Lėšos skirtos ir tam, kad teikti vaikų dienos socialinę priežiūrą dėl karinių veiksmų iš Ukrainos atvykusiems vaikams.</p>
36.	Didinti valstybinio socialinio draudimo sistemos išmokų adekvatumą	Parengti ir priimti Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektą, siekiant kompleksiskai peržiūrėti Ligos, motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros išmokas, taip pat artinti šių išmokų minimalius dydžius prie minimalių vartojimo poreikių dydžio.	Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetas	<p>Rengiant Vaiko garantijų įgyvendinimo Lietuvoje plano pakeitimus, bus patikslinta ir ši priemonė, su ja susiję rodikliai.</p> <p>Tačiau pažymėtina, kad per ataskaitinį laikotarpį Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatyme numatytos geresnės sąlygos tėvams, auginantiems vaikus. Galima pasirinkti vaiko priežiūros išmoką gauti iki vaikai sueis 18 mėnesių (vietaje 12 mėnesių) arba 24 mėnesiai. Būdami vaiko priežiūros atostogose tėvai gali užsiimti savarankiška veikla. Tuo laikotarpiu jiems yra mokama visa vaiko priežiūros išmoka, o uždirbamos pajamos iš savarankiškai vykdomos veiklos neribojamos. Pasirinkus vaiko priežiūros išmoką gauti iki vaikai sueis 18 mėnesių, vaiko priežiūros išmokos dydis yra 60 proc. kompensuojamojo uždarbio dydžio. Pasirinkus vaiko priežiūros išmoką gauti iki vaikai sueis 24 mėnesiai, vaiko priežiūros išmokos dydis iki vaikai sueis 12 mėnesių bus 45 proc. kompensuojamojo uždarbio dydžio, o nuo 12 mėnesių iki vaikai sueis 24 mėnesiai – 30 proc. kompensuojamojo uždarbio dydžio.</p> <p>Neperleidžiamais vaiko priežiūros atostogų mėnesiais mokama 78 proc. kompensuojamojo uždarbio dydžio vaiko priežiūros išmoka. Tokiu būdu tėvai skatinami pasinaudoti neperleidžiamais vaiko priežiūros atostogų mėnesiais, nes vaiko priežiūros išmokos dydis nesiskiria nuo gauto darbo užmokesčio. Gaunantys didelį darbo užmokestį turi žinoti, kad vaiko priežiūros išmoka negali būti didesnė nei 2 vidutiniai darbo užmokesčiai.</p> <p>Jeigu vaiką augina tik vienas iš tėvų, jis turi teisę į 2 neperleidžiamus vaiko priežiūros atostogų mėnesius ir turi teisę gauti vaiko priežiūros išmoką už papildomą 2 mėnesių trukmės vaiko priežiūros atostogų dalį (mokama paskutinius du mėnesius), t. y. 4 mėnesius gaus po 78 proc. kompensuojamojo uždarbio dydžio vaiko priežiūros išmoką, jei „Sodros“ teritorinis skyrius nustatys, kad vaiką augina vienas tėvų (įtėvių) ar globėjų.</p> <p>Sudaryta galimybė dirbti tais mėnesiais, kurie skiriami mamai ir tėčiui bei kurių negalima niekam perleisti. Tačiau tokiu atveju papildomai gaunamos pajamos sumažins vaiko priežiūros išmoką. t. y. jeigu papildomai gautų pajamų dydis yra mažesnis už vaiko priežiūros išmoką, asmeniui mokamas vaiko priežiūros išmokos ir jam atitinkamą mėnesį priskaičiuotų pajamų skirtumas, o jeigu jų dydis yra didesnis už jam paskirtos vaiko priežiūros išmokos dydį ar jam lygus, vaiko priežiūros išmoka nemokama. Tačiau visais kitais mėnesiais papildomos pajamos nemažina gaunamos išmokos, jeigu išmokos ir papildomų pajamų suma neviršija 100 proc. buvusio vidutinio atlyginimo.</p> <p>Gyventojai, kurie gauna minimalią vaiko priežiūros išmoką ir kitas pajamas ar išmokas, nuo 2024 m. sausio 1 d. turi galimybę dirbti ir išmokos jiems nemažinamos, jeigu vaiko priežiūros išmoka ir kitos pajamos ar išmokos kartu neviršija minimalios mėnesinės algos. Šios nuostatos netaikomos neperleidžiamais vaiko priežiūros atostogų mėnesiais. Nuo 2024 m. sausio 1 d. maksimalus kompensuojamasis uždarbis, kai asmuo gauna maksimalią vaiko priežiūros išmoką ir darbo užmokestį, negali</p>	

				<p>viršyti jo buvusio darbo užmokesčio, bet ne daugiau nei 5 vidutinių mėnesinių darbo užmokesčių, galiojusių už praeitą ketvirtį iki pajamų ar išmokų gavimo dienos. Šios nuostatos netaikomos neperleidžiamais vaiko priežiūros atostogų mėnesiais. Tais atvejais, kai vaiką augina vienas iš tėvų ir jis gauna vaiko priežiūros išmoką už papildomą dviejų mėnesių trukmės vaiko priežiūros atostogų dalį bei turi papildomų pajamų, vaiko priežiūros išmoka mokama neatsižvelgiant į tuo metu gautas papildomas pajamas.</p> <p>Taip pat, priimti Darbo kodekso pakeitimai dėl lanksčių darbo sąlygų tėvams, auginantiems vaikus. Jeigu darbdavys neįrodo, kad dėl gamybinio būtinumo ar darbo organizavimo ypatumų tai sukeltų per dideles sąnaudas, pareikalavus šiems asmenims užtikrinamos lanksčios galimybės dirbti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nėščiai, neseniai pagimdžiusiai ar krūtimi maitinančiai darbuotojai, darbuotojui, auginančiam vaiką iki aštuonerių metų (buvo iki 3 m.); • darbuotojui, vienam auginančiam vaiką iki keturiolikos metų arba neįgalų vaiką iki aštuoniolikos metų; • darbuotojui pateikus prašymą, pagrįstą sveikatos priežiūros įstaigos išvada apie jo sveikatos būklę arba būtinybę slaugyti šeimos narį ar kartu su juo gyvenantį asmenį. <p>Lanksčios galimybės – tai galimybė:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dirbti ne visą darbo laiką (netaikant papildomų sąlygų dėl gamybos ar darbo organizavimo pobūdžio); • dirbti nuotoliniu būdu (nelieka nuostatos, kad galima prašyti dirbti nuotoliniu tik dėl penktadalį darbo laiko normos, galima prašyti dėl viso darbo laiko); • pasirinktu darbo laiko režimu, t. y. galės prašyti dirbti pagal lankstų darbo grafiką, individualų darbo laiko režimą. <p>Taip pat darbdavys privalo suteikti nemokamą laisvą laiką darbuotojui, jei darbuotojo prašymas susijęs su skubomis šeiminiomis priežastimis ligos ar nelaimingo atsitikimo atveju, kai darbuotojas privalo betarpiškai dalyvauti. Pagal Darbo kodeksą šiuo metu tėvams su vaikais priklauso daugiau laiko pabūti su vaiku (mamadieniai/tėvadieniai, tam tikrais atvejais ilgesnės atostogos) ir kitos garantijos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nuo 2023 m. pradžios įsigaliojo nauja vaiko priežiūros atostogų skyrimo tvarka – visi tėvai, kurių vaikai gimė po 2023 m. sausio 1 d., turi galimybę pasinaudoti neperleidžiamomis vaiko priežiūros atostogomis. Du mėnesiai skirti mamai ir du mėnesiai skirti tėvui (viso keturi mėnesiai). 2 mėnesių trukmės atostogų vaikui prižiūrėti dalį turi teisę išnaudoti kiekvienas iš vaiko tėvų (globėjų, tėvių) iki vaikui sueis 2 metai ir ši atostogų dalis niekam negali būti perleista. • Atsirado galimybė 30 kalendorinių dienų tėvystės atostogą skaidyti į ne daugiau kaip dvi dalis. Šios atostogos suteikiamos bet kuriuo laikotarpiu nuo vaiko gimimo, iki vaikui sukanka vieneri metai. • Mamos ir tėčiai, auginantys vieną vaiką iki 12 metų, įgijo teisę į mamadienį ir tėvadienį 1 kartą per 3 mėnesius, o auginantys du vaikus iki 12 metų, kai vienas ar abu vaikai turi negalią, – 2 dienas per mėnesį (iki tol buvo 1 diena.). • Sutrumpinta darbo savaitė tėvams, auginantiems vaikus iki 3 metų viešajame sektoriuje. Suteikta teisė į sutrumpintą 32 valandų per savaitę darbo laiko normą biudžetinių įstaigų darbuotojams, kurie augina vaikus iki 3 metų. Garantijos taikomos valstybės ir savivaldybių įstaigų, kurios išlaikomos iš valstybės ar savivaldybės biudžeto, Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto ar iš kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų, valstybės ir savivaldybės įmonių, viešųjų įstaigų, kurių savininkė yra valstybė ar savivaldybė, ir Lietuvos banko darbuotojams. Nauja garantija taikoma tik viešajame sektoriuje siekiant nedidinti naštos verslui bei padidinti viešojo sektoriaus patrauklumą potencialiems darbuotojams. Kartu tikimasi, jog 4 darbo dienu savaitę pasiteisinus viešajame sektoriuje, ją savanoriškai pradės taikyti ir privatus sektorius. Toks teisinis reguliavimas priimtas tam, kad paskatintų darbuotojus grįžti anksčiau į darbą, neprarandant kvalifikacijos ir ryšio su darbovieta, o kartu leistų veiksmingai prižiūrėti mažametį vaiką. • Galimybė gerinti darbuotojų darbo sąlygas. Tiek viešojo, tiek privataus sektoriaus darbuotojai ir dabar gali su darbdaviu tartis dėl darbo laiko trumpinimo keičiant darbo laiko režimą ar susitarant dėl mažesnės darbo laiko normos nustatymo (ne visas darbo laikas), papildomų atostogų dienų suteikimo. 			
37.	Stiprinti gyventojų psichikos sveikatą bei plėtoti psichoaktyviųjų medžiagų ir kitų priklausomybę sukeliančių	Skatinti sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo veiklas ir stiprinti psichologinį (emocinį) visuomenės atsparumą	VB	2023–2030	Lietuvos gyventojų, nurodžiusių, kad sėkmingai metė rūkyti, dalis nuo mėginusių mesti rūkyti (procentais)	Tęsiamas darbas kovos su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu vaikų ir jaunų žmonių tarpe. Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo patirties turintiems vaikams ir jaunimui taikomos tikslinės prevencijos priemonės, kuriomis siekiama sumažinti šių medžiagų vartojimą bei galimos priklausomybės atsiradimą. Ankstyvosios intervencijos programa (toliau – AI programa) tai viena iš pagalbos priemonių, skirta 12 – 18 metų jaunimui, eksperimentuojantiems ar	NTAKD

	veiksnių kontrolę ir vartojimo prevenciją				<p>Pradinė rodiklio reikšmė – 38,4 (2022)</p> <p>Duomenų šaltinis – NTAKD renkama informacija</p> <p>Legalių alkoholinių gėrimų suvartojimas, tenkantis vienam 15 metų ir vyresniam gyventojui (litrais, absoliutaus (100 %) alkoholio), per metus</p> <p>Pradinė rodiklio reikšmė – 11,4 (2022)</p> <p>Duomenų šaltinis – NTAKD renkama informacija</p> <p>Nuo narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo mirusių asmenų skaičius 100 tūkst. gyventojų</p> <p>Pradinė rodiklio reikšmė – 2,9 (2022)</p> <p>Duomenų šaltinis – NTAKD renkama informacija</p>	<p>nereguliariai vartojantiems alkoholį ir / ar narkotikus (išskyrus tabaką), kurios tikslas – motyvuoti jaunimą atsisakyti šių medžiagų vartojimo, kol dar nėra susiformavusi priklausomybė. AI programa yra gerosios praktikos pavyzdys, pagrįstas tarptautinio projekto „FreD goes net“ patirtimi ir rezultatais, įgyvendinant Vokietijoje sukurtą ir taikytą programą. 2019-2022 m. savivaldybių, įgyvendinančių šią programą skaičius svyravo tarp 31 ir 48, mažėjimas buvo per karantiną. Tačiau 2023 m. šią programą vykdė jau 52 iš 60 savivaldybių. 2023 m. AI programos užsiėmimus pradėjo lankyti 1114 jaunuolių iš kurių 1037 (93 proc.) sėkmingai baigė programą. Dalyvaujančių AI programoje ir ją baigusiu skaičius ženkliai didėja – 2023 m. AI programą pradėjusių ir sėkmingai baigusiu jaunuolių skaičius yra pats didžiausias nuo programos vykdymo pradžios. AI programą sėkmingai baigusiu dalyvių dalis 2023 m. padidėjo net 11 proc. punktų lyginant su 2022 m.</p> <p>Lietuvoje psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija mokyklose vykdoma dviem kryptimis – socialinio emocinio ugdymo ir psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo. Populiarios programos yra Lions Quest programos „Paauglystės kryžkelės“, „Zipio draugai“ ir „Antras žingsnis“, stebimas ir augantis kitų „Lions Quest“ programų vykdančių mokyklų skaičiaus augimas. 5 prevencinės programos iš 22 Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos rekomenduojamų prevencinių programų sąrašo yra skirtos bendrajai psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijai vykdyti. Populiariausia Lietuvoje sukurta programa „Savu keliu“ (2022 m. programa „Savu keliu“ buvo įgyvendinama 83 mokyklose iš 915). Mokyklos taip pat įgyvendina bendrąjį ugdymą papildančią „Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programą“. Ši programa dažniausiai buvo įgyvendinama integruojant ją į mokomųjų dalykų turinį ar klasės valandėles. Kiek mažiau nei pusėje mokyklų, programa buvo integruojama į neformaliojo švietimo programas. Tik maža dalis mokyklų šią programą įgyvendina įvedant specialų kursą kaip pasirenkamąjį dalyką kuriai nors klasei. Taip pat nedidelė dalis mokyklų „Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programą“ integruoja į kitas programas ar papildomą ugdymą, įgyvendina ją kitu mokyklos pasirinktu būdu.</p>	
38.	Stiprinti vaikų ir jaunų žmonių apsaugą nuo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo	Plėtoti ir didinti mokslo įrodymais grįstą psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos, ankstyvosios intervencijos priemonių įvairovę, pasiūlą, aprėptį ir prieinamumą		2023–2025	<p>Interneto svetainių www.askritiskas.lt, www.nerukysiu.lt, www.kaveikiavaikai.lt lankytojų skaičius</p> <p>Savivaldybių, kurių administracijų valstybės tarnautojai ir darbuotojai patobulino kompetencijas psichoaktyviųjų</p>	<p>Vienas svarbių NTAKD atliekamų darbų – patrauklus ir lengvai prieinamas įrankių taikymas bei nuolat atnaujinamos trys NTAKD interneto svetainės, skirtos vaikams ir jaunimui (www.askritiskas.lt), metantiems rūkyti (www.nerukysiu.lt) ir tėvams (www.kaveikiavaikai.lt), vykdoma komunikacija socialiniuose tinkluose bei interneto svetainių lankytojų konsultavimas. 2023 m. pabaigoje vykdyti interneto svetainių www.askritiskas.lt, www.kaveikiavaikai.lt ir www.nerukysiu.lt modernizavimo darbai, kurių metu iš esmės atnaujintas svetainių dizainas, pateikiamo turinio prieinamumas ir išdėstymas. 2023 m. interneto svetainių www.askritiskas.lt, www.nerukysiu.lt, www.kaveikiavaikai.lt lankytojų skaičius – 52 000.</p>	NTAKD

				<p>medžiagų vartojimo prevencijos kokybės užtikrinimo srityje, dalis (proc.) Masinių renginių, kurių lankytojai informuoti saugios elgsenos, susijusios su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu klausimais, skaičius</p> <p>Parengtų ir atnaujintų metodinių priemonių, skirtų specialistams, dirbantiems su skirtingomis tikslinėmis grupėmis psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos srityje, skaičius</p> <p>Pradinės rodiklių reikšmės nustatytos nebuvo</p> <p>Duomenų šaltinis: NTAKD renkama informacija</p>	<p>Siekiant vykdyti įrodymais grįstą ir kokybišką psichoaktyviųjų medžiagų (toliau – PAM) vartojimo prevenciją diegiama Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro (toliau – ENNSC) parengta „Europos prevencijos programa“ bei tobulinamos specialistų, koordinuojančių ir vykdančių PAM prevencijos veiklas savivaldybėse, kompetencijos. 2023 m. kovo 28–29 dienomis NTAKD surengė 16 akad. val. mokymus „Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos kokybės užtikrinimas“, kuriuose žinias praplėtė 30 specialistų iš 20 savivaldybių – savivaldybių gydytojai ir administracijos atstovai, policijos atstovai, jaunimo reikalų koordinatoriai, visuomenės sveikatos biurų atstovai, socialiniai pedagogai, tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriai, savivaldybių narkotikų kontrolės komisijų nariai bei Švietimo, mokslo ir sporto ir Sveikatos apsaugos ministerijų, Nacionalinės švietimo agentūros darbuotojai.</p> <p>Vykdydamas įrodymais grįstos informacijos sklaidą už prevenciją atsakingiems specialistams savivaldybėse, 2023 m. NTAKD didžiausią dėmesį skyrė dviem temoms: elektroninių cigarečių vartojimo prevencijai tarp moksleivių ir tėvų vaidmens PAM prevencijoje išryškinimui. Buvo pasirinktos dvi tikslinės grupės: savivaldybių visuomenės sveikatos biurų specialistai, vykdančios prevencinę veiklą mokyklose, ir savivaldybių Narkotikų kontrolės komisijos, koordinuojančios šią veiklą ir siūlančios sprendimus vietos politikams. NTAKD parengė medžiagą ir surengė mokymus Lietuvos visuomenės sveikatos biurų specialistams, vykdančioms prevencinę veiklą mokyklose:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nuotolinius mokymus Pasaulinei dienai be tabako paminėti, kurių metu atnaujintos žinios apie elektroninių cigarečių žalą. Specialistai paskatinti skleisti šią žinią mokyklose įtraukiant ne tik moksleivius, bet ir jų tėvus. Mokymuose dalyvavo 172 specialistai; • nuotolinį susitikimą „Tėvų galimybės psichoaktyviųjų medžiagų prevencijoje“. Jo medžiagą specialistai galėjo naudoti susitikimuose su tėvais, pasidalinta parengta atmintine tėvams su patarimais ir rekomendacijomis, kurias jie gali taikyti, prisidėdami prie veiksmingos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos. Susitikime dalyvavo 230 specialistų; • siekiant tobulinti savivaldybių Narkotikų kontrolės komisijos narių kompetencijas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paklausos mažinimo srityje surengti du mokymai ir diskusijos: <ul style="list-style-type: none"> • nuotoliniai mokymai-diskusija „Psichoaktyviųjų medžiagų prevencija: ką galime padaryti geriau?“, kurioje dalyvavo 47 savivaldybių atstovai; • mokymai temomis „Elektroninės cigaretės: ar teisingai vertiname žalą?“ ir „Naujos psichoaktyviosios medžiagos: ką apie jas žinome?“, kuriuose dalyvavo 246 dalyviai iš 49 savivaldybių. <p>2023 m. kvietė savivaldybes bendradarbiauti ir konsultuotis su NTAKD atstovais PAM prevencijos temomis, planuojant prevencijos priemones. Šis kvietimas buvo priimtas teigiamai, sulaukta kvietimų atvykti tiek į savivaldybių Tarybų posėdžius, tiek</p>	
--	--	--	--	--	--	--

					<p>dalintis žiniomis su tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinadoriais, skaityti paskaitas ir dalyvauti diskusijose įvairiomis aktualiomis temomis. NTAKD dalyvavo rengiant Gyvenimo įgūdžių bendrosios programos įgyvendinimo rekomendacijas: pateikti siūlymai ir prisidėta prie metodinių rekomendacijų rengimo. Taip pat psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos tema pristatyta konferencijoje Lietuvos Respublikos Seime.</p> <p>Atsižvelgiant į PAM vartojimo mokyklose problematiką, iškilo poreikis padėti mokyklos bendruomenėms atpažinti rizikos ir apsauginius veiksnius, lemiančius PAM vartojimą, pateikti informaciją, kaip mokyklos gali sumažinti PAM vartojimą, kaip atpažinti PAM vartojantį ar nuo jų apsvaigusį mokinį, kokia rekomenduojama veiksmų seka įvykus incidentui bei į ką atsižvelgti, kokių veiksmų ir pagalbos priemonių imtis dirbant su jaunais asmenimis, eksperimentuojančiais, nereguliariai vartojančiais alkoholį ir (ar) narkotikus. Tiems klausimams spręsti parengtas metodinių rekomendacijų leidinys, skirtas mokykloms.</p> <p>Rekomendacijos buvo suderintos su specialistais mokyklose ir suinteresuotomis ministerijomis, išplatintos mokykloms. Remiantis Jungtinių Tautų narkotikų ir nusikalstamumo biuro, ENNSC pateiktomis įžvalgomis ir rekomendacijomis bei kitų šalių praktika, patirtimi ir reaguojant į informacijos pareigūnams poreikį, NTAKD parengė ir išplatino informacinę medžiagą „Policijos pareigūnų vaidmuo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijoje mokyklose“. Norint padėti užtikrinti masinių renginių ir naktinių pasilinksminimo vietų pramogų saugumą nuo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, surengtas metodinių rekomendacijų „Naktinis gyvenimas ir psichoaktyviosios medžiagos“ pristatymas ir diskusija su pasilinksminimo vietų vadovais, masinių renginių organizatoriais apie saugesnio naktinio gyvenimo galimybes. Diskusijoje dalyvavo Vilniaus naktinis aljansas, naktinių klubų vadovai, Jaunimo reikalų agentūros, policijos, Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Sveikatos apsaugos, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijų, savivaldybių administracijų atstovai, nevyriausybinės organizacijos (koalicija „Galiu gyventi“, „Jauna banga“). Renginyje gyvai dalyvavo 43 žiūrovai, nuotolinę transliaciją stebėjo 566 žiūrovai</p>	
--	--	--	--	--	---	--